BERIDZE

GRUZINSKII (KARTSKII) GLOSSARII

Матеріалы по яфетическому языкознанію. VI.

ვ. ბერიძე.

სიტყვის-კონა

იმერულ და რაჭულ თქმათა.

V. Beridze.

В. Беридзе.

Грузинскій (картскій) глоссарій

по имерскому и рачинскому говорамъ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
ТИПОГРАФІЯ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ.
Вас. Остр., 9-я линія, № 12.
1912.

Напечатано по распоряженію Императорской Академіи Наукъ.
Мартъ 1912 г.
Непремѣнный Секретарь, Академикъ *С. Ольденбургъ*.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Въ настоящемъ *Глоссаріи* объяснены свыше двухъ тысячъ двухсотъ словъ [1]), собранныхъ лѣтомъ прошлаго 1911 г. въ Нижней Имеріи (главнымъ образомъ, мѣст. Хони и его окрестности, какъ-то: сел. Мантходжи, Контуати, Сацулукидзево, Кухи, Губи, Ивандиди, Джиханши и др., отчасти г. Кутаисъ и Окрибскій районъ съ входящими въ него селеніями) и въ Верхней Рачѣ (сел. Цеси съ окружающими его деревнями, мѣст. Они, сел. Уцера и др.).

Въ небольшомъ, сравнительно, количествѣ вошли матеріалы и изъ другихъ говоровъ картскаго языка: верхне-имерскаго и гурійскаго.

Громадное большинство означенныхъ словъ записано непосредственно изъ живого языка народа [2]). Это — различные діалектическіе термины и техническія слова, названія частей тѣхъ или иныхъ построекъ, домашней утвари, земледѣльческихъ орудій и другихъ машинъ сельско-хозяйственнаго обихода, различныхъ болѣзней съ молитвами и заклинаніями противъ нихъ, религіозныхъ обрядовъ и обычаевъ, сохранившихся лишь въ нѣкоторыхъ глухихъ уголкахъ Западной Грузіи; названія разныхъ дѣтскихъ игръ, характерныхъ пѣсенъ и танцевъ, перечень разнаго рода прозвищъ и т. п.

Почти весь этотъ матеріалъ новъ, впервые заносится въ словарь, а если кое-гдѣ и приводятся слова, имѣющіяся въ существующихъ словаряхъ, то лишь въ томъ случаѣ, когда для таковыхъ въ живой рѣчи народа отмѣчалось новое значеніе, рѣже — только новый оттѣнокъ значенія. Сюда надо отнести нѣсколько словъ, помѣщенныхъ безъ объясненія у Чубинова [3]): ხა-თოკე, ლაფჩინი, ხურუში и др., у Чконіи [3]): ლერღანი, ცინგიცი, ლალზათი и др.; у него же, по случайному недосмотру напеча-

---

1) Въ это число не входятъ необъясненныя слова, удержанныя лишь для облегченія опросовъ будущими собирателями матеріаловъ.

2) Отсюда не исключаются и слова съ ссылками на разныя сочиненія новѣйшихъ грузинскихъ писателей изъ Западной Грузіи: наличность этихъ словъ въ живой разговорной рѣчи народа констатирована путемъ непосредственныхъ наблюденій.

3) см. ниже — [illegible].

танныя въ искаженномъ видѣ: დაზანძვა вм. და-ძანძვა, დაგაწიწება вм. და-კაპიწება, ნიგო вм. ნიდაო, სამქიდობელი вм. სა-მ-ქირობელი [1]).

Въ *Глоссарій* попали также слова, не имѣющія прямого отношенія къ очереднымъ задачамъ яфетической лингвистики; это — по преимуществу, заимствованныя сравнительно недавно или же старыя слова, извѣстныя изъ словарей, но подъ вліяніемъ разныхъ обстоятельствъ получившія особый оттѣнокъ значенія; таковыя удержаны исключительно, какъ матеріалъ для большого грузинскаго словаря. Что же касается такъ называемыхъ «неприличныхъ» словъ, то для внесенія ихъ имѣется больше основанія. Здѣсь, конечно, кстати повторить слова славнаго грузинскаго лексикографа Савы-Сулхана Орбеліани, который еще двѣсти лѣтъ назадъ въ предисловіи къ своему словарю по этому поводу сказалъ: «არა თუ კიცხვისათვის აღმიწერია, რათა საქირდლად იპყრათ, არამედ ენისა სისრულისათვის აღვწერე». «Не то, чтобъ для брани я писалъ, чтобы вы использовали [эти слова] для поношеній и ругани, но для полноты языка». Да и помимо «полноты языка» нельзя пренебрегать «неприличными» словами, ибо и они, такія же живыя и разговорныя, какъ и всѣ приличныя, подвержены, наравнѣ съ послѣдними, всѣмъ закономѣрнымъ языковымъ измѣненіямъ и нерѣдко сохраняютъ болѣе древнія, окаменѣлыя, важныя для языковѣда формы.

Въ качествѣ заимствованныхъ встрѣчаются слова арабскія, армянскія (между прочимъ, интересныя названія принадлежностей сапожнаго мастерства: см. ილიკი, კალაპოტები წუღლისა, კარაპეტი и სიჩაფეთი [2]), персидскія и турецкія, а также мингрельскія и сванскія. Подробное указаніе заимствованій изъ двухъ послѣднихъ языковъ, братски родственныхъ съ к̔арт̔скимъ, пріумножило бы матеріалъ для весьма важнаго вопроса о предѣлахъ древнихъ разселеній этихъ яфетидовъ и о качествѣ и количествѣ ихъ участія въ культурно-исторической дѣятельности грузинъ, засвидѣтельствованнаго отчасти и древне-грузинскими письменными памятниками. Однако, ввиду, сравнительно, малой обслѣдованности указанныхъ языковъ и отсутствія сколько-нибудь обстоятельныхъ словарей, пока отъ такой работы приходится воздерживаться [3]).

---

1) Впрочемъ, несмотря на неоднократную провѣрку, возможно, что нѣсколько словъ проскользнули съ извѣстными уже значеніями, но въ этомъ больше вина нашихъ словарей, гдѣ слова (глаголы и имена) приводятся сложно съ префиксами и предлогами и часто вовсе отсутствуютъ съ чистой основою, вслѣдствіе чего весьма затруднительны справки.

2) Не всѣ эти названія уяснены съ должной полнотою: нѣкоторыя изъ нихъ требуютъ спеціальнаго обсужденія.

3) Могущія оказать существенную въ этой работѣ помощь *Грамматика сванскаго языка* акад. Н. Я. Марра и *Грамматика мингрельскаго языка* І. А. Кипшидзе пока еще не напечатаны.

Слова въ *Глоссаріи* расположены по чистымъ или зиждительнымъ основамъ, подъ которыми объясняются главное слово и всѣ отъ него производныя, если послѣднія имѣютъ характеръ спеціальныхъ терминовъ и техническихъ выраженій. Для удобства отыскиванія отдѣльныхъ словъ можно было вывести изъ «гнѣзда» всѣ эти второобразныя и расположить въ алфавитномъ порядкѣ, каждое слово на своемъ мѣстѣ, безъ объясненія, съ указаніемъ лишь основы; но, принимая во вниманіе, что настоящій трудъ не расчитанъ на широкую публику, а издается, главнымъ образомъ, для спеціалистовъ, я рѣшилъ не выписывать отдѣльно производныхъ словъ, а ограничиться только перечнемъ главнѣйшихъ префиксовъ и предлоговъ, наличныхъ въ к̔арт̔скомъ словообразованіи. Такъ:

Префиксы მ-, მა- || მო- || მე- вмѣстѣ съ различными суффиксами служатъ для образованія именъ дѣйствующихъ лицъ (nomen actoris), а также для обозначенія именъ, показывающихъ мѣсто происхожденія, принадлежность одного предмета къ другому и т. д.; префиксъ სა-, а въ словахъ, заимствованныхъ изъ тубал-кайнскихъ языковъ (мингрельскаго и ч̔анскаго) ო- (< *სო < *შო) —, служитъ для образованія именъ мѣста и времени дѣйствія, рѣдко — для выраженія принадлежности, и названій странъ; префиксъ სი- — для обозначенія отвлеченныхъ понятій; предлоги простые въ глаголахъ: ა < ალ, გა < გან, და, ჩა < შთა, წა < წარ, მი, მო и сложные გადა || გარა < გარდა, გამო, გადამო || გარამო < გარდამო, შემო, ჩამო < შთამო, მიმო и др. указываютъ на совершенное дѣйствіе или на направленіе этого дѣйствія.

Только въ нѣкоторыхъ отрицательныхъ прилагательныхъ, образованныхъ съ помощью префикса უ, пришлось сдѣлать маленькое отступленіе отъ принятаго расположенія словъ; таковыя помѣщены въ *Глоссаріи* два раза: слитно съ префиксомъ и раздѣльно (-) отъ него, какъ, напр., უკმაკური и უ-კმაკური, უშმაშური и უ-შმაშური, უხუჟური и უ-ხუჟური и др.

Иногда, вслѣдствіе неизвѣстности этимологіи даннаго слова, возникало сомнѣніе насчетъ префикса и основы въ немъ. Примѣрно укажу на слово კინკორი ki-n-kor-i *верхушка*: если въ კი ki усматривать какой-нибудь окаменѣлый префиксъ, а въ ნ n обычный яфетическій наростъ, появляющійся передъ гортанными, то въ კორი kor-i, съ закономѣрнымъ перебоемъ перваго кореннаго k въ t и съ послѣдующей ассибиляціею его въ ṫ, будемъ имѣть წორი ṫor-i, что и предлежитъ въ словѣ კი-ნ-წორი ki-n-ṫor-i *верхушка*; а съ раздвоеніемъ ო o въ ვე ve получимъ წვერი ṫver-i *верхушка*, ср. арм. ծայր ṫayr id.[1]). Однако, несмотря на такую вѣроятную

1) см. Н. Марръ, *Яфетическій k въ армянскомъ языкѣ* (З. В. О., XIX, стр. 0158).

этимологію, вышеозначенныя и подобныя имъ слова (большинство — подъ k) занесены въ полной формѣ, безъ разложенія ихъ на возможные префиксъ и основу.

Въ нижне-имерскомъ говорѣ нѣкоторыя имена существительныя и прилагательныя, а именно, слова съ гласными основами, въ исходѣ имѣютъ двѣ параллельныя формы: ა a и ე e, съ удержаніемъ при послѣдней архаичнаго окончанія Им. падежа ჷ y, какъ, напр., ბუზარა и ბუზარეჷ (въ *Глоссаріи* для краткости — ბუზარა/ე-ჷ). При склоненіи такихъ словъ, въ Дат., Дат. мѣст. и Направ. появляется первая основа ა a: ბუზარას, ბუზარამ, ბუზარად, resp. ბუზარათ, а въ Род. и Тв. — вторая ე e съ окончаніемъ ჷ y: ბუზარეჷს, ბუზარეჷთ.

Впрочемъ, это падежное окончаніе ჷ y уже проявляетъ тенденцію къ исчезновенію и нѣкоторыя слова съ предысходнымъ гласнымъ უ u на нашихъ глазахъ утеряли его; таковы между прочимъ: ბირკალუა/ე < ბირკალუა/ე-ჷ, ნინუა/ე < ნინუა/ე-ჷ, ოურალუა/ე < ოურალუა/ე-ჷ и др.; исходные же ა a и ე e съ исчезновеніемъ ჷ y по закону регрессивной ассимиляціи уподобляются предыдущему гласному, если таковымъ является ი i: ბირკალიი < ბირკალია/ე-ჷ, ბოხოჭიი < ბოხოჭია/ე-ჷ, ჯლიბალიი < ჯლიბალია/ე-ჷ и много др.

Для болѣе яркой иллюстраціи значенія отдѣльныхъ словъ, при нѣкоторыхъ изъ нихъ приведены цѣлыя фразы и разныя изреченія. Принимая во вниманіе, что послѣднія могутъ быть использованы и какъ матеріалъ для ҟартской діалектологіи, я занесъ ихъ въ полномъ соотвѣтствіи съ народнымъ произношеніемъ, безъ всякаго измѣненія, безъ придачи обще-литературнаго колорита; только во фразахъ, взятыхъ изъ печатныхъ изданій, удержано книжное правописаніе.

Нѣкоторыя слова, опущенныя въ *Глоссаріи* по недосмотру, внесены въ отдѣлъ *Дополненій*. Присоединяю къ нимъ еще: ბექნვა ბექდვა, დაკრვა, დაწებება, см. ჭაჭვეთი; მო-თაკვა მოკაკვა, მოლუნვა, გადრეკა, *согнуть, прижать*: მოვთაკვავ *«согну въ бараній рогъ»*. სა-მ-ქლეო მიწის ნაჭერი, გაურაში (გაუოფაში) მიეზომება საუვარგისოდ იმ ძმას, რომელსაც უფრო მქლე ჲ დაუმუშავებელი ადგილი შეხვდება წილად. გამო-ხუნჯვა ცუემლის დაჭულეჭა ხელით ჲ წვენის გამოწურვა.

За симъ объяснены сокращенные діалектологическіе (ა) и иные термины (ბ), равно названія письменныхъ и устныхъ источниковъ (გ), заглавія печатныхъ сочиненій и имена опрошенныхъ лицъ [1]).

---

1) Слова, районъ собиранія которыхъ не указанъ, суть имерскаго говора.

შემოკლებათა განმარტება.

ა.

ენანი და თქმანი.

არბ. = არაბული.
ბერძ. = ბერძნული.
გურ. = გურული (თქმა).
ზ. = ზ. იმერ.
ზ. იმერ. = ზემო იმერული (თქმა).
ლათ. = ლათინური.
ლჩხ. = ლეჩხუმური (თქმა).
მგ. = მეგრ. = მეგრული
ო. = ოსმ.
ოსმ. = ოსმალური.
რჭ. = რაჭული (თქმა).
სვ. = სვან. = სვანური.
სმ. = სომხური.
სპ. = სპარსული.
ჭან. = ჭნ.
ჭნ. = ჭანური.

ბ.

სხვადასხვა შემოკლებული სიტყვები.

აორ. = აორისტი, *аористъ*.
იხ. = იხილე.
მდაბ. = მდაბიურად.
მეტფ. = მეტაფორულად.
შდ. = შეადარე.

ბ.

ზეპირი და წერითი წყაროები.

ა. ა. = აპოლონ ი. აბაშიძე (ხონი).

ა. მ. = ალექსი პ. მეტრეველი, ნასწავლი მეურნე (რაჭა).

ა. ცხ. = არისტარხ ა. ცხადაძე.

გას. = გასართობი.

გასართობი = დ. მესხის იმერული სცენები. ქუთაისი 1902 წ.

გ. ბ. = გერასიმე დ. ბერიძე.

დ. ავ. = დ. ავალ.

დ. ავალ. = დავით ავალიანი (ქუთაისი).

დ. ბ. = დომენტი ვ. ბახტაძე (ხონი).

დ. გლუშ. = დავით ვ. გლუშაკოვი, პროვიზორი (ხონი).

დ. კლდ. = დავით კლდიაშვილის თხზულებანი, ტ. I—II. ბათომი 1910.

დ. მ. = დავით ი. მებუკე, მოსწავლე (ხონი).

დ. ყ. = დავით ა. ყიფშიძე.

ე. ც. = ემელიანე ი. ცაგარეიშვილი, მასწავლებელი (ხონი).

Эрист. = *Краткій грузино-русско-латинскій словарь* **изъ трехъ естественныхъ царствъ природы. Составилъ кн.** Раф. Дав. **Эристовъ. Тифлисъ 1884.**

ვ. მ-ლი = ვარლამ მალაქიაშვილი; იმერული თქმის შესასწავლად შესანიშნავია მისი მოთხრობა «ლუკმა პურისთვის». მოამბე 1904 XII, 1905 I—II.

ვ. ჭ. = ვანო (ივანე) ფარსადანის ძე ჭიჭინაძე, მოვაჭრე ს. უწერაში (რაჭა).

ვლ. ბ. = ვლადიმერ ბ. ბახტაძე, მასწავლებელი (ხონი).

ვლ. ფ. = მღვდელი ვლადიმერ გაბრიელის ძე ფოფხაძე (რაჭა).

ივ. = ივერ. = ივერია, ყოველდღიური გაზეთი.

ი. მ. = იოილ მაისურაძე, ტფილისის სემინარიის მოსწავლე (რაჭა).

ი. ყ. = იოსებ ა. ყიფშიძე.

ი. ჭ. = ილია ჭანკოტაძე, მასწავლებელი ზ. იმერეთში.

კ. ფ. = კონსტანტინე გ. ფოცხვერაშვილი.

კოლხ. = კოლხიდა, ყოველდღიური გაზეთი, გამოდის ქუთაისში.

კრებული = აკაკის თვიური ჟურნალი.

ნ. გ. = ნიკო გიორგობიანი (რაჭა).

Н. М., З. В. О. XIX = Н. Марръ. *Къ вопросу о ближайшемъ сродствѣ армянскаго [hайскаго] языка съ иверскимъ [съ тубал-каинскими].* Зап. Вост. Отд. Имп. Русск. Археол. Общ., ტ. XIX, გვ. 071 = ცალკე ამოღებული, გვ. 3.

Н. Марръ, *Грамм.* = **Н. Марръ.** *Грамматика чанскаго (лазскаго) языка съ хрестоматіею и словаремъ.* **Матеріалы по яфетическому языкознанію II. Петербургъ 1910.**

Н. Марръ, *Т. и Р. VI* = *Физіологъ. Армяно-грузинскій изводъ.* Грузинскій и армянскій тексты изслѣдовалъ, издалъ и перевелъ Н. Марръ. Тексты и разысканія по армяно-грузинской филологіи, кн. VI. Петербургъ 1904.

Н. Марръ, *Т.* и *Р. VII.* = Георгій Мерчулъ. *Житіе св. Григорія Хандзтійскаго.* Грузинскій текстъ. Введеніе, изданіе и переводъ Н. Марра съ *Дневникомъ поѣздки въ Шавшію и Кларджію.* Тексты и разысканія по армяно-грузинской филологіи, кн. VII. Петербургъ 1911.

ნინ. = ეგნატე ნინოშვილის თხზულებანი.

ო. რ. ა. = ოკრიბული, რაჟდენ არსენიძე.

პ. ზ. = პარმენ დ. ზერიძე.

საბა = ქართული ლექსიკონი შედგენილი საბა-სულხან ორბელიანისაგან. თბილისი 1884.

ს. ლ. = სიმონ ლომაძე, მასწავლებელი (გურია).

ს. ყ. = სერგეი მ. ყორყოლიანი (გურია).

ს. ჩ. = სერაფიონ ჩირგაძე (ხონი).

სილ. ს. ქ. = სილოვან ხუნდაძის სალიტერატურო ქართული. ქუთაისი 1901 წ.

ფარი = ყოველკვირეული გაზეთი, გამოდიოდა ქუთაისში 1908 წ.

Чк. = Чконія.

Чконія = Илья Чконія. *Грузинскій глоссарій.* Слова, не вошедшія въ словари Савы-Сулхана Орбеліани и Давида Чубинова. Матеріалы по яфетическому языкознанію I. Петербургъ 1910.

Чуб. = *Грузино-русскій словарь,* вновь составленный Давидомъ Чубиновымъ. С.-Петербургъ 1887.

კორექტურული შეცდომები.

გვერდი	სტრიქონი	დაბეჭდილია:	უნდა:
9I	21	მოუხეშვი,	მოუხეშავი,
20II	3	კაცური-კაციან	კაცურ კაცთან
21II	5	გახურეზელ	გახურეზულ
36I	35	აქე	აქე,
46I	18	«მაღლად	მაღლად
47II	31	დაქერცლავეს	დაქერცლავს
55I	33	გვინდაო!»	გვინდაო!
57II	1	სიხლის	სახლის
69I	2	შურს.	შაურს.
—	18	ხალ-მაკვარანცხი	ხელმაკვარანცხი
72I	26	ერათმანეთს	ერთმანეთს
73I	37	ქიუტი,	ჯიუტი,
74I	8	ტვირს	ტვირთს

აზნიკარა (რჭ.) იხ. ბუზარეე.

აზრაგი ყაჩაღი, абрекъ.

აგარი სხლტე, живая изгородь.

ავიწნე მო-ნ-ჯიხვა (იხ.), падучая болѣзнь.

სა-**ავპირო** (რჭ.) გასალანძღავი, გასათრევი. «მამა შენის ხათრი რომ არ მქონდეს, სწორეთ საავპირო ხარ!»

ავ-ყია ყიამყრალა.

ახამბარი (სპ. از همبار) თანასწორი ტვირთის მქონი (სპ. همبار); ახამბარში მოყვანაა, როდესაც სმაში შემოსწრებულს იმდენსავე დაალევინებენ, რამდენიც მის მოსვლამდის დამხდურებმა დალიეს.

ახაპი (არბ. عذب) გაუთხოვარი, ქალწული.

აირანი (რჭ. ოსმ. آیران) კეფირის მაგვარი სამწყურვალო სასმელია: წყალნარევ ახალმოწველილ რძეში ფეტვისებურ მარცვლებს, სოკოებს, ჭყრიან დ ამჟავებენ; შდ. ჭნ. არიანი.

აისი (ა. ცხ.) დილის ცისკარი, გაისი. «შენ რომ მარჯვე ბიჭი იყო, აისს გახვალ სამუშევრად».

ალა-ალა (არბ. الله الله ?) მეტფ. სიადვილის აღსანიშნავად. «ფული მომეცით, რო მთხოვ, ასე ალა-ალაა ასი თუმნის გადახდა?!»

ალაბალა (რჭ.) იხ. ალაჯუნე.

ალაგე ლობეზე გადასასვლელი ადგილი, ლაბახო, გადასაბიჯი.

ალაყურტი ნიგვზიანი ფაფა.

ალაჯა (რჭ.) იხ. ლაჯა.

ალაჯუნე (რჭ. ვლ. ფ.) ალაბალა, უთავბოლოთ მოსიარულე.

ალება (არბ. حلّ? разрѣшеніе) ნებართვა, ალების ქალალდი მომცა (მღვდელმა)-ნება მომცა; შდ. Чк. არნობა.

ალეში (რჭ. ვ. ჭ.) მდარე, ნაკლები. «ი ბოში რომ ცოტა ალეში ქალი არ იყოს, მზითევი კარგი აქვს». ალეში ღვინო თხელი, მდარე ღვინო.

ალიორტობა სალვთო სალოცვილია (იხ.): დაურწყებას ოჯახის თითოეული წევრისათვის იკვლება თითო ყვერული: დაკურთხებისა დ ლოცვის შემდეგ თითოეული თავის კერძს სჭამს.

ალის-კბილი (ვლ. ბ.) ზღვის ჭრელი ლოკოკინის ბუდე; ბავშებს ჰკიდებენ გულზე, რომ არავინ არ გათვალოს; შდ. Чконія ალისყური.

ალის-ქარის ჩავარდნა ხმის გაკმენ-

და: «ძალიან იჭიმებოდა, მარა რო ვუყურე, იმ წამსვე ალისქარი ჩაუვარდა».

ალმათი (რჭ.) ჩქარი, სწრაფი; ფხიანი.

ამანი ღონე, ჯანი. «ისე დავილალე, ამანი არა მაქვს».

ამერიკა/ე-ჲ ნარმა.

ანაბრე! ანაბრე შენ საქმეს! чортъ съ тобой!

ანასტარ (რჭ.) ანაზდათ, უეცრად, მოულოდნელად.

აპანთა (რჭ. ვლ. ფ.) კლდოვანი ადგილი.

აპიკო (ს. ლ.) კოხტა.

არაბი (რჭ. ვლ. ფ.) ზედატუჩგაჭრილი ბუნებით, съ заячьей губою.

არამგამა (რჭ.) ცუღლუტი, ზარმაცი; უმსგავსო.

არმანი (რჭ. ნ. გ.) ყურეში მიდგმული ყუთი ჯამ-ჭურჭელთა შესანახავად.

თან-**არსი** (ს. ლ.) სიმინდის უვარგისი ღეროები დედა ღეროს გვერდს ამოსული, ბიჭა-ბიჭა.

არტავაზი შდ. ატრაოზი.

ატლაკუნა (რჭ.) ბავშთა თამაშია: ერთი მოთამაშეთაგანი ღონივრად მოეკიდება (ჩააფრინდება) რომელსამე ხეს; ამ ყმაწვილს—უკან მეორე, ამას მესამე დ ამრიგად მოთამაშეთაგან გრძელი ჯაჭვი კეთდება. ყველანი, მეორედან უკანასკნელამდე, ცდილობენ მოსწყვიტონ პირველი ყმაწვილი ხეს; თუ ამ დროს სადმე ჯაჭვი გაწყდა, დამნაშავეს მოჰკიდებენ ხელს დ საჯდომით რამდენჯერმე ხეზე მიარტყამენ.

ატრაოზი ეშმაკი, კუდიანი; შდ. Чуб. არტავაზი.

აფთი (ოსმ. اوطه) სამკუთხი ეჩოს მსგავსი თოხი; შდ. საბა დ Чуб.

აფთიაქი (ბერძ. ἀποθήκη); მეტფ. სიძვირის გამოსახატავად. «ნამდვილი აფთიაქია, მაგის დუქანში ცეცხლი ეკიდება ყველაფერს».

აფრა (ვლ. ფ.) შუაცეცხლიან სახლის საძირკველზე გეზათ (параллельно) აღმართული გვერდებჩაჭრილი, ჩაღრმავებული, ორი ფიცარი; აფრებში ჩასმულია კედლის ფიცრები; შუა (უმაღლესი) აფრის თავზე სახლის სათავეა გადებული; შდ. Чуб.

«**აფხაზური**» ბატკნის ჯიგარი დაკეპილი დ «ბადე» შემოხვეული, გემრიელი საჭმელია.

აჭა (გურ. ს. ლ.) ხნულში დატოვებული ალაგი, ხარვეზი, ხტული.

აჯა-ბაჯა (დ. ყ.) მოიმახი, ფეხებმოქცეული, ფეხებმოჩორთილი, косолапый.

ბ.

ბაბასილი (რჭ. ვ. ჭ. არბ. بواسير) ქათმის სატკივარია, გარეთ გასვლას უშლის, იხ. სკუტურეჲ.

ბაბასილი მეტის-მეტი მწარე.

ბაბლაყვერა (რჭ.) გრძელყვერა.

ბაგვი შალის სქელი წინდა, რომელსაც თოვლში ატარებენ, валенки.

ბაგისმიერი ხმა გრამატიკული ტერმინია, губной звукъ (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

ბაზარიონი მყრალი ადგილი; ა-ბაზარიანებული აყროლებული.

ბაზმა (გურ.) როდესაც ოჯახში რაიმე გადამდები სენი გაჩნდება, თხის ქო-

ნისა და ნიგვზისაგან შეზავებულ მალამოს ცეცხლს უკიდებენ და ასე ილოცებიან: ბატონებო, თქვენს გზაზე ია და ვარდი, საიდან მობრძანებულხართ, იქითკენვე წაბრძანდით, შვიდობით მობრძანებულხართ, შვიდობით წაბრძანდით», და სენი გადავარდებაო; შდ. საბა და Чуб. ბაზმა, ბაზმაკი.

ბაზო (რჭ. ვ. ჭ.) კარების გულის ოთხკუთხი ჩარჩო.

ბათი-ბუთი იხ. ბუშტარა.

ბათქა-ბუთქი თოფის სროლის ხმაურობა.

მო-სა-**ბაკება** (ს. ჩ.) მიწის ძლიერ დატკეპნა.

ბალიკარტი (რჭ. ვ. ჭ.) ზოგიერთის კაჯიშის ძაღლის უკანა ფეხზე ერთი ზედმეტი ფრჩხილი; შდ. საბა.

ბამბურა/ე-ჲ, ბომბორა/ე-ჲ დიდბეწვიანი, ბანჯგვლიანი.

ბანდი-ბუნდი კანტი-კუნტი.

ბანდლი, ფანთხი ქსელი; ობობასბანდლი, паутина.

ბანცალა (დ. ბ.) ძაღლის ავადმყოფობაა, ქარებივით გაუდგება ტანში.

ბანცალი ბანდალი, шататься.

ბანძური (რჭ. ვ. ჭ.) იხ. ოფსინეჲ.

ბანძლი (ვ. მ-ლი) ხიფათი, უბედურება. «ღმერთი არ გაწყრეს და რამე ბანძლი არ მეგვეძვეს!»

ბაო (რჭ. ვ. ჭ.) მოლი ეზოში.

ბარბალობა ოთხ დეკემბერსაა: ამ დღეს იციან ფერხობა (იხ.) და ქათმის ლოცვა.

ბარდი ვენახისა, კვახისა და მისთანათა ფოთოლი.

ბარსალი (ბასრობა), გადა-ბარსალება წყევლა, კრულვა.

ბარტყი მოკლე ლარძაყინი, გადასაკიდელი, რომელიც სახლის სათავემდი არ უწევს.

ბარძგალი, ძარძგალი კანკალი, ძიგძიგი, ძაგძაგი. «ისეთი დღე დავაყენე, სულ ბარძგალეჲ შევუყენე ტანში!»

ბარძლი, ბარძლუშიი დაბალი ტანის კაცი; იხ. Чконія დაბარძლული.

ბარჯუკი (რჭ. ვ. ჭ.) ხის ბარი, ჭურის მოსახდელად ხმარობენ, ძელბარი, ძერბალი.

ბასკ: და-ბასკული დაბალი, გვაჯა, ბარძლი. «კაჟანდევათ მოაქ თავი და მაგისთანა დაბასკული მეორე არ მინახავს».

ბასკი ყავარზე დაჭედებული გათლილი ხე, გურ. ბასკა.

ბასკუნი რტყმევა, «თუ ტყვილი რამე გამოვურიო ამ ჩემ ეპისტოლეებში, ნუყურ, ბასკუნების ახალოხიც ჩამაცვანო». (ცნ. ფ. 1903, № 2322, ჯიბილას ფელეტონი, სვ. 1, სტრ. 12).

«ბატონები» ზოგადი სახელია ინფექციურ ავადმყოფობათა, როგორც მაგ., კისერა, წითელა, ქუნთრუში, ყივანა ანუ ხველაა და სხვ.

ბაღანა/ე-ჲ ბავში, ბალღი, ბაღვი, შდ. Чуб.

ბაღდადური ცეკვაა ერთგვარი.

ბაღვი (რჭ.) ბალღი, ბავშვი.

ბალი (ო. بلغ повязка) ლეკვერთხი [თვით ლეკვერთხი სვანურია].

ბაყბაყდევი (სპ. دیو, სმ. դեւ) უმთავრესი დევის სახელია; მეტფ. სიდიდის, ძლიერების აღსანიშნავად იხმარება.

ბაყლის გაგდება ახალ გაწაფულ მიმინოს პირველად, შესაჩვევად, ფრთაშეკვეცილ წყეროს გაუგდებენ დასაჭერად; შდ. საბას ბავლი.

ბაყუნი ღონივრად რტყმევა. «იმას იმდონს ვუბაყუნეფ, გავათხელეფ რა-

ვარც შოთი» (დ. მესხი, გასართობი, გვ. 27—28).

გა-**ბაშული** (რჭ. ვლ. ფ.) ჯუჯა, დაბალი.

ბაჩიჩო (დ. ბ.) ბავშთა სათამაშო ხოხოლა.

ბაჭაჭყი, ჭიმი რგვალი ჯოხი სიგრძეზე ორად გაყოფილი, მეუნაგრენი ხმარობენ ტყავის გასაჭიმავად, палочка для вытягиванія и разглаживанія кожи.

ბაჭული (რჭ.) ხაჭაპური, ჩართული აქვს ხაჭო და არა ყველი.

ბახარხალა წვრილი ბავშები, дѣтвора; შდ. Чк. ბასარსხლები.

ბახური (ო. რ. ა.) მთლიანი ხისგან გამოთლილი კეხი; ბახი უვარგი ცხენია; იხ. Чконія.

ბგალ: ბგალვა, და-, დაბუგვა, დაწვა.

ბდღვნა ტაკება, მივარდნა, наброситься. «მინდა ცოლის შერთვა, მარა პირაქით არევინ მებდღვნა და მითხრა შემირთეო...» (დ. მესხი. ჩანგი, გვ. 13). «რა ეშმაკი ებდღვნა ამ ხეს, რო წაქცეულა!» შდ. Чуб.

სა-**ბედო** მომავალი საცოლო, ან საქმრო, суженый, -ая.

ბეეევში, ბეეევში! (რჭ. ვლ. ფ.) ხარის დაძახება (მოწოდება).

ბეზ: ბეზვა, გამო-ბეზვა ძალზე გაძღომა. «ღვეზელი, ღვეზელი, მუცლის გამომბეზელი»; გარტყმევა-სროლასაც ნიშნავს.

ბეკნა, და-, მიწის დატკეპნა, დაჯეკნა.

ბელაზანი, ბელეზანი დიდი, უზარმაზარი.

ბელენძუხა/ე-ა (ვლ. ბ.) უშნო, უსუფთაო, პელენწუკა.

ბელვა, და-, გადა-, ჩამო-, შე-, ხის გადაჭრა ტოტებზე.

ბენბეცი იხ. ბენცი.

ბენცი (რჭ.) ბენბეცი, ბერბეცი, ძლიერ ბნელი ღამე. «ისეთი ბენცი ღამე იყო, თვალში თითს ვერ იკრავდი».

ბენძო (დ. ბ.) ხის ტანის ქვედა ნაწილი ფესვებიანად.

ბენძლი (ს. ქ.) ძველი, ветхій.

ბენძლ: და-ბენძლება უშნოდ დაჯდომა, დაგდება. «ბევრს ნუ ლაპარაკობ, დეებენძლე მაქ!»

ბერაო (რჭ. ვლ. ფ.) მუხლუხო.

ბერბეცი იხ. ბენცი; ბერბეცი ელამსაც ნიშნავს, იხ. გერგეცა.

ბერილი (რჭ. ვ. ჭ.) ბუჩქებისა ან წაქცეული ხის ტოტებისაგან შეკავებული თოვლის გროვა.

ბერღარა წისქვილის დიდი ღარი.

ბერმეგანი (რჭ. ვლ. ფ.) შეძლებული, მდიდარი (სპ. بازارگان купецъ).

ბეყვა, და-, მო-, ღონივრად რტყმევა, ძალზე გალახვა, დასეყვა, დაძნეყვა. გა-**ბეყილი** გაბეზილი, გაზეზილი, გაბერილი, დიდმუცლიანი.

ბეჩო (დ. ბ.) ღრუ მდინარეში, სადაც ბუდობს თევზი და კიბო, ჯილე.

ბეწვა (დ. ბ.) ჭინჭილაკი, чека у оси.

ბეხრეკი ხრონცი, უშნოდ დაბერებული.

ბზეკ, ბზიკ: გა-ბზიკინება ფეხების გაჭიმვა, სიკვდილი. «შენ გაგაბზიკინა ღმერთმა მაინც და მაინც, რა უხუჯური (იხ.) ხარ!»

ბზნილობა ყველიერის ოთხშაბათს გაუთხოვარი ქალები დღისით არა სმენ და არა სჭამენ; საღამოს აკეთებენ ძლიერ მწუთხე ხაჭაპურს და გზაჯვარედინზე სჭამენ, რომ არავინ შემოესწროსთ; უსმელი წვებიან, რადგან საქმრო მოვა და იგი დაგვალევინებსო. (დ. ავალ., კრებული, 1899, № 11, განყ. II, გვ. 13).

ბზღილი იხ. ბზღიცი.

ბზღიცი, ბზღილი, ცილი.

ბზუკა/ე-ჲ მუწუკი, სხმო.

ბიდილი (რჭ. ვ. ჭ.) ხის დიდი კოდი.

ბიზინ (იხ. **ბეზ**)**:** გა-ბიზინება, გა-მობეზვა, გაზიზინება, ძალზე გაძ-ღომა, გავსება, გაბერვა.

ბიკვი (ო. რ. ა.) დამპალი ჯირკი (სვან. ბიკჳ); შდ. ბუკუნცალა.

ბიმბილი თხმელისა და თხილის ყვავილი.

ბიმპურა (რჭ.) შეშმორებული პური, ნაბოლარი ფქვილისგან გამომცხვარი.

ბინდგელა (კ. ფ.) დინდგელი.

ბინიკი რცყმევა; მუჯლუგუნი; «ერთი ისეთი ვუბინიკე, რომ მოვშალე სად-გამურათ!» (იხ.).

ბინიში მღვდელთა ზედამოსასხამი.

ბირდაბირი გამწე ხერხი, რომლითაც ორი, პირისპირ გაჩერებული, კაცი ხერხავს.

ბირკალუე, ბიწკალიი (< ნიწკა-ლიეჲ), **ბუწკალუე** მც. ბირკა.

ბირკვილი, რიკული მოაჯირი, перила.

ბირმღინი, გა-**ბირმღინება** ძალზე გა-გულისება, გულზე შეკვდომა.

ბიწკალიი, ბუწკალუე იხ. ბირკა-ლუე.

ბიჭა-ბიჭა იხ. თან-არსი.

ბიჯაგი საკაცე, носилки.

ბიჯგ: და-ბიჯგება დაყრდნობა, დაბ-ჯენა რაზედმე. «დამიბიჯგე და ხეზე ავალ». სა-ბიჯგარა/ე-ჲ, სა-ბიჯგე-ლი ჯოხი ხელში დასაკავებელი; შდ. Чуб. ბიძგი და მეგრ. ბიგა.

ბლარცი (სილ. ხ.) უძრავი, ზანცი; შდ. Чуб. ბლანცი.

სა-**ბლაყუნჩე** იხ. სა-ცალახო.

ბლეო (რჭ. ვ. ჭ.) სუსტი ჩითეულობა, შდ. Чуб. ბლე.

ბლიკი (ვლ. ბ.) ქაჩალი.

ბლუკუნი, ბლუქუნი უხეირო, უშნო ლაპარაკი.

ბლუკურცა/ე-ჲ თავსხვილა ჯოხი.

ბლუქუნი იხ. ბლუკუნი.

გადა-**ბმული** (რჭ. ვლ. ფ.) მეტის მე-ტად მაღალი, უშნო კაცი.

ბობორიკა/ე-ჲ ობობა.

ბობოქრობა ქორქალი, ქვარქვალი, ხვარხვალი, волноваться.

ბოზრი ქერა, блондинъ, -нка.

ბოდიალი უაზროდ სიარული, თრევა, ყიალი.

ბოთარი მოუხეშავი, ბოთე. «რას ბო-თარობ მანდეე?» чего тамъ во-зишься?

ბოკონი სახლის საძირკველის ბარ-ჯგი.

ბოლი ცოცი.

ბოლი-ბოლი! დოი-დოი! ბატების და-ძახება. «დიდი კაცია, ბოლი-ბოლით ხომ არ მეწვეოდა», ამბობენ ძნელად დასაპატიჟებელ კაცზე.

ბოლიარი (რჭ. ვ. ჭ.) ოთხფეხთა ბო-დიალი, ყიალი.

ბოლოკობალი ბუნიკი.

ბოლოწითელი (რჭ.) ლამაზი, უცხო ფრინველია, ბოლოცეცხლა. «მაღლა მთას მოდგა უცხო ფრინველი, უცხო ფრინველი, ბოლოწითელი» (ხალხ. ლექსი).

ბონდვერი (რჭ. ვლ. ფ.) ბონდრიკი, ჩოლბოცი, ზანცი, ფეხუმარჯვო.

ბონდრიკი (რჭ.) იხ. ბონდვერი.

ბოქინი ბოგინი, прозябать, влачить свое существованiе.

ბორო (რჭ. ვ. ჭ.) დიდი მთა, მიყრუე-ბული ადგილი მთაში.

ბოსლობა (რჭ., იმ.) ხორციელის ხუთ-შაბათ საღამოს ხარშვენ ლობიოს და

აცხობენ ხაჭაპურებს. ხონჩაზე დაწყობილი ხაჭაპურები ჲ ქონის ნაჭერი მოზღილთ (რომელთაც ზურგზე ყმაწვილები ჰყავთ მოკუცალიებული, (იხ. კუც) მიაქვთ ბოსელში; ქონს საქონელს უსმენ ზურგზე ჲ თან ამბობენ: «ასე გასუქდიო»; მერმე საჭმელს შეექცევიან ჲ «ბოსელბოსელ ბუო»-ს გაიძახიან (კრებული 1897, № 1, გვ. 35,ვ); შდ. Чуб.

ბოქბოქი (რჭ. ვლ. ფ.) უშნოთ ხმა მაღლა ლაპარაკი, შოქშოქი.

ბოქვერი ბოქვენი.

ბოქშო შიბაქა, ხის მილი აკვანში ჩასადები, შარდის სადენად.

ბოლოზი სუქანი, ნოყიერი მიწა.

ბოღრო ფოღრო, ფუღურო.

ბოღჩური (რჭ. ვ. ჭ.) კვახის თესლჩართული ხაჭაპური, შდ. ბოხჩუანი.

ბოყვი (სახლისა) ჩარჩო, რომელშიაც კედლის ფიცრებია ჩასმული; ამგვარად აშენებულს ჰქვია ბოყვის (ბოყვიანი) სახლი; შეიძლება კედლები უბოყვოთ აშენდეს: ნასკვით ანუ ქილუქით (იხ.).

ბოყორა/ე-ჲ ბოხი ხმა.

ბოჩი მწერი, насѣкомое.

ბოჩიკი (რჭ.) ზამთარ გამოვლილი ხბო, ბოჩოლა, годовалый теленокъ.

ბოცორი ბაჭია, ბოცქვერი, кроликъ.

ბოცქვერი (რჭ.) იხ. ბოცორი.

ბოწოწო (გურ. ს. ჟ.) სიმინდის ფოჩვი.

ბოჭკიცა/ე-ჲ, პოცკიკა/ე-ჲ, ბოჯღლაცა/ე-ჲ, მრავალ ცოციანი ხე.

ბოხლიწი (რჭ. ვლ. ფ.) უშნო, მოზლაზნული.

ბოხნა (რჭ. ნ. გ.) გაფხეკილ მინდორზე საქონლის ძოვნა.

ბოხოხია/ი, ბოხოჭია/ი ზოგადი სახელია მწერთა, ბოჩი.

ბოხოჭიი იხ. ბოხოხიი.

ბოხჩუანი (რჭ.) ოთხკუთხი პაცარა ხაჭაპური, იხ. ბოღჩური.

ბოჯგი (დ. ყ.) ბარჯგი.

ბოჯღლაცა/ე-ჲ იხ. ბოჭკიცა/ე-ჲ.

უ-**ბჟაო** (რჭ.) უსარგებლო, უბარაქო. «სულ უბჟაოთ გაუარა საწყალს ამდენი ხნის შრომამ».

ბჟრუალი უაზროდ ლაპარაკი. რას ბჟრუალობ? Чего городишь?

ბჟღარცი ბღარცი.

ბრექ, ბრიქ: გა-ბრექა, -ბრიქება эрекція.

ბრიხინი ხმაურობა; რიხიანი ლაპარაკი: «ძალიან ბრიხინობდა, მარა ისე დასეყვეს (იხ.), სამ დღეს არ ამდგარა ზეით!»

უ-**ბრობა** ხმის გაუცემლობა, быть въ ссорѣ. «მე იმასთან უბრათ ვარ», ე. ი. მე იმას ხმას არ ვსცემ, მასთან საუბარი არა მაქვს, შდ. სმ. *μωι*. — უ-**ბრობა** დიდ ხუთშაბათს, დილას, ოჯახის უფროსი ქალი ამოიღებს ჭიდან წყალს, პირში დაიგუბებს ჲ სანამ შვილებს პირს არ დაბანინებს ამ წყლით, ხმას არავის არ გასცემს. შემდეგ დახვეცს სახლს «ოქროს ცოცხით» ჲ ნახვეცსა ჲ ცოცხს სხვის ადგილში გადაგდებს (დ. ავ. კრებული 1899, № IX, განყ. II, გვ. 14).

ბროწი (რჭ. ნ. გ,) სიმწიფით შეწითლებული ნაყოფი; შდ. Чконія.

ბრუალა/ე-ჲ, მა-**ბრუღლა/ე-ჲ** შავმარცვლოვანი ცუდი მცენარე, პურში ამოდის, მაწყენარია.

ბრუალი, ბრუ; თავისბრუალი თავბრუ, головокруженіе; возиться, метаться, биться объ ледъ: «იქით ეცა, აქეთ ეცა, ბევრი იბრუალა. მარა ვერაფერს ვერ გახდა».

ბრუნ: მო-მ-ბრუნვალი приливъ, მიმ-ბრუნვალი отливъ.

ბრუშ: და-ბრუშება ძარღვებში სისხლის შედგომა, отсидѣть ногу; «დიდხანს ვიჯექი და ფეხები ისე დამბრუშებოდა, რომ სიარული ვერ შევძელი»; მეტფ. გამო-ბრუშვა ძალზე დათრობა.

ბუაკი ბრუალი (ე. ც.) «რას დაბუაკობ, კაცო, მაქანეჲ?» Чего тамъ возишься?

ბუზარა/ე-ჲ მკბენარა მწერია, საქონელს ერჩის, ნაკბენი საქონელი გარბის. «ბიჭო, ბუზარეჲ ხო არ შეგიჯდა, ერთ ალაგას რო ვერ იცდი?»

ბუზური ბუზარა ნაკბენ საქონელივით სირბილი, ბუნძული, ძუნძული.

ბუკუნტალა/ე-ჲ ბიკვი (იხ.), ჭირკი.

ბუნა ნაწილი, ზომა. «ერთ ბუნაზე ქვეითად მივდიოდი და მერე ცხენი ვიქირავე».

ბუნგი არეული, мутный. «ღვინოს ბუნგი მისცა» — ღვინო აირია.

ბუნდღა ბურტყული. «შენი ბუნდღა არ იყოს ბარელამ!» Чтобъ твоего духу не было!

ბუნძული — ძუნძული, უშნოდ სირბილი.

ბუნჭყველა (რჭ.) იხ. ბურჭყველა.

ბუჟუჟი ქაფი; შდ. ჭნ. ფოფოჟი.

გა-**ბურბუსალება** თავში რაიმე მოგხვდეს, გული წაგივიდეს და დაეცე.

ბურდანა (ო. რ. ა.) გამდგარი კვამლი.

ბურდ: ბურდვა, ა-ბურდვა აშლა, არევ-დარევა, перемѣшать, привести въ безпорядокъ: საქმე გლახათ ეიბურდა дѣло запуталось, приняло дурной оборотъ; რავა აგიბურდავს ყველაფერი? Чего это ты все перемѣшалъ? შდ. Чуб. ბურდოიანი, დაბურდული.

ნა-**ბურდალა**/ე-ჲ პირველად «ამოლებული» აბრეშუმის ძაფი, ნაპერტყულეჲ.

ბურდუ ქვერი, ქალტამი, ძიგვე.

ბურკა კურკა.

ბურული — ისლის სახურავი.

ბურუსკუნა იხ. ბუსკუნჭულა.

ბურძგვლა знобить, лихорадить. «რაცხა ისე მბურძგლავს, ციება უნდა იყოს»; შდ. Чуб. ბურძგი.

ბურძლი ბარძლი, და-ბურძლული დაბალი ტანის და უშნო, ჩაბარძლული: ჩასვრილი, დაუვარცხნელი.

ბურჭყველა, ბუნჭყველა (რჭ.) ჭიანჭველა.

ბუსკუნჭულა, ბუსკუჭუნა, ბურუსკუნა დაბალი ტანის, ჩასკვნილი.

ბუსუნი ჩუმი ხმა, ჩამი-ჩუმი, шопотъ; არავინ გაიღო ბუსუნი ხმა არავინ არ ამოიღო, ყველამ წაიყრუა; შდ. Чконія გაბუსუნება.

ბუტურა/ე-ჲ მოსულელოსავით.

ბუღდავანი (რჭ. ნ. გ.) კაი მისადგომი ადგილი, удобное, доступное мѣсто.

ბუღლავა (რჭ. ვ. ჭ.) ტყემლის ტყლაპიდან გაკეთებული საჭამადი.

ბუშტარა გახურებულ რაზედმე სიმინდის მარცვალს სდებენ, მარცვალი სკდება და თეთრი გული გარეთ ჩნდება.

ბუშ-ტრიკა/ე-ჲ ბუში.

ბუშტურა/ე-ჲ მდუღრის ან ცეცხლის დამწვარ ხორცზე კანის ამობერვა, ამოფუთქვა, ამობუშტვა.

ბუჩვა ლონივრად შემორტყმევა. «იმისთანას გბუჩავ, რომ შემხედო, ვერ მიცნო!»

ბუჩუყი (ოსმ. بوچوق და چق) ხურდათ დარჩენილი წვრილი ფული.

ბუძო, ბუძუძა/ე-ჲ (დ. ბ.) ურდულის გასაყრელი ყურები.

ბუმბუმა/ე-ჲ იხ. ბუძო.

ბუწკალუე, ბიწკალიი იხ. ბირკალუე.

ბუჯერი (რჭ.) დიდი გობი ცომის მოსაზელად; შდ. Чуб.

ბუჯგური, ბუჯური წალმა-უკუღმა ტრიალი, რისამე ძებნა, копаться, рыться, возиться. «შენ რომ ბუჯურობ, მაგდენ ხანს ქვეყანას ააშენებდა კაცი!»

ბუჯური იხ. ბუჯგური.

ბლაუჭი ხელის პოტინი, მოკიდება, ჩაციება, აკვიატება. «ებლაუჭები, თვარა მე შენ გითხრა, ოქროებს დაგისვამს!»

ბლინკი ძლინკი, გამხდარი, მჭლე. «რამ უნდა დაარჩინოს ამ ზამთარს ჩვენი დაბლინკული საქონელი» (ჯიბილა, ცნ. ფ. № 2322, ფელეტ. 5,18).

ბღურ: ბღურვა, მო-, ქუშვა, ღუშვა, ღვრემა; მობღურული მოქუშული, მოღუშული, დაწკურული.

ბძნ: და-ბძნა ფეხის იხ. ფერხობა. ფეხის დაბძნა რაჭაში იციან: «ფეხის დამბძნელთი» (მეფერხეთ) სახლის პატრონნი ბამბის ფთჷლას აჩუქებენ და თან ეუბნებიან: «რამტოლი ბეწვი ეს იყოს, იმტოლი წელიწადი იცოცხლეო» (კრებული, 1899, № IX, II განყ. გვ. 5).

გ.

გაბ: უ-გაბავი (რჭ.) უხარშავი, უგბილი; შდ. ჭნ. გუბ (Н. Марръ, *Грамм. чан. яз.*).

გაგანია/ი დიდი, ძლიერი, მაგ., სიცხე, პაპანაქება, ჭაჭანაქება, ჭაჭარაქება.

გაიში შდ. აიში.

გარა (ო. რ. ა.) ურმის უკანა ნაწილი, კოფო.

გარზილი ხის გვერდეპზე ჩამოხერხილი ფიცარი, ფოშტა-ხე.

გარეგანი გარეული, дикій.

გარო (ს. ჩ.) ხარჩოზე ან ღომზე მოყენებული ქონი.

გაროზი ნაქსოვი მოსასხამი, гарусъ.

გაურჯილა/ე-ჲ, გორჯელა ჩიხტაკოპის სამკაულია.

გადა-სა-**გდებელა** (რჭ.) წისქვილის ღარში ჩასადები თოხის მაგვარი ფიცარი, რომლითაც წყალს ღარის გვერდებზე აგდებენ.

ნა-**გება/ე-ჲ** ერთი ამოღება ღომი.

გეგელ-გორჯელა (რჭ. ნ. გ.) ჩიხტაკოპი.

გეგენახი (ო. რ. ა.) იხ. კუკუნახი.

გეგეჩო (ვლ. ფ.) ზანტი, მოუხეშავი.

გენვა, გამო-, ხბოს მიერ ძუძუს გამოწოვა: სანამ ძროხას მოწველიდენ, ხბოს გამოაგენიებენ; ლოცნა, მოცნა. «გამოაგენიე ხბოს და დროზე მოწველე ძროხა!» შდ. მეგრ. გინი, გენი = ხბო.

გერგეცა/ე-ჲ ელამი, ბეცი, ბერბეცი. «სერაფია გერგეცა, დაბადება ლეგექცა! შენ თუ კაი თვალი გქონდა, ცოლი რატუმ გეგექცა?»

გვაჯა პატარა ტანის, დაბალი, ბარძლი, ჯუჯა.

გვანი (გურ.) ნაგავი. «ფოცხე, ფოცხე, დააყენე ეგერ-აგჷრ გვანი» (ჩანგი, 68,16).

გვედაზო (რჭ. ვლ ფ.) სისხლათ და ბალღამათ გახეთქა.

გვიდრი (რჭ. ნ. გ.) ბზესავით დაფშვნილი ხმელი თივა.

გვიმი (რჭ.) ღრუდო.

გვიმი ჭის თავი: აკეთებენ ხისაგან, მთლიანი ქვისაგან, შეიძლება მოლობილიც.

გვინძლი (გურ. ს. ქ.) ეკლიანი ბუჩქი.

გზაბომალი (რჭ. ვლ. ფ.) გზაჯვარედინი, მებოძირი.

გიზგიზი, ა-გიზგიზება იხ. გუზგუზი.

გინგლი ძინძგლი, ჭუჭყი, მწვირე.

გირგვლა, მო-, ლობის თავის გაკეთება; გირგალი ლობის თავი არშიასავით.

გირგისალი (რჭ. ვლ. ფ.) ერთსა ჲ იმავე ალაგას ტრიალი, ბუაკი; სირსიგალი.

გლაჯუნი ხმაურობით სიარული; რტყმევა ლონივრად.

გლიმურჯი (ს. ქ.) მოუხეშვი, უშნო.

გლიჯიმალი, გლიჯინი ჩქარად ჲ ხმაურობით გაქცევა.

გლუჯი ავი გულის, დაუჯერებელი; შდ. Чкопія გლურძი.

გა-**გმანვა** (რჭ. ნ. გ.) თავის მომკვდარუნება, სულის განაბვა.

გმანვა, ჭმანვა, ჭკმანვა, ჭპანვა, და-გმანვა, -ჭმანვა, -ჭკმანვა, -ჭპანვა. ჭუჭრუტანების რითმე დაგოზვა, законопачивать щель.

და-**გნავება** (რჭ. ნ. გ.) ნაბალახევის, გამაძღარი საქონლის ერთად თავის მოყრა დასასვენებლად.

გნატ || გნაწ: (რჭ. იმერ.) და-გნატვა, -გნაწვა დაფალვა, მეტისმეტად დასუფთავება; ღვინის ისე დალევა, რომ სასმოში წვეთი არ ჩარჩეს.

ზე-**გნური** (რჭ. ვლ. ფ.) ბოსლის თავზე ჭერი საკვების შესანახავად.

გობანი (რჭ.) ქვეშსაგები ლეიბი.

გოგა (ზ. ი. ყ.) იხ. ვაცა.

გოგლარდი (სვან. გოგლანდ) შქერის მაგვარი ხეა, მთაში იზდება, შავი ნაყოფი იცის.

გოზლა «რა დიდი გოზლა გგონია შენი თავი?» ე. ი. რას იჭიმები, რა დიდათ მოგაქვს თავიო.

გოლავი (რჭ.) მოზვრის ასვლა ავარდნილ ძროხაზე. გოლა/ე, გოლა/ე! ეუბნებიან მოზვერს, ძროხაზე რო მიუშვებენ, ე. ი. გადი ზევითო. მე-გოლარე მოზვერი, რომელიც ავარდნილ ძროხას დასდევს; მეტფ. ცუდი ყოფაქცევის კაცზე იტყვიან: «რავა მეგოლარე მოზვერივით დარბიხარ, არ გრცხვენია?!»

სა-**გომე,** სა-**გომელა** (რჭ.) წყლის საზიდავი ბოჭკა.

გონგი (პ. ბ.) პრტყელი ჯოხი თიხის დოქისა, ქოთნისა ჲ მისთანათა გასალესად, გასაპრიალებლად.

გონძლო (ვლ. ბ.) დიდი, გამოშვერილი მუცელი, გვიზი.

სა-**გორავი** ქვა ან ხის ნაჭერი, რომელსაც ბორბალს უკან დებენ, რომ ეტლი არ დაქანდეს.

გორა სამზღვარი, სამანი; შდ. Чкспія მეგორავე.

მე-**გორდია/ი,** ნე-, მოგვერდი, ჭიდაობის ერთი ფანდია; Н. М. *З. В. О. XIX.*

გოჯიჯი (რჭ. ვ. ჭ.) ფეხებზე ამოსული ჭუჭყი დიდიხნის დაუბანლობის გამო.

გრიტა (რჭ. ვ. ჭ.) პატარა წისქვილი.

გრულიაშამო ირგვლივ.

გუგულა/ე-ჲ, გულა, წისქვილის ქვის ნახვრეტი, რომელშიდაც ხვიმირიდან მარცვალი ცვივა.

გუზგუზი, გიზგიზი, ა-გუზგუზება

ცეცხლის აღვრიალება, აპრიალება, пылать.

გულა იხ. გუგულა.

გულ-ბოყვი გულის ფიცარი.

სა-**გულე** (რჭ.) ახალოხი.

გულკოიცი (რჭ.) გულფიცხი, вспыльчивый.

გულწიწკი (ს. ლ.) იხ. წიწკი.

გუნგრავი (რჭ. ვლ. ფ.) ქალის თამაში-კოცრიალი ვნებათა ღელვით გამოწვეული.

მ-**გუნება,** და-მ-, შემო-მ-, საქონლის დაწუნება ჲ უკან დაბრუნება. «მამასისხლათ რო გაყიდე ი დამპალი ჩითი, არ იცოდი შემოგამგუნებდა?!»

გურგუზანი მოჭირებული შავი.

გუჯაბი შიგნეულობა, ფაშვ-წელები, потроха.

დ.

დავლა დამბლა.

დათვინიგოზა (რჭ.) ლუკუხოს მაგვარი მცენარეა, შავი, ჩხოთ-ამოსული (იხ.) ნაყოფი იცის, ძლიერ ეცანება თხა.

დამორა ე-ჲ გარდიგარდმო, поперегъ.

დამქაში (სპ. دمکش) თანამოაზრე, მომხრე, ამყოლი.

დანაობა (რჭ.), დანასობია (იმერ.) ბავშთა თამაშია: ხელიდან დანას ისვრიან ჲ მიწაში ასობენ: **ნება** — დანის გადასროლვა ხელის გულიდან; **ციდა** — დანა ცერსა ჲ დიდ თითზეა; **კიჭინება** — დანის გადასროლვა კბილებით ჲ სხვ.

დანასობია იხ. დანაობა.

დარდუბალა (არბ.-სპ. دردوبلا) გაჭირვება, უბედურება, მწუხარება.

დაღლარა (რჭ. ვლ. ფ.) დოყლაპია, პირლია.

დასი (სმ. դաս) პარტია; «მესამე დასი» ქართველ სოციალდემოკრატთა პარტია; დასელი პარტიის წევრი.

დგ: ზე-სა-დგარი, ზე-ზადგარი, ზედადგარი ურმის ზედანაწილი ბორბლებზე დაყენებული; შდ. Чуб.

სა-**დგამური** ფრინველი ჲ ოთხფეხი ცხოველი მოსაშენებლად გაშვებული. «წრეულს სადგამური ქათამი არა მყავს»

დგენა (ვ. მ-ლი) მო-დგენა გალახვა. «ერთი რჯულზე მოვდგინოთ ჲ რაც დაგვემართება, დაგვემართოს». მოდგენა ქათმისა — გაპუტული ქათმის ცეცხლზე მორუჯვა ჲ წვრილი ბურტყლის მოცილება.

დგვარა-დგური ღორულად ჭამა, რისამე მაგარის ჩაკვრეხა (იხ.).

დგვეფა ისეთი გარტყმევა, **რომ** ბოხი ხმა გავიდეს. «ახლა წამოვა რაცხა,— თუა სისხლი — წამოვა ჲ რო დგვეფავს ამ კინკრიხში, ში კოჭებამდი გეიარს» (დ. მესხი, ჩ. გვ. 14).

მო-**დგვეფილი** (დ. ბ.) უშნო, ცლანქი, მოუხეშავი. «ამ ქალს მოდგვეფილი სახე აქვს».

დგვლემი გრდემლი, ვორსი, наковальня.

მ-**დგნე** (რჭ. ვ. ჭ.) ადგილი, სადაც მდინარე ძალიან ნელა მიდის.

შემო-**დგომის, -დეგის აზნაური** ცალმოგვი აზნაური, წვრილფეხა აზნაური.

მო-**დგული** პატარა ქოხი სახლზე მოდგმული ან ცალკე.

დებ: და-დება მხალეულის დამმარვა,

და-დებილი, და-დობილი მხალი, მწნილი, маринадъ.

დედაზერა (ს. ლ.) დიდი მკბენარა ბუზია, საქონელს ემტერება.

დედაშობილა როგორც დედამ შვა, ტიტველი, ტანჩაუცმელი.

დედაჲა! გაკვირებისა და შიშის აღსანიშნავად. «დედაჲა, რას ვხედავ ამას?» «ვაჲ, დედაჲა, მოვკვდი!»

დედლაკვინა (რჭ. ვლ ფ.) პირმოთნე, льстецъ.

დედო [ფარცხისა] (ე. ც.) ფარცხის ნაწილი, რომელზედაც მიმაგრებულია კბილები.

დეკოხტი, დიკოხტი (დ. გლუშ. ლათ. decoctum) изъ смѣси ртути, мышьяка, сѣрно-кислой мѣди и сѣры дѣлаютъ шарики, кладутъ на горящ. угл. и обкуриваютъ больного (сифилитика); внутрь больному даютъ пилюли (составъ пилюль: сулема, опiумъ, задѣланный локричнымъ порошкомъ). სოფლის ექიმთაც იციან დეკოხტი: სხვადასხვა მცენარის ძირებსა და ფოთლებს ხარშვენ და ბოლს ავადმყოფს უხრჩოლებენ.

დენ: გარა-დენა, გადა-დენა მზის გადახრა, გადაწევა შუადღის შემდეგ: «დილას ადრე რომ წაველი, გარადენას ქალაქს მიველ».

დენდერა (რჭ. ვლ. ფ.) ჩენჩერა, ქენქერა, ბოთე, ზანტი, უგნური.

დვარდვალი ჩვარჩვალი, უშნოდ და ურცხვად ლაპარაკი. «რო გაგიფჩენია პირი და დვარდვალობ, ცოტა მორიდება იქონიე სხვისი!»

დიდიკანი აბრეშუმის ჭიის მეოთხე კანი, четвертый возрастъ шелковичнаго червя; დიდ-კანში ჩაწოლა четвертый сонъ червя; დიდ-კანში ამოსვლა — четвертая линька.

დიიდეშვი! ძროხის მოწოდებაა.

დიკოხტი იხ. დეკოხტი.

დილენჯი (გურ., ს. ქ.) მოუხეშავი, გაუთლელი.

დი⌈ლ⌉ლვამი სიმდიდრის, შეძლების აღსანიშნავად. «რაც მართალი მართალია: კაი დილლვამიანი ოჯახი აქვს».

დილხამი (რჭ. ვლ. ფ.) მთის მხალი, პურში ურთავენ.

დიხაშხო კარგი მოსავლიანი მიწა; შდ. საზა.

დოლაკანი (რჭ. ვლ. ფ) ურდული, засовъ.

დომბურა (რჭ. ვლ. ფ.) ციგა, სასრიალო.

დომფალა/ე-ჲ (< სპ. دوپا?) აბრეშუმის პარკი, რომელშიდაც ორი ჭიაა, двойникъ.

დომფალი (დ. მ.) ბავშის ავადმყოფობაა: თავზე დიდი მუწუკი ამოდის. სოფლელნი ასე წამლობენ: აბრეშუმის პარკს ნიგვზის ძალეში ამოსვრიან და მტკივანზეადებენ, მუწუკი ნელნელა შუშდება.

დონდარი (ვლ. ბ.) ჩალვადრის ცხენი, ეჟვნებით გაწყობილი, წინ უძღვის სხვა კურტნიან ცხენებს.

დონდლე (რჭ. ვლ. ფ.) ტლანქი, მოუხეშავი; შდ. Чуб. დუნდულა და Чконiя დონდლოჩინა.

დოჲ-დოჲ, სოჲ-სოჲ ბატის დაძახება (მოწოდება).

დოსტი (სპ. دوست) ამხანაგი, მეგობარი, ძირფასი.

დოლანაგი (პ. ბ.). ბოხოხი ქუდის საზელავი ჯოხი; შდ. სმ. դադանակ.

დოღრი (გურ. ს. ქ.) სუქანი, ზორბა, მოსული, статный.

დოყო სუქნად გაზრდილი, ნაჴირები. «იმისთანა დოყო-დოყო ეკალეჲ მოვკრიფე, იმის ჭამას არაფერი არ აჯობებს».

დოშლოყი (რჭ. ოსმ. قل شوا) დაბმბული სათფური ჩოხას ქვეშ ჩასაცმელი; შდ. სა-გულე.

დოხოკონი ნაგვიანები. «დოხოკონი სიმინდია, მარა ტარო მაინც კაი აქვს». «აბრეშუმი დოხოკონი მყავდა დ კვირიკობის თვემდი არ აახვია პარკი».

დრაზი დიდი ტრაკი.

დრუზვა, და-, მო-, მოსკინტლვა, განავალით დასვრა. «ისე დაუდრუზავს ბატებს ეზო, რომ ფეხს ვერ გაადგამ, არ დაისვარო»; დრუზვა ლონივრად გარტყმევასაც ნიშნავს.

დრუნჩი ცხოველთა ტუჩი. «ჰაჲტ, შე დრუნჩიანო!» ахъ, ты, морда! შდ. სმ. *დრუნჩ.*

დრუქი (რჭ. ვ. ჭ.) ტრაკი.

დუბარა (სპ. ایسوا) ორმაგათ ნაკერავი.

დუდ: ა-მო-დუდება (ს. ყ.) თავამდი ავსება (<.მეგრ. დუდი = თავი).

უ-**დუდური** უჭკუო, მოურიდებელი, ტუტუცი.

დუნდული ягодица.

დურბელი, დურბლის ქარი, კისრის ავადმყოფობაა, ძნელი მოსარჩენია, туберкулезное воспаленіе шейныхъ железъ.

დურო (რჭ. ვ. ჭ.) მდაბ. ქალის ტრაკი.

დღაბნა ჯღაბნა, ჭყაპნა, უჴეიროთ წერა, სვრა.

დღაზი ფრინველთა კლანჭი; დღაზვა ჭყალვა, კაწვრა. «რო ებდღვნა დედამთილი რძალს, სულ ერთიანად დაღლაზა სახეზე».

დღაშვა, დღაჩვა ქაჩვა, თვალების ბრიალი, вытаращить глаза; პლაკვა, შთიმვა, უწესოდ, უშნოდ დაჯდომა. «რას დღაჩავ მაგ თვალებს: ვის აშინებ?» «რო წამოდღაშულხარ, ყაზახო, ვერ დაჯდები წესიერად?!»

დღლაბა ბანქოს თამაში черва.

დღლეზ: და-დღლეზა (აორ. ვ-დღლიზე) დაგლეჯა, დაფლეთა. «ძალიან იქაჩება, მარა დადღლეზილ ჩოხაში ქე დატრაკუნობს!» «ტყვია გულბოყვში რო მოხვდა, ღვიძლი სულ დაუდღლიზა».

ო-**დღლოფო** სქელი ტალახი.

დღუზვა შერჭობა, შეცემა, დარტყმევა.

დღუზური აქეთ-იქით სირბილი, ბუზური, ძუნძული, ბუნძული. «ჩემს მოტლეკილ ფხეკებზე .... ერთი მამალი დადღუზურობს თავქუდმოგლეჯილი» (დ. მესხი, გასართ., ქუთ. 1902, გვ. 4,2).

ე.

ეკლისხე, ეკლიხე ლობიოს ხე, აკაცია, бѣлая акація.

ელეშუტე სულელი, ლენგერეჲ, ლენდერეჲ.

ენამრავალა (რჭ.) ბევრი ლაპარაკის მოყვარული.

ენძა (რჭ. ვ. ჭ.) წვრილი ბაწარი, რომელსაც კალატოზები ჴმარობენ კედლის სწორად გასაყვანად, ლარი.

ერბო-ქვა სალაშინთა პირის მოსაწყობი ქვა.

ერენჯიკა/ე-ჲ ილინჯა, ირენჭკა, ლენჭკა, რენჭკა.

ერეყანი (არბ. یرقان icterus) ავადმყოფობაა, სიყვითლე, საშინელი ქავილი იცის, იშვიათად რჩება; იხ. Чкопія იარყანი.

ერიანი ოჯახი დიდი, მრავალწევრიანი ოჯახი, многолюдная семья.

ერქამეთი ერთმანეთი. «ორშაბათო, სამშაბათო ერქამეთზე დადგიმულო (დადგი მულო); ორხაულად მოქსოულო, ფარდაგულად მიდგიმულო (მიდგი მულო)». რძალ-მულმა ღვინო მოიპარეს. უფროსებმა შენიშნეს და რძალმა ამ ზმით უთხრა მულს, ღვინო დამალეო.

ერცუცქუნა/ე-ჲ (< ერთი + ცუცქუნი) ძალიან პაწარა. «მომიცეხე იპური ერცუცქუნეჲ, მარცუე რო იყლაპები!» შდ. Чуб. ცუცქუნი.

ეჭოფ (რჭ. ა. მ.) ეგებ.

ვ.

ა-**ვარდნა** (კ. ფ.) აცეხა, «რო ავარდი, ბიჭო, მა ქალის შემხედვარე, უკეთესი არ გინახავს, თუ?» «ავარდნილია, თუ რა დაარბენიებს ამ შვალამეში?» გავარდნილი აცეხილი, ცუდი ყოფაქცევის.

ვაყა მამალი ცხენი, жеребецъ.

ვაცა/ე-ჲ მთავარი ბოძი, რომელზედაც ლდგმულია სახლის თავი.

ვაციაჭენა (რჭ.) იხ. ა-თხაჯელა.

ვეზირობია (არბ. وزير ვაზირი, მინისტრი) ბავშთა თამაშია: ორად გაპობილ მოკლე ჩხირს ზევით ისვრიან ხოლმე; ვინც ჩხირის ორივე ნახევარს პირაღმა დააჯენს, ის ხელმწიფეთ დადგება; ვეზირმა ეგევე ნახევრები პირდაღმა უნდა დააჯინოს; ვისაც შეეშლება, ე. ი. თუ ერთი ნახევარი პირაღმა დაავდო და მეორე პირდაღმა, მას ვეზირი დაარტყამს ხელის გულზე ტატაბას (იხ.) იმდენს, რამდენსაც ხელმწიფე ბრძანებს; როგორც კი რომელიმე მოთამაშე გახელმწიფდება ან გავეზირდება, ძველს ჩამოართმევენ თანამდებობას და რამდენჯერმე ხელზედაც სტკუცავენ ხოლმე ტატაბას.

ველტოფი (რჭ. ნ. გ.) სათიბში ალაგ-ალაგ ამოსული ბუჩქნარი, სადაც მაღალი და სქელი ბალახი იცის.

ვენახის ლოცვა (ა. ა.) იციან დიდი მარხვის პირველ კვირაში, თედორობას; ამ საღამოს აცხობენ ლობიონართავ ჭადისჭადს (იხ.) სხვადასხვა სახისას: ერთს ჰქვია ხარუღელა, ოთხს მორჩილს — მტევნები ან ხმიადი, და უკანასკნელს, ყველაზე დიდს, — ჩიტისკვერა; ხონჩაზე დაგებულ ლომში ასხამენ მოლესილ ლობიოს; ჭადები (გარდა ჩიტიკვერასი) და ლომი მიაქვთ ვენახში, წამლები კუსუნობს, თითქოს დიდი ტვირთი ედვას მხარზე, უკან არ იხედება; ვენახში ადრე წასული მუშა უკვე თოხნის და იძახის: «ოოე, დოოე! ოოე, დოოე!» ულოცვენ ვენახს და სთესვენ ნიგვზის კაკალს. უკან დაბრუნების შემდეგ ვახშმად სხდებიან; აქ ოჯახის უფროსი დალოცავს ვენახს და ამბობს: გაუმარჯოს მაურს, სამჭაჭას, კაბისტონას.... (ჩამოთვლის ყურძნის ყველა ჯიშს); ოჯახის წევრებიც იმეორებენ: გაუმარჯოს, გაუმარჯოს! ნავახშმევს ერთი ვინმე დამალავს ჩიტიკვერას, რომ-

ლის ძეზნას შეუდგებიან მეორე დი-ლას. პოვნა ზედნიერებასა და გამარ-ჯვებას მოასწავებს, ამიტომ ყველანი გაფაციცებით დაეძებენ. მპოვნელი გარბის და ცდილობს, რაც შეიძლება მალე შესჭამოს ჩიტიკვერა, რადგან დანარჩენები უთუოდ დაედევნებიან და წაართმევენ. წანართმევს ყველანი ირი-გებენ.

ვერძი იხ. თოფის სამკაულები.

ვიგინდარა (< ვინ გინდა რა), ვირა-გინდა/ე-ჲ (< ვინ რა გინდა) ვიღაც, მოთრეული, проходимецъ.

ვირაგინდა/ე-ჲ იხ. ვიგინდარა.

ვირის აბანო მეტფ. საპყრობილე, ციხე; **ვირზე შეჯდომა** მეტფ. გაჯიუტე-ბა; სა-**ვირე** მეტფ. penis magnus.

ვირიხიდა (პ. ზ.) წყალში ჩადებული ქვეშემადგა, რომელზედაც დამყარე-ბულია წისქვილის ბორბალი, ჯარა-ბა; წერტილი დასამყარებელი კი-ბორჩხალაა.

ვისტარაგანი (პ. ზ. < სმ. վէց տարեկան) წულის მომცრო კალაპო-ტია: ექვსი წლის ბავშის ფეხის ზო-მის.

მო-**ვლიძლია** (რჭ.) ბავშთა თამაშია: და-სობილ სარზე მიბმული ბაწარი უკა-ვია ერთ მოთამაშეს, რომელიც სარის ირგვლივ წრეს აკეთებს; დანარჩენები უკან მისდევენ, რომ დაწევნისას ზურ-გზე ხელი გაარტყან.

ნა-**ვლონი** (რჭ. ნ. გ.) ნავნები, დიდი ზარალი, ძალზე აოხრება რისამე. «ოჰოჰოჰო! რა ნავლონი უქნია ამ წყეულ სეტყვას ჩვენს ვენახებში: მარცვალი ყურძენი არ მოვა».

მო-**ვნებული** (რჭ. ვლ. ფ.) მოგდებუ-ლი, выкидышъ.

ვორსი იხ. ორსი.

ვსება, მო-, (ვლ. ზ.) ქათამი რომ კვერ-ცხის სადებად შეიქნება; მოვსებუ-ლი ქათამი კვერცხის მდები ქათამი.

ზ.

ზაზუნი ნელად და მძიმეთ სიარული, ზოზმანი; შდ. Чуб. ზლაზვინი,

ზანგი, გა-**ზანგული**, და-, (სპ. زنگ ჟანგი), გასვრილი, გათითხნილი.

ზანდარი (ზ. ი. ჭ.) «მიმინომ ზანდარი წაავლო». ამბობენ, როდესაც ის ყე-ლიდან ძვლებს უკან გამოიღებს.

ზარგადანი (პ. ზ.) წულის კალაპოტია.

ნა-**ზარდა** წამოზრდილი გოჭი.

ზარტაკი ზარმაცი.

ზედა/ე-ჲ (გ. ზ.) საწნახელში ჩასადგამი კალათი, რომ ღვინის გადმოსხმის დროს ჭაჭა არ გადმოყვეს.

ასა-**ზეველა** ოწინარი, წისქვილის ზე-დაქვის ასაწევად, ასაწეველა.

ზეზვა მაგრად დარტყმევა ქვისა, ბელ-ტისა, ჯირკისა და სხვა რისამე, რო-მელიც არა სჭრის.

ზელვა, და-, მეტფ. ძალზე გალახვა, დაძვამბილება. «ისე დაზილეს, რომ არ დაავიწყდება არასოდეს».

გადა-**ზელილი** იხ. სულგუნი.

ზეპვა, გამო-, ძალზე გაძღომა «მეც გამევიზეპე და ჩემი სტუმარიც». შდ. სვ. ლი-ზვებ.

ზერანი (კ. ფ.) უქმურის თავიდან მოსა-ცილებლად ავადმყოფის ჭირისუფალ-ნი პურის ცომიდან აკეთებენ კაცის სა-ხეს, აცხობენ და შორს ტყეში მია-

ქვთ: იქ ავადმყოფობას სხვას გადულოცავენ.

ზიბზიბა თვალის ავადმყოფობა, ქუქუ; შდ. Чкопія ძიძიბი.

ზიბზიბი, და-ზიბზიბება, ხელის კანის დაწყლულება.

ზიზინ: გა-ზიზინება, გა-სისინება იხ. ბიზინ.

ზინდალი ქვაბის მჭედელთა გრდემლი, სპილენძეულობის გამოსაკვერავად.

ზისხა (რჭ. ვლ. ფ.) უმი ხორცის ნაწყენის სისხლად გახეთქა.

ზლუქუნი ხმამაღლა გულამოსკვნით ტირილი.

ზმნისართი ზმნიზედა, нарѣчіе (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

ზოზმანი ზოზინი, ზაზუნი, მძიმეთ და ნელა სიარული.

ზომა-ზომა (ს. ლ.) მატლია, ზომა-ზომით მიფორთხავს: ჯერ თავს მოიმაგრებს, შემდეგ ტანს ზევით ალუნავს და თავთან მიიტანს და ამგვარად მიდის წინ.

ზორმა (რჭ. ვლ. ფ.) აყალ-მაყალი, ყვირილი.

ზუბანაგირი პატარა ხელის ხერხია.

ზუბზუბა (გურ. ს. ქ.) სუქანი, ფრინველზე უფრო ითქმის. «ზუბზუბა ქათამი ღვთის წყალობა მქონდა». «ოხერმა ტურამ იმისთანა ზუბზუბა ქათამი მომტაცა, ინდოურს არ ჩამოუვარდებოდა».

ზუნდვრა, ჯუნდვრა ღონივრად რისამე დარტყმევა.

ზუსკი (დ. ბ.) ზედგამოჭრილი, მოზომილი, მო-ზუსკული ტანისამოსი-ვიწროთ გამოყვანილი, თითქმის მიკლებულივით; შდ. Чкопія დუსტათ, ზუსტათ

ზღველა — დიდი წვიმა.

თ.

თაგვმარიობა, ჩიტმარიობა (კ. ფ.) მარიობის შემდეგ იციან: ვინც ამ დღეს იმარხულებს, მას თაგვისა და ჩიტისაგან არაფერი არ ევნებაო.

თაგუნაობა (რჭ.) ბავშთა თამაშია, игра кошка въ мышку.

თავანი სხვენი, чердакъ.

თავდგომელაობა (რჭ.) ბავშთა თამაშია: ერთი მოთამაშეთაგანი დაჩოქილია, მეორე თავს ადგია მცველად; დანარჩენები შორი-ახლო დგანან და ცდილობენ დაჩოქილს მიეპარონ და ჩაარტყან. მცველი დამცემთ იგერებს და თუ რომელიმე მათგანი «დაუშჭრა», «დაჰკოდა», მას დააჩოქებს, და ამრიგად თამაში გრძელდება.

თაველი თავთავი, колосъ.

თავისახლი (< თავისი სახლი) ცოლის სახლი, ცოლოური, საყოლი (იხ.).

თავკავი (რჭ. ვლ. ფ.) რუსული сапп. მარხილი (იხ.) რაჭაში უდრის რუსულ дровни-ს.

თავსართი გრამატიკაში პრეფიქსი, префиксъ (სილ. სალ. ქ. გვ. 205).

თავჩალა უმარცვლო თაველი, пустой колосъ.

თავხო (კ. ფ.) დაავადმყოფებული სიმინდის ტარო.

თათი ნიფხვისა, შარვლისა და მისთანათა ცალი ტოტი.

თათლიბაზი (რჭ. ვლ. ფ.) პირმოთნე, ტკბილად პირში მთქმელი; (თ. جلّب).

თალ: სა-თალი აცამი სახრავი აცამი. ჩა-**თალი** რკინის თენგი ლეკურის და

ხანჯლის ტარის ჩასათლი, მეუნაგრენი ხმარობენ; შდ. Чуб.

თამაშობანი ბავშთა: ათითი-მათითი = ანათითი-ბანათითი, აჭლაკუნა, დანაობა, თაგუნაობა, თავდგომელაობა, კვაჭინი = ჭაკუნი, კენჭაობა, კობლაობა, მახარა რუჭუ-რუჭუ, მოვლილია, ოლირლილო, ტაფაობა, ფეხგაკრია, ქალაქობია, ქვასალობია, ქორობია, ღორობია, ჩიტმალულა, ჩხირგადაგდულობა, წრებურთი, ჯორილლეტა, იხ. თავთავის ალაგას.

«სა-**თამაშო**» საცეკვაო **სიმღერაა**.

თარგი ტანისამოსის ზომა, მოდელი, выкройка.

თართალება (კ. ფ.) ცხელების დროს მალალი ტემპერატურის გამო **თრთოლვა**.

თართვა, და-, ძალზე დაქანცვა სიცხისგან; ნაოფლარზე გაცივება.

სა-**თარი,** სახახანიი, შურო, ნაშვავო, საცურავი, მთის კალთაზე გაკეთებული გზა ხეების ჩამოსაგორებლად, ჩამოსაცურებლად.

თაქარა მოჭირებული სიცხე, პაპანაქება, ცეცხლი. «ქალბატონი რო გამცოცხავს და გამიჩენს ცეცხლ-თაქარას, კესარიას ქარ შევხედავ, მომეშობა გულს პაცარას» (დ. მესხი, გას. გვ. 33, სტრ. 17 და შემდ.).

თაქება რცყმევა. «ის კი არ მიზოგავს, კაი ძალი ვუთაქე»; შდ. სმ. Թաւկ.

თალლითი бусы; შდ. Чуб.

თედორობა იხ. ვენახის ლოცვა.

თეთრ: სა-თეთრებელი აბრეშუმის ჭიის მეორე კანი; второй возрастъ шелковичнаго червя; სათეთრებელში ჩაწოლა — второй сонъ червя; სათეთრებელში ამოსვლა — вторая линька червя.

თენ: გამ-თენია/ი მთიები, განთიადის ვარსკვლავი.

თენჯერა/ე-ჲ (ოსმ. تنجره) თუჯის ჭურჭელი.

თეს: სა-თესური სანერჩეთ (იხ.) გაშვებული მხალეულობა; დასათესად შენახული თესლი; თესლობა დღესასწაული, უქმობა ყანაში სათესავად გასვლის წინადღით.

მო-სა-**თვალავი** (კ. ფ.) куплеты къ пѣснямъ. «სიმღერა რა ყაიდაზე უნდა ქე ვიცი, მარა მოსათვალავი დამავიწყდა».

თვალის მიდება იხ. თვალის მოტყუება.

თვალის მოტყუება, წა-, ცოტა ხნით დაძინება. «იმისთანა გაწამაწიაში ვიყავით, დასაძინებლად ვის ეცალა: ცოტა თვალს წავატყუებდით და წამოვარდებოდით ზეით!»

გა-**თვალყუმა** (რჭ.) გათვალვა, сглазить.

ნამო-**თვარა** (ს. ლ.) ლაყე, ტყვეპერა კვერცხი.

თვერი თიკი, гребень пѣтуха и курицы, ლირლილო.

ა-**თითი,** მა-**თითი, რომელია შუა თითი? ანა-თითი, ბანა-თითი, რომელია შუანა თითი?** ბავშთა თამაშია: ერთი მოთამაშე მომუწავს ერთად თითებს და ხელს მოუჭერს ისე, რომ მხოლოდ თითების წვერები ჩანს; მეორე მოთამაშემ უნდა გამოიცნოს, რომელია შუა თითი.

თიკი, თვერი, гребень у птицъ.

თილიყამყამი — საწევარი (ოსმ. ساچ) «თილიყამყამი ქებული ნიჟარაძის ვარ ხლებული» (წარწერა ძველ საწევარზე).

სა-მ-**თიობო** ოთახი ახალ ჯვარდაწერილთათვის, комната для новобрачныхъ.

თირება, მი-, მითითება, თითით ჩვენება, указывать пальцемъ.

თირისცარი თითისცარი; შდ. მი-თირება, აგრეთვე ოსმ. ﺩﺮﺘﻴﻧ ძაფი.

თიში (რჭ.) სხვილი სილა, гравій, щебень, შდ. Чуб. თირი.

თლაჯევიჩი ცფავის გასაფხეკი დანა, ხარაზნი ხმარობენ.

თოთინი, გა-თოთინება ძლიერი კანკალი, კრთოლვა. «ნახევარი კაცი აღარ არი: ყოველ დღე აციებს და ათოთინებს».

თოთხვა იხ. ცოცფვა.

თოიჯი (რჭ. ვ. ჭ.) ნამდვილი, ბეჯითი; შდ. Чуб.

გა-**თოკვა** დაჭერა, გამაგრა; სა-თოკე მეტფ. ცუდი, ავაზაკი, ყაჩაღი; დასაბამი.

თორთქოლო (ს. ჟ.) თოხლო, თოლხო; შდ. Чуб. ოთლოთოთლო.

თოფ: გა-თოფვა მეტფ. გაწყრომა, დატუქსვა. «ის კი გავთოფე რჯულზე; კრინტი არ დოუძრავს». «მაგისთანა გადარეულთან მივალ კი არა, სა-თოფოთ არ გევეკარები»; გაფალართება, საქმება: «რაღაც საწყენი ვჭამე და ისე გამთოფა მუცელში, რომ სიარული მიჭირს».

თრიშა (პ. ბ.) ცფავის პატარა ნაჭერი, წულაზე, გუდაზე და მისთანაზე დასაკერებლად.

თულუ (ზ. ი. ჭ.) მოლუნული წნელი, ოდრიკალი, რომელზედაც აჯენენ მიმინოს გასაწაფავად.

თუშვა, მო-, მუხისა და სხვ. ტოტების ცეცხლზე დაქლონობა ტკეჩის ასახდელად; მეტფ. «რამ მოგთუშა ასე, სადგამურათ რომ არ ვარგხარ?» — იტყვიან კაცზე, რომელიც დაღლილია და არაფრის გაკეთება არ შეუძლია.

თუხთუხი დუღილი; მო-თუხთუხება მოდუღება, ლობიოსა, ხარჩოსა და მისთანათა ნარქარევად და ცუდად გაკეთება. «შენისთანა მზარეულის მოთუხთუხებული საჭმელი კაცს კი არა, ძაღლსაც არ ეჭმევა».

თუჯია თუჯის ჭურჭელი; შდ. თენჯერა.

თქერ: (გ. ბ.) და-თქერვა, ამო-, დასვრა, დათითხნა. «ისეთი ტალახი იყო, მუხლამდი ამოვითქირე». «თეთრი ჩოხა-ახალოხი სიცრუით აქვს დათქერილი, დღეში ასჯერ ჩამოიარს, ჯიბეები აქვს დახვრეტილი» (ხალხ. ლექსი); დათელვა, დაბეკნასაც ნიშნავს.

ჩა-**თქვანიება** ჩათვლა, зачесть. «თუ ძველ ნამსახურს ჩამითქვანიებ, ახლა ქე უნდა მქონდეს გათავებული ვადა».

თქიშინი სხმა, ზღველა, დიდი წვიმა, ливень.

სა-**თქიჩი** იხ. სა-ფხაჭი, рейсмусъ, ხუროების იარაღია.

«და-**თქმა**» იხ. არჩევანი, არადანი· თამაშობის დროს ყმაწვილებს თუ ორ ჯგუფად უნდათ გაყოფა, ორი უფროსი, გამყოფი, «დათქვამს»: ერთი დაითქვამს მზეს, მეორე მთვარეს; დანარჩენებიც ორ-ორად გადიან და ჩუმად «დაითქვამენ» მზე-მთვარეს. შემდეგ მოდიან უფროსნი და ამბობენ: მზე — მთვარე! ყველანი «მზენი» მზისკენ გადადიან; მთვარენი—მთვარისაკენ და ამრიგად მოთამაშენი ორ მოპირისპირე ჯგუფად დგებიან და სათამაშოდ გადიან.

თქმა ფიქრის აზრით. «მე ვთქვი (ვიფიქრე), შინ თუ მიდის, ასე რო ჩქარობს: თურმე სამიკიტნოში წასულა ღვინის საქაჩავათ».

თქრიალი (სილ.) бить ключомъ. «ცხელმა სისხლმა ითქრიალა—და ძირს

მწვანე ბალახი წითლად შეღება» («კოლხ.» № 15, 1911), შდ. Чуб.

ა-თხაჯელა (რჭ. ვლ. ფ.) ვაციაჭენა, შუშცრუქუნა, ცუდი ყოფაქცევის ქალი.

ნ-თხევა ლანძღვა, გინება. «იმდენი ვაგინე დ ვანთხიე, რიონი ვერ გაბანს».

თხინაწულა (რჭ. < თხის ნაწულა) პირუშნო, ულამაზო ქალს ეცყვიან.

თხიპა/ე-ჲ, ხიაპა ქათმის ავადმყოფობაა, бропхитъ (?).

თხლამი ბალღამი.

თხრიწინი (რჭ.) ფაღარათი, ცრაწი.

ი.

იათახი (ო. ياتاق) მანძილი ცხენის უკანა ფეხებს შუა. «ცხენი იათახს იკრავს». ამბობენ, როცა ცხენი უკანა ფეხებს ერთმანეთზე ურცყამს.

იალლაა! (ოსმ. الله съ Богомъ) «დააჯდა [ცხენს] დ იალლა! გეჲქცა. . .» (Н. Марръ, *Дневн. поѣздки въ Шавшію и Кларджію*, გვ. 63,23. *Т. Р. VII*).

იამანი (რჭ.) ცხენისა დ ჯორის სენია, ცანის სისივნე იცის, იშვიათად რჩება.

იაღდანი (ო. ياغدان) საქონე, ქამარზე დაკიდებული.

იაღლიში (ო. يانكلش) შეცდომა, ошибка.

იერი, ჲერი ეშხი, სახის გამომეცყველება. «ლამაზი არაა, მარა კაი ჲერიანი ქალია».

ივანა (გ. ბ.) თხის ავადმყოფობაა: ცუჩებზე მუწუკები ამოდის.

ილაკუზა უკუდო ამპარცავანი. «ძალიან ილაკუზობს, მარა მუცელი შიმშილით მწევარივით აქვს გამოწლაწული».

ილიკი (სმ. *իլիկ*) ძაფის დასაძახავი თითის ცარი, ხარაზნი ხმარობენ.

ირენჭკა, ერენჯიკა/ე-ჲ რენჭკა ილინჯა, ირეჯა, ილინჭა.

ირიბული გონიო (ბერძ. γωνία) ხუროთ იარაღია, косоугольникъ, შდ. Чконіа გონიო.

მე-ისრე стрѣлочникъ на желѣзной дорогѣ.

იფშხლიკიპინა (რჭ. ვლ. ფ.) საქსოვი მანქანის სამკაულია: ჩხირები, რომლითაც დამაგრებულია დგიმის თავები.

ილა (რჭ. ვლ. ფ.) ორკაპი ხე, ურემზე თივის დასაკრავად იხმარება, იხ. ლანღვილი,

იღლიბაცური (დ. გლუშ.) მასხრული, აგდებული. «ასე იღლიბაცურათ საქმის გაკეთება არ გამიგონია!»

იღლიღორჯი (კ. ფ.) უსწორ-მასწორო, მიხვეულ-მოხვეული.

იჩქიცი (რჭ. ვლ. ფ.) მცირე სახელდახელო, უცბად მოფიქრებული დ გაკეთებული რამ, მაგ., მასპინძლობა; შდ. Чуб. იჩქჩთი.

იჭკი-ბოჭკია აჭკი-ბაჭკია.

კ.

ა-კაბელა (რჭ. ვლ. ფ.) უშნო, აყლაყუდა, ოყლაყი.

კადო (ო. რ. ა.) ხარიხა, კადონი (ჩუბ.), რომელიც მიჭედებულია ბაგაზე: კადოზე ებმება საქონელი.

კაიდღე (გ. ბ.) საზოგადო სახელია დღე-

სასწაულთა, მაგ. გიორგობა, ამაღლება, შვიდმაისი და სხვ.

კაკაბა (რჭ.) საცერი, ცხრილზე მომცრო თვალედები აქვს.

კაკალი კაცი მარცხოხელი, შდ. Чуб.

კაკალ: და-კაკალება ცოტა რისამე შეჭმა, წაკნასვა. «ცოტა დევიკაკალეთ, თვარა გლახათ იყო ჩვენი საქმე უჭმელეა»; სა-კაკალო საჭმელი.

კაკალა/ე-ჲ (გ. ზ.) ღორის ავადმყოფობაა: ხორცში ფეტვის მარცვლივით დაყრის, ამგვარი ხორცი ძლიერ მავნებელია.

კაკლვა შდ. კაქლვა.

კაკუზაში ცუდი ხრმალი.

«ზეზერი კაცი ვიყავი,
ლაშქარს გამომაწვიესო.
მე ხიდეზე ვერ გამოველ,
წვერით გამომათრიესო.
ჩემი თოფი, კაკუზაში
თავზე გადამანტვრიესო».
ხალხური.

კაკუტი — სიმინდის საფშვენი ხელკავი, კაკუჭი.

კაკუჭ: მო-კაკუჭება მოღუნვა, მოკაკვა; კაკუჭა/ე-ჲ კაკვი.

კალაპოტი მდინარისა, русло рѣки.

კალაპოტები წელისა (პ. ზ.) ულაილი (ულაიყი), ლუსგარი (ლუსგანი), ულორთა, ზარგადანი, ტასტარა/ეგანი, ვისტარა/ეგანი, ჩუსტარა/ეგანი (ჯოსტარა/ეგანი), ორტარა/ეგანი; იხ. თავ-თავის ალაგას.

კანდრივი (რჭ.) წნელის ორდიკალი საქონლის ზაგაზე დასაზმელად; შდ. სმ. կանտրիւ ремень, принадлежность ярма.

კანკალო წმინდა, სუფთა, კრიალა; კანკალო წყალი; გა-კანკალება, და-, გასუფთავება. «ისე გავაკანკალე კედელი, რო შეხედო, თავს დაინახავ». «ამისთანა კანკალო წყალში კალმახს ვერ დაიჭერ».

კანკლვა (დ. ყ.) წმინდათ, გარკვეულად და ლამაზად წერა. «რა კანკვლავს ე ზავში, სად ისწავლა ასე კაი წერა?»

მო-კანჭვა (რჭ. ვ. ჭ.) ღვინის ცოტათი შემმარება; შდ. Чуб. ჭანკი кислое вино. «მოკანჭული ღვინოა, მარა ნაწყურალევზე კარგათ გიახელი».

კანჯო (ოსმ. قنجا) ჩანგალი, крючокъ; შდ. ჭნ. კანჩი.

კაპან: და-კაპანება დაძანძვა, ხეხილის კარგად მოსხმა; ძალზე ურმის დატვირთვა. «ძალიან დაკაპანებულია წრეულს ვაშლი, თუ ქარმა შეარჩინა». «ურემი ისე დეეკაპანებიათ, ღერძას სულ ღრიჭინ-ღრიჭინი გაქონდა»; შდ. Чк. დაპანკვა.

კაპეტი დიდი ხნის დაუმუშავებელი მიწა, ნატყეევარი მიწა. «კაპეტი მიწა იყო და კარგათ მოვიდა სიმინდი».

კაპიწი, და-კაპიწება, ამო-კაპიწება შარვლის მუხლზე დაკოტავება, დაკარწახება; ჩოხისა და საზოგადოთ ტანსაცმელთა კალთების ამოწევა; სახელოების დაკარწახება: «ვერ ამოიკაპიწე მა შარვალი, რომ ამოთითხნილხარ ამ ლესთექში (იხ.)?» «რო წევიკაპიწე სახელოები, ვეზდღვენი!» (ჭყონის «დაგაწიწება» შეცდომაა, იხ. ივ., 1900, № 209, ნ. ა.).

და-**კაპტოება** შეპყრობა, ხელში ჩაჭერა, держать въ ежовыхъ рукавицахъ. «დედამთილს რძალი დაკაპტოებული ყავს».

კაჟანდევი დევის სახელია, მეტფ. ღონის, სიმაგრის გამოსახატავად იხმარება; შდ. Чк. დევ-კაჟი.

კარ: კარება ღანილი, გადაღება, ცრიალი: «დიდი წვიმა იყო, მარა ახლა იკარა».

კარაბანი, კარაპინი, კარაბა, კარნაგელა, порогъ.

კარაკინი (რჭ. ვლ. ფ.) ჭურის თავი შემოკარნიზებული.

კარანჩი (პ. ბ.) თენგი წულის ძირის შემოსაჭრელად.

კარაპეტი (< სმ. *կարափէտ < կարա-փայտ: կարել* კერვა, *փայտ* ხე). ხის სამკუთხიანი პრიზმა, რომელზედაც ფარძვლით მიმაგრებულია საწული ცყავი კერვის დროს; ხარაზნი ხმარობენ.

კარაპინი იხ. კარაბანი.

კარაფეხი (რჭ. ვ. ჭ.) ძველებურ საჯალაბო სახლის კარის თავზე მრგვალათ გამოყენებული ფიცარი.

გან-**კარი** (რჭ. ვ. ჭ.) მიუკარებელი, ჯიუტი, ძნელად დასაჯერებელი ადამიანი.

კარიანი (რჭ. ნ. გ.) ჯამ-ჭურჭელთა შესანახავი შკაფი, буфетный шкафъ.

კარკალი კანკალი, ბარძგალი.

კარკაცი გადაჭარბებული სიცილი, хохотъ.

კარსელი (რჭ. ა. მ.) передняя, შდ. Чуб. კარსე.

კასელი (რ. ა.) იხ. თოფის სამკაულები.

მო-**კასრიელება** მილაგ-მოლაგება, საქმის მიხედვა. «ცოტას მოვიკასრიელებ შინ დ ქე დავბრუნდები ისევ ქალაქს».

კაფანდარა თხელი, გამხდარი; კაფანდარა კაცი — худощавый, костистый, жилистый. «ასე კაფანდარას რო უყურებ, ბარე ორი ვერ მოკიდებს ხელს, ისე შეუძლია!»

კაჩა (რჭ. ვლ. ფ.) კაჩხა, ოჯინჯალა, რომელზედაც ნაჭა (საქვაბე) ჰკიდია.

კაცა/ე-ჲ ხარხინის (იხ.) სამკაულია.

კაცური-კაცი პატიოსანი კაცი, დასანდობი. «მე ვთქვი, კაცური-კაცთან მაქ საქმე დ თურმე ეშმაკის მოძიება (მოდგმა) არ ყოფილა!»

კაცი ყმა; ნა-კაცვარი ნაყმევი (იხ. Чк.).

კაჭა (დ. ბ.) მრუდე ფეხებიანი.

კაჭლ: კაჭლვა, გა-, კაკლვა, ნიგვზის კაკალს (კაჭარას) რომ ჟეშქილას (წენგოს) მოაცილებენ. «ნიგოზს კაჭლავდი, თუ რამ დაგიშავა მა ხელები?» შდ. Чконія კაჭალი.

კაჭუჭი, კაკუჭი. კაკუტი, კაკვი.

კბილი (ყველი) ნაჭერი ყველი.

კბილისმიერი (ხმა) зубной звукъ (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

კბილსაყარი პატარა გაზია ხერხის კბილების გასასწორებელი.

კებეხი მაგარი, მიუდგომელი, კებეხი კაცი, стойкій человѣкъ, упрямый, твердый. «დიდი კებეხი მამაძაღლი ხარ, მარა შენც მოტყდები, როცა იქნება!»

კეკო (დ. ყ.) პატარა თოხი.

კეკელა/ე-ჲ კბილების ავადმყოფობაა, ნინუებს (ღრძილებს) სჭამს.

კელენწუტი (რჭ. ვლ. ფ.) ავცხვირა, უკარება, კაპასი.

კელენჯუხი, კელენჯერი, ჯიუტი, მაგარი, მიუდგომელი, упрямый, стойкій, неприступный человѣкъ.

კელენჯერი იხ. კელენჯუხი.

კელი პურის სალეწავი იარაღი, კევრი.

და-**კენტვა** იხ. კოდილეჲ.

კენწალი, მეკენწალი (ო. რ. ა.) კარგად მოზმული შტო.

კენჭალობა, კენჭაობა (რჭ.) თამაში რამდენისამე ნაწილისაგან შესდგება: თ‍ვ‍ი‍თ‍ო‍ნ‍ა — კენჭების თითო-თითოდ აკრეფა მიწიდან; ო‍რ‍ო‍ლ‍ა — ორ-ორი

ერთად; ჩაჭყეპა — ხელის გულიდან ყველა კენჭს ჯერ ხელის ზურგზე დაიყრიან, იქიდან უცებ ისევ ხელის გულზე.

კენწო (რჭ.) გამხდარი ღორი.

კეპრაწი (რჭ. ვლ. ფ.) მეტის მეტად გამხმარი, თხელი.

კერი კერატი, მამალი ღორი დაუკოდავი.

კერტვა, მო-კერტვა თუშვა, ჭკნობა, მო-კერტილი დამჭკნარი.

კერკეტა/ე-ჲ მაგარი. «კერკეტეჲ ნიგოზია და გული არ უვარგა»; შდ. Чуб. კირკიტა კაკალი.

სა-**კეცე,** სა-**კეცური** მაშა.

შე-**კეცილი** (რჭ. ნ. გ.) ტაბლასმაგვარი ლობიო-ნართავი პური.

კეჭინარა ქვიანი ადგილი, საყანეთ ცუდია.

კეხის შებრუნება მეტფ. გამლიერებული მტერი რომ პირაქეთ შემოგედავება, თავზე დაგაჯდება, ძველ ცოდვებს გაგიხსენებს. «კაი იყო ეს ერთობა, მარა ახლა ქე შემოგვიბრუნა თავრობამ კეხი!»

კვანტილა/ე-ჲ ფეხმოქცეული; ფეხების გადაკვანტილება ფეხების ერთი მეორეზე გადადება.

კვანჩხი ცალხელი, პეშვის ნახევარი, горсть.

კვანწალი, ა-კვანწალება უბრალო რაზედმე გულის მოსვლა; «რო აკვანწალდი და დაგვლანძლე ყველეჲ, რა იყო საკვანწალო ამისთანა უბრალო საქმეში?»

კვარაჭინა, კოროჭინა პატარა და შნოიანი.

კვარახჩ: მო-კვარახჩინება საქმის ლამაზად, კოხტად გაკეთება. «ბევრი ტერი მყავდა, მარა ისე მოვაკვარახჩინე ჩემი საქმე, სწორეთ გაგიხარდება».

კვარ: ა-კვარვა სიმინდისა სიმინდის მარცვლის აბუშტარება: მარცვალს გახურებულ რაზედმე სდებენ, იგი სკდება და თეთრი გული გარეთ ჩნდება, გემრიელი საჭმელია.

კვარჭნა, გა-, შე-, გაკრეჭა, остричь, -ся; გა-კვარჭნული გაკრეჭილი. «ბევრი ღვდელი გეჲკვარჭნა, ბატონო, ერთობის დროს».

კვატა იხვი.

კვატიტა (დ. ზ.) თავრგვალა.

კვატურა/ე-ჲ მწარე კვახი.

კვატუში (რჭ. ი. მ.) ხის დიდი კოვზი.

კვაჩა, კვაჩალიი კოჭლი, კოჭიტარა/ე-ჲ, ჩახუნდარა/ე-ჲ.

კვაწილა (რჭ. ვ. ჭ.) ჩჩვილი, პატარა.

კვაწ-კვაწი მორეული სიწითლე. «ბროწეულივით კვაწკვაწა ლოყები აქვს».

კვაჭალია (ო. რ. ა.) პატარა მინდორი ტყეში.

კვაჭინი (რჭ.) ჭაკუნი (იხ. Чконія).

კვაჭუტა კოჭლი, დაფეხვილი, კვაჩა, კვაჩალიი.

კვახუჯი (რჭ.) ქალამანი, კოხუნჯი.

უ-სი-**კვდილოდ** უთუოდ, непремѣнно. «ძალიან საქმე მაქვს შენთან და უსიკვდილოდ მოდი!»

კვეთ: სა-კვეთო, სა-კიდელი, რძის შესადედებელი სითხე, ნაწაზეა დაყენებული, იხ. Чуб. კვეთი.

კვეჟო ხის სოკოა, რომლისგან აბედს აკეთებენ.

კვეჟო ხის ურო, კვერი.

მო-ნა-**კვერება** მომკის შემდეგ დარჩენილი პურის თაველების (იხ.) მოგროვება.

კვერკვეშო (რჭ. < კვერ-კვეჟო) ხის ჩაქუჩი, კვერი, კვეჟო.

კვეს: ნა-კვესი მოსწრებული სიტყვა.

კვეცო (რჭ. ვ. ჭ.) თოხის ერთი კუთხე.

კვიმატაჲ, კუმატეჲ (გურ. ს. ლ.) ფეხის თითების ავადმყოფობაა, ფეხშიშველთ ემართება.

კვიმი ნისლი.

კვინკვილი, გადა-კვინკვილება მოსპობა, ძირიან-ბუდიანად ამოვარდნა. «შენ გადაგაკვინკვილა ღმერთმა, შე ატრაოზო (იხ.) შენა!»

კვინწარი კონწარი, მიუკარებელი, ნერვებაშლილი.

კვიჟი (ო. რ. ა.) კვიჭიჭი, სიმინდის პატარა ტარო.

კვიქლი კვიქრი, კოქრი, კვირძლი, კვინძი.

კვირკვილი (ს. ჩ.) თხილის ყვავილი.

კვირძლი ნუქრი, კვიქრი, კორძი, კოქრი, კვიქლი.

კვირტება (ვ. მ-ლი) წა-კვირტება, საქმის გაკეთება, რისამე შეძენა. «შრომა და ჯაფა ჩვენ არ გვაკლია, მარა მაინც არაფერი გვეშველა, მაინც ვერაფერი წევიკვირტეთ».

კვირხილი (ს. ლ.) თხმელის ხვირკილი.

კვიტირო ძირზე თმაგაკრეჭილი ბავშის თავი; იხ. ხვისირო.

კვიტიტა/ე-ჲ (ე. ც.) ძაფის გორგალი. «ჲერი კვიტიტეჲ ძაფი მასესხე, წინდაზე შემაკლდა».

კვიწიწა/ე-ჲ მუწუკი, ბზუკეჲ, სხმო.

კვლ: მა-კვლიერი მეკვლევი. ახალი წლის წინა ღამეს გობზე დაალაგებენ: «დედო» პურს, ფეტვის მჭადს (ჭადისჭადი), მოხარშული ღორის თავს, გაპუტულ ინდაურს, ლომის მარცვალს, კურკანტელას, სუროს და სხვ. ამ გვარად გაწყობილ გობით ილლიაში ოჯახის ერთი წევრთაგანი-მაკვლიერი-შემოივლის ყოველ ნაღგამობას: მარანს, სასიმინდეს, ხულას, საბძელს, ბოსელს, სალორეს, სადგომ სახლს: ყველგან მუჭით მიაბნევ-მოაბნევს ლომის კაკალს და აღგილის შესაფერ ლოცვას იტყვის; მაკვლიერს უკან მიყვება ღვინიანი დოქით ახალგაზდა ქალი ან ვაჟი (დ. ავალიანი, კრებული 1899,. IX, განყ. II, გვ. 11). ამ «შინაურ მაკვლიერს» გარდა, «გარეშე მაკვლიერებიც», კარგი ფეხის კაცები, დადიან ოჯახებში, ულოცვენ სახლის პატრონს ახალწელს და უსურვებენ ბედნიერებას «ცოლით, შვილებით და ყოველის კეთილით (მოკეთე)».

კვრეხა საქონლის მიერ ჩალის ჭამა; ნაკვრეხა/ე-ჲ ჩალის მაგარი ნაწილი, კვრეხის შემდეგ დარჩენილი.

კიანთი, ა-კიანთება (ს. ქ.) ძალზე განათება.

კიანჭურა (რჭ. ნ. გ.) საქანელი, რწიანა.

კიბორჩხალა იხ. ვირიხიდა.

სა-**კიდელი** (რჭ.) რძის დასაკვეთი, ნაწა, კვეთი, საკვეთო.

კიზინი, და-კიზინება ცეცხლის დანთება. «კიზი-კიზინობელა, დანა-სამართობელა, შენ დაანთე ცეცხლი, შენ გაათფე წყესი»; *კეზ, კიზინ; შდ. სმ. *կէզ (արեւակէզ-*ში*) და *կիզում*.

კილაკოზობა დამანებე თავი, არ მეკილაკოზება, ე. ი. მასხრობის გუნებაზე არ ვარო.

კიმპალი კუმპალი (იხ. Чкопія). «ჩვენს ვენახში მინძა-მინძა, თქვენს ვენახში კიმპლა-კიმპლა»; გამო-კიმპვლა ყურძნის გამომარცვლა.

კინთი ბამბის საპენტავი ჩხირი; ბარის ტარში შერჭობილი ფეხის დასაბჯენი ჩხირი; ძროხის მუძუს ცალ-ცალკე თითები; შდ. ჭნ. კითი.

კინკიბა/ე-ჲ, კიპკიპა ლავიწი საზოგადოთ და არა მარტო ქათმის. «სა

წამიხვალ კირკიტაძე, ტყავს აგაძრობ კიპკიპაზე», ключица; შდ. Чкопія კიპკიპა.

კინკორი (გ. ზ.) კინწორი, კენწერი, верхушка дерева. «ბალი კინკორში გამწარდება».

კინჩხი კისერი.

სა-**კინძალი** (ო. რ. ა.) ქვაბის შუა ცეცხლზე საკიდელი, საქვაბე, ნაჭა.

კინწორი იხ. **კინკორი.**

კიპორჭი (რჭ.) ძელი ხიდათ გადებული; შდ. სმ. կամուրջ.

კიპსი (რჭ. ვ. ჭ.) გახვრეტილ ტიკსა ან კოლოფში შეცმული ჩხირი, რომ ღვინომ არ იდინოს.

კირკალი (რჭ.) კრკალი.

კირკვლა, ა-, ა-**ხირხვლა** აყრა, აზარგება.

კირკილი წყაროს ხმაურობით დენა.

კირკიმალი (რჭ. ვ. ჭ.) თავგატეხილი ჯოხი, რომელსაც ბავშები ღობეში უყრიან ყურძნის მოსაპარავად.

კირკიტი კირტნა, ჩხიკინი. «ოდელია საკირკიტე, მეზობლები გაგილიტე».

კირკნა უხეიროთ თხრა, ზანტად რისამე კეთება. «ამ ერ კვალ მიწას, მასე თუ კირკნე, ორ კვირესაც ვერ გაათავებ».

კირტიმალი იხ. კირტნა.

კირტნა, კირტიმალი თითით რაშიმე ჩხიკინი, ковырять пальцемъ. «გაშტერებული იდგა ჲ ცხვირს თითით იკირტნიდა» (დ. კლდ. II, 228, უკანსკ. სტრ.).

კირცხვლა, შე-, (რჭ. ვლ. ფ.) სახლის სახურავის ჭოგრებით გაწყობა, იხ. კოროლი.

კირწი, კირწინა/ე-ჲ ხეხილის კარგად მოსხმული შტო.

კისერ-ბატონები კისერა, скарлатина, იხ. ბატონები.

სა-**კისური** (რჭ.) აზარმაცის, იწონწალის ქვეშემადგა, точка опоры; შდ. საბა საკისარი.

კიჭი — ბავშის კბილი; **კიჭი** (ი. ყ.) სავარცხლის კბილსაც ჰქვია. «კიჭი-კიჭი კიჭინასა, მკვდარი ცოცხალს იჭირავსა, ღმერთო, ჰკითხე კიჭინასა, როგორ ტყვილა მიჭირავსა» (სავარცხელი ჲ ტილი).

კმაზ (< კაზმ); სა-კმაზი საჭამადის საფანელი, სართავი, приправа, пряности къ кушаньямъ.

უ-**კმაკური** იხ. უკმაკური.

კმედო კოდმე, კბოდე, крутизна.

კნასვა, წა-, პატარა რისამე, შეჭმა, легкая закуска. «მაკნასიე, ბოშო რამე, მუცელი მიწანწალობს ჲ გული შემიყვინცილდა». — შე რო საქონელი ხარ ჲ შრომა გიყვარს, ჲერ ფინჩხასაც არ გაკნასიეფ!

კობლაობა (რჭ.) ბავშთა თამაშია, იხ. ლორობია.

კოდი, კოდები (რჭ.) უტყეო მთა, სადაც მხოლოდ ბალახია ამოსული.

კოდილა/ე-ჲ, კოტილა/ე-ჲ ბავშთა თამაშია: ერთი მოთამაშე დაარტყამს მეორეს ხელს ჲ თან ეუბნება: «კოდილეჲ, კოდილეჲ, შეგაჭამე ლორტილეჲ!» დამრტყმელი გარბის, «დაკოდილი» თან მისდევს, რომ «კოდილეჲ» უკან დაუბრუნოს; რაჭაში ამ თამაშს ჰქვია ანაპარცი; და-კენტვა (ზ. იმერ.); игра въ пятнашки.

კოდის წისქვილი ღარის ნაცვლად მალზე დაქანებული ქვის ან ხის მილი აქვს, წყალი ცოტა უნდება.

კოიტი, კოტი ზაქი, ლოტია.

კოიცო (პ. ზ.) ტყავის სარჩული ქუდისა.

კოკორინა/ე-ჲ იხვის მაგვარი გარეული ფრინველია; შდ. Эрист. კოკონა.

კოკროჭინა, პაწარა და კოხწა.

კოლოთვი წიკში ამოყენებული ზროჭი.

კომიჭი დოგმა; შდ. ჭნ. კოპჭა, Н. Марръ, *Грамм.*, გვ. 157.

კონი ბანქოს თამაშში кушъ, ставка.

კონძვა, და-, უხეიროდ რისამე კონვა, შესკვნა.

კოპალი (პ. ბ.) ქამარზე დადებული რგვალ-რგვალი ნაჭერი ვერცხლისა.

კოპური (ო. რ. ა.) თავმოჭყუპნული ქალამანი.

კოყი (დ. ყ.) მაღალი, ხვინჭკიანი ადგილი.

კორიზაჲ (გურ. ს. ქ.) კედლის წილი. «ჩემო ძმაო კორიზავ, თუ გითხარი ქე გეწყინა, მიგაწევი, ქე გეწკინა»; შდ. ჭნ. კორიდა.

კორკოწინაჲ (ს. ქ.) ხის პაწარა კვერი. «შეგარცხვინა ღმერთმა, საწეხმა და ხერხმა, ურაწამ და კორკოწინამ თავი გაგიწეხა».

კორკოწობა (რჭ., იმერ.) შობის წინა დღე, როცა კორკოწს აკეთებენ; კორკოწი მზადდება ხორბალი პურისაგან; ხორბალს ალბობენ, კანს აცლიან, ხარშვენ და ხახვითა და მარილით კაზმავენ. საღამოს მთელი ჯალაბობა იკრიბება; უფროსი ქალი შესთხოვს ღმერთს ოჯახის დღეგრძელობას; შემდეგ კორკოწი კერძებათ რიგდება ოჯახის ყველა წევრს შუა, და ყველანი შეექცევიან (კრებული 1899, № XI, გვ. 3, II განყ.).

კორმეჭი (რჭ. ვ. ჭ.) ფაფაში დარჩენილი გაუქნელი ფქვილის გუნდა, მურკლი, კოშრი.

კოროლი (რჭ. ვლ. ფ.) ზანდურის (პურია, ძველათ თესავდენ რაჭაში) ღეროები, სახლის სახურავად იხმარება, 30—40 წ. ძლებს, ყარწი.

კორუა (რჭ. ი. მ.) ათგირვანქიანი საწყაო, კოფიო.

კორული (რჭ.) საბალახო.

კოროჭინა, კვარაჭინა პაწარა, კოხწა და ლამაზი.

კორწიანა/ე-ჲ იხ. რწიანა.

და-**კოსება** თავზე ქუდის ამპარწავნულად დახურვა. «დაგიკოსებია, ყმაწვილო, ბოხოხი მაგ თავზე და ქვეყანა შენი გგონია!»

კოსაჭი პაწარა გაზი მავთულისა, რკინისა და მისთ. დასახვევად.

კოსრო, კოხრო კინკრიხი, საქოჩრე. «გაგიხმა ი კოსრო, რა ოხერი შენა ხარ!»

კოწა იაწაკისა და კედლის ფიცრებში ჩაყენებული რიკები სიმაგრისათვის.

და-**კოწავება** მუხლზე შარვლის დაკარწახება, დაკაპიწება. «დეჲკოწავე შარვალი და გადი წყალში».

კოწი იხ. კოიწი.

კოწოწი ხორცმეწი, ამოკუზული რამ, наростъ, бугорокъ. «წვენი წურწურწურწურით ჩაყობა ნეკის თითს და საწვეთელი იდაყვის კოწოწზე აქვს გაკეთებული» (ჯიბილა, ცნ. ფ. 1904, № 2687, ფელ. 3, 37).

კოწორი (ო. რ. ა.) ხის რგვალი ნამორი; შდ. სმ. *կոտոր*.

კოწრვა, მო-, (დ. ყ.) მოჭრა. «კარგად მოუკოწრე მაგ ჯოხს თავი».

კოფი ობი, კოფსი, და-კოფება დაობება; შდ. Марръ პოქსი *Т. и Раз. VII.*

კოფიო (რჭ. ვ. ჭ.) საწყაო ათგირვანქიანი; შდ. Чкопія კოფა.

კოფსი იხ. კოფი.

კოშია (ლჩხ.) ინდოური.

კოშინშხალი (რჭ.) ცუდი ამინდი, კოხნარევი წვიმა.

კოწიალა (რჭ.) იხ. ვაცეჲ.

კოჭიცარა/ე-ჲ კოჭლი, კვაჭუცა.
კოხრო იხ. კოსრო.
კრახუნი, ცქვერა, თხილისა და მისთანათა მტვრევა და ჭამა. «თხილი ბევრი ვაკრახუნე, მარა კუჭს ვერაფელი უშველა»... (ჯიბილა, ფარი, № 5, 1908 წ., გვ. 10, სტრ. 14).
კრენჩხი (რჭ. ვ. ჭ.) ეზოს საფალავათ (დასახვეცათ) ხის ცოცებისგან გაკეთებული ცოცხი.
კრილი იხ. Чконія რკილი.
კუდა (დ. მ.) დაბადებისას ბავშს გამოყვება საჯდომზე ლურჯი მუწუკები; თუ დროზე არ უექიმეს, მუწუკები მთელს ტანზე გადავა და ავადმყოფს მოკლავს.
კუდი მეტფ. შეძლების აღსანიშნავად. «იმის კუდი სადა მაქ, შვილები რუსეთს გავგზავნო და თვეში ასი მანეთი ვიხადო!»
კუთვა, კუთუნი კრუხის კრიახი, ჭრიახი.
კუთხე (დ. ყ.) სოფლის რომელიმე ნაწილი. «დალოცა ღმერთმა, კაი კუთხემეზობელი გვყავს, თვარა ვერ გავძლებდი ამ სოფელში!..»
მო-**კუკვა** მოკუზვა, წელში მოღუნვა.
კუკუ-მალობია, ჭუჭუ მალობია, ბავშთა თამაშია, ჩიცმალულა.
კუკუნახი, გეგენახი, შავი, ბნელი, ლუსკუმი, კუკუნეთი. «ისეთი კუკუნახი ღამე იყო, თვალში თითს ვერ მიიტანდი». «კუკუნახია სახითა, თუმც ვითამ განათეთრია, არ ვიცით დღემდის სად, როგორ და ვისთან შემოგვეთრია»... (ნ. დადიანი).

კუკუნეთი უკუნეთი, ბნელი, კუკუნახი.
კულამი კვამლი.
კუმი ტალღა (?) (ნინ. 69).
კუნიახი (კ. ფ.) კაპასი, ავი.
კუნძვა კუზვა. კუნძი-კუნძათ დადის ходить согнувшись. «ძალას რო შეხედა, თავრობაც ქე მეიკუნძა».
კური-კური! (რჭ.) ინდოურის დაძახება.
კურკუმელა ღამე (რჭ. ვ. ჭ.) მეტისმეტად ბნელი ღამე, კუკუნახი.
კურმუხი, კურმუხეთი ჯოჯოხეთი (?) კურმუხეთში იყოს შენი ცოლშვილი!
კურუმა/ე-ჲ (ვლ. ბ.) უხასიათო, მიუკარებელი.
კურძვალი (ზ. ი. ჭ.) ძაღლთა მწრთვნელი (?).
კუცა, კუცალია — პატარა ბავში, мальчишка.
კუცალიება, ა-**კუცალიება,** მო-**კუცალიება** ზურგზე კაცის მოსმა. «ბაბუა, მომიკუცალიე (ამიკუცალიე) და გამიყვანე წყალში».
კუცვნა, შე-, თავის შეფარება, მოთავსება. «დიდ სახლს არ ვჩივი, ნეტა იმოდენას გავაკეთებდე, რომ თავი შევიკუცნოთ».
კუციკარი, კუნცი-კარი калитка.
კუცუ penis (pueri).
კუშუპაური (რჭ. ვლ. ფ.) შუალვინო, წყალმაჭარა, შვლიპი.
კუჭია ლორმუცელა. «სულხავო და ლორმუცელა, ძაღლთა-პირა კუჭიაო, უსამართლოთ ჩანაყლაპი ყველა თურმე ფუჭიაო» (კრებული 1897, № 3, განყ. II, გვ. 2).
კუჭმაჭი ქათმის შიგნეულობა.

ლ.

ლაბახო ალაგე, ლოზეზე გადასასვლელი ადგილი.

ლაგამი წყლისა (სპ. لگا) шлюзъ.
ლაგვარდანი ღრმად (რგვალად) ამომ-

ლები სალაშინია, შდ. Чуб. ლავგარდანი.

ლაზლორი (ზ. ა. ცხ.) ასოებით სიტყვის კითხვა. «**ლაზლორი** ქე იცის ბაცრონო, ახლა ამოკვეთა მისწავლე».

ლათაია, ლათაიები მიდებ-მოდებული, მიკიბ-მოკიბული, უსაბუთო ლაპარაკი.

ლაკადა მხარე, ფარდი.

ლალა (კ. ფ.) გალესილი ცალახი, ცლაპო, ლესთექი.

ლალვა (< ალვა), მო-, გა-, ცეცხლზე, ალზე რისამე გადავლება, გაცრუსვა. «კარგათ მოლალე ი ქათამი, ბუნდლა არ შერჩეს».

ლამბაქი (სპ. نلبك) блюдечко; შდ. Чуб. ნალბაქი.

ლამპრობა იხ. შე-მორება.

ლანდვა, გა-, და-, კვერცხის გაჭვრეტა ჭაერზე ავკარგიანობის გამოსაცნობად (პ. მირ. ივერ. № 104, 1900).

ლანდი ერთი «ამოლება» (იხ.) აბრეშუმის ძაფი. იხ. შცოლა. **ლანდი** მოხსენებულია სახლთხუცის თ̃ დის დათიკო (sic) ჩიქოანის «ცაიშის ეკლესიისადმი მიჩემებულთ ცაიშისავე მცხოვრებთ გლეხთა» აღწერაში. ჩყმჱ წელს ა=მარცხს. «გლეხი ქაქუჩია ქირია მამრითი სქესი. ოთხი სული, რომელსაც მართებს... (ჩამოთვლილია სხვადასხვა საბეგრო გადასახადები ეკლესიის სასარგებლოთ)... მასთან ერთი ლანდი აბრეშუმი მართებს ცაიშის ეკლესიისა» (ი. ყ.).

ლანდური სახლის ქვედა დირე, რაზედაც დაჭედილია იაცაკის ქილიშები (იხ.).

ლანჯვა (ზ. იმერ. ა. ცხ.) რუჯვა.

ლართხვა, ამო-, (ზ. იმერ. ა. ცხ.), ამოსვრა, დათითხვნა.

ლარსანი (რჭ. სპ. رسن) თოკი.

ლარცყი იხ. რცყ.

სა-**ლასცო** (ლჩხ.) გოდორი.

ლაფათინი ურმის ხელნებში გაყრილი ქილიშები, **რაზედაც** დაგებულია ურმის იაცაკი; შდ. საბა ჲ Чуб.

ლაფასი (რჭ. არბ. نفس სული) ლაფასი მოვიკალ ოდნავ დავნაყრდი.

ლაფში ჩარბი, შდ. Чуб. ლაში.

ლაფჩინი (ოსმ. لاپچين) ჩექმა.

გა-**ლაქსარება** ენის გაცლეკა. «**რომ** გაალაქსარა ენა, დილიდან **საღამომდი** სულ ცლიკინობდა». გა-ლაქსარებული ენამრავალა, ბევრი ლაპარაკის მოყვარული, **უზრდელი** მოლაპარაკე.

ლალა ჯოხი, რომელსაც ხორბლეულის რწყვის დროს ხმარობენ: ბათმანსა ან სხვა საწყაოს თავზე უსმენ.

ლაყარცო დამპალი, დაკოფებული. «ამ წყალს ლაყარცოს გემო აქვს».

ლაყვა, მო-, გულის მონოყვა, მომსუყება. «იმდენი ვჭამე ფაფა, რომ გული მომილაყა».

ლაშცვრა, და-ლაშცვრა, წვიმაში დასველება, დაწუნწყვა, ამოწუმპვა.

ლაჩეკვა (რჭ.) ჩალიკვა, ლაჩქვია, ცაცია, лѣвша.

ლახუცი პაცარა ჭური.

ლაჯა, ალაჯა (რჭ.) მარხილზე შეშის ან სხვა რისამე დასაკრავი ღვლეჭი.

ლეგერდანი (რჭ. ვლ. ფ.) ლერდანი, გვიანი, ლოხი.

ლეკერცი შედედებული, დაკვეთილი. «სულ ლეკერც-ლეკერც ასროლია პირიდან სისხლი».

ლენგერა/ე-ჲ, ლენჩერეჲ, ლენდერეჲ, სულელი.

ლენდერა/ე-ჲ იხ. ლენგერეჲ.

ლენჭყო ჭენჭყო; ლენჭყოთაა საქმე საქმე ცუდათაა, არეულია.

ლეჟერა ე-ა მუხის უკვირძლო შტო, რომლისაგან ხდიან ფართო ტკეჩებს გოდრისა ჲ მისთანათა ძირისა ჲ გვერდებისათვის.

ლეჟვერა ე-ა ლეზვიანი; მოუხეშავი, უშნო.

ლერდანი (რჭ.) იხ. ლეგერდანი.

ლესთექი, ლოსთოფო, დიდი ტალახი. «ისეთი ლესთექი იყო, მუხლებამდი ჩევეფლე».

ლეფერთხო (ვლ. ზ.) დიდი ნაჭერი რისამე.

ლეფორჩანი ძალიან თხელი ყავარი.

ლეყვერა ე-ა შტერი, სულელი, ლეჟვერა ე-ა.

ლეყეპო, ლეყორწია ე-ა კოფსი წყალზე, плѣсень на водѣ.

ლეყორწია ე-ა იხ. ლეყეპო.

ლეშკი (რჭ.) შქერი.

ლიგლიგი, ლიკლიკი ხმამაღლა უაზრო ლაპარაკი.

ლილუა საქსოვი მანქანის სამკაულია, ცილინდრი, რომელზედაც ნაქსოვი ეხვევა, რვილასაც ეძახიან.

ლინციო, ნირციო მრუდი. «გზა ლინციოთ (ნირციოთ) მიდის». «ამისთანა ნირციო ხე სახლის სვეტად არვარგა»; ილინცური; შდ. Чк. ილინცრათ.

ლირტყვი (რჭ.) ლორწიანი, слизистый.

ლისა (რჭ.) სილა, წვრილი ქვიშა.

ლიფი ტალახი, მწვირე; გა-ლიფული დასვრილი, დაზანგული.

ლიწინი ლაწი-ლუწი, трескъ. «სულ ლიწინ-ლიწინით დევიჭირე ეგზამენი!»

ლოპერაა (გურ. ს. ქ.) ხარჩოსა, ლომსა ჲ მისთანაზე მოყენებული ჭენჭი, გარო.

ლოპვა, ა-ლოპვა უეცრად რისამე წართმევა, აცოცება: «ხელსა ჲ ხელ შუა ამალოპა ჲ ქე დავრჩი პირ-მშრალი».

ლორგო (რჭ.) მლაშე წყაროს წყალი.

ლორდი, ნორდი მორჩი, ყლორტი, побѣгъ; ლორდვა, და-, და-ნორდვა მცენარის ფოთლებით შემოსვა, დაფარვა; მეტფ. დამალვა, მიჩქმალვა; «პრესამ გადახადა ფარდა ჯურღმულში მიმალულ საბუთებს ჲ ბევრი დალორდვილი საქმე გამოამზეურა» (გაზ. კოლხიდა, № 59, 1911 წ. გვ. 2, სტრ. 48).

ლორთქოში ლურტყი, ლუტუ, თოთო, ახალამოყრილი.

ლოსთოფო იხ. ლესთექი.

ლოყო მოუხერხებელი, ტლანქი, ლენჩი.

ლოჩო (რჭ.) მშვიდი, წყნარი, მომთმენი.

სა-ლოცვილი საღვთოს მოხდა. წლის განმავლობაში რამდენიმე სალოცვილი იციან: ალიორტობა, საუცოდინარო ანუ საარიცო, სასაფლაო, საჭაბუკო ჲ სხვ.

ლოცნა, მოცნა, ბოცნა, გა-მო-**ლოცნა,** გამო-**მოცნა** (ზ. იმერ.) იხ. გენვა.

ლურტყი იხ. ლორთქოში.

ლურსვა, გა-, გაჩუმება, გაყუჩება; გალურსული გაჩუმებული. «ბევრი მაგინა ჲ მანთხია, მარა ვულურსე: მაგისთანა კაცს თუ ენა შეუბრუნე, უარესია:»

ლუსგარი (პ. ბ.) კალაპოტია წულის: განირჩევა დიდი ჲ პატარა.

ლუტუ იხ. ლორთქოში.

ლუუურტი (რჭ. ვ. ჭ.) ძალიან მსუყე საჭმელი.

ლუწთუკენტი, ლუსტუკენტი (< ლუწი თუ კენტი). თამაშია: ერთ მოთამაშეს მუჭში რამდენიმე მარცვალი

აქვს და მეორეს ეკითხება: «ლუსტუ-კენტი?» მეორე უპასუხებს: «ლუწი, (ან კენტი); თუ მართლა ლუწი აღმოჩნდა, პირველი მოვალეა მისცეს მეორეს ყველა მარცვალი; და თუ მეორე ვერ გამოიცნობს, უნდა გადუთვალოს პირველს იმდენი, რამდენი მარცვალიც უკანასკნელს მუჭში აღმოუჩნდება.

ლუხუმი (რჭ. ნ. გ.) პატარა მდინარე, რომელიც წვიმის დროს ძალზე მატულობს.

მ.

მაგარა/ე-**ა** ღვიძლი. «შეგიწუხდა გული და მაგარეა, რა მოუსვენარი შენ ხარ!»

მაგინი, და-მაგინება (გურ. ს. ჟ.) ვენახის გადაწინდვა.

სა-**მადლოთ სარჩენი** (რჭ. ვლ. ფ.) ფრინველია, რომელსაც სხვა ჩიტები არჩენენ, თვითონ საჭმელს არ ეძებს.

მაკვარანცხი ეშმაკი, ცელქი; ხელ-მაკვარანცხი ქურდი.

მაკვიტი კვიმატი, უკუღმართი, არაწმიდა.

მალიათი (არბ. مالية) სიმდიდრე, შეძლება. «რა დიდი მალიათი მაგის გაკეთებას უნდა, ამდენს რო წუწუნობ!» შდ. Чуб.

მამაძაღლი გინებაა; მეტფ. ეშმაკობის, ხერხიანობის აღსანიშნავად იხმარება. «დიდი მამაძაღლი ხარ, მარა არც მე ვარ, იცოდე, შენზე ნაკლები ეშმაკი!»

მამული ვენახი, ზვარი. «მამული კოხმა გააფუჭა და არ ვიცი, ჩვენი კაცი ულვინოთ როგორ გაძლებს».

მანვა, მო-, გა-, გატრუსვა, ცეცხლზე გადავლება: «თუ კაცი ხარ, ქათამი კარგათ მომანე, რომ ბუნდლა არ შერჩეს».

ო-**მანო** (მგ.) სორო, ხვრელი, სა-მალავი.

მანცქვი დაბალი ტანის, პატარა; ეშმაკი, ცელქი.

მანჭო (რჭ. ნ. გ.) პალო; შდ. Чуб. მანჭვალი.

მარაგ: და-მარაგება დამზადება, შენახვა, მზად ყოფნა, ჩასაფრება. «მარაგათ იყავ და რო გამოგიარო, წავიდეთ». «დარაჯები დაუმარაგდენ ყაჩაღებს და ყველანი ამოსწყვიტეს» «ცარიელი სიტყვები საკუთრად მეძმარაგეო».

მარეშლობა (ზ. ა. ჭ.) ქათმის ლოცვაა, დაურწყების კვირაში კლავენ ყვერულს; სახლის კუთხეში, თაროსთან, რომელზედაც ანთებულია სანთლები, დაილოცებიან: «ღმერთო, ბევრი წიწილი გაგვიზარდეო».

სა-**მართი** ბზის ჯოხი ტყავის პირის გასასწორებლათ, მეუნაგრენი ხმარობენ.

მარღაო (რჭ. ვლ. ფ.) ქუში, ცხენის სნეულებაა.

მარხილი (რჭ.) дровни; მარხილის სამკაულები: ორი ფეხი — полозья; თითოეულ ფეხზე დაგებულია ორი ბოძი — კოჭი: როგორც უკანას, ისე წინა კოჭებს აერთებს ერთმანეთთან სართაულები, რომელზედაც ეწყობა შეშა; ღვლეჭი, რომელიც დაცმულია შეშას ზევით კოჭებზე, ლაჯა ანუ ალაჯაა; ფეხებში ამოყრილია ფარჩხილები; იხ. თავკავი.

მასაფი (არბ. مصحف) მუსულმანთა რჯულის წიგნი, რჯული. «შენი რჯული და მასაფი ამოვარდა შე, არაწმინდა!»

მასოლმა (< მას მოლმა) მას აქეთ, съ тѣхъ поръ.

მალვალაკი (რჭ. ვ. ჭ.) მაწუხებელი ადამიანი, მავნებელი; შდ. Чуб. მალვება ვნება.

მაყრული სიმღერაა, რომელსაც მაყარნი ამბობენ, როცა ახალჯვარდაწერილნი ეკლესიიდან შინ მოჰყავთ.

მაჩა (რჭ. ა. მ.) კალოზე დადგმული პაცარა სამკედლიანი შენობა ავდარში პურის შესანახავად.

მაწაქი (რჭ. ვლ. ფ.) საქონლის სნეულებაა, ყბასა დ კისერზე მუწუკებს ჰყრის.

მაჭახელება, და-, დარცყმევა. მაგ., ნიგვზის (კაკლის) დამაჭახელება, აღდგომის კვერცხის დამაჭახელება.

მახალაკი (რჭ. ვ. ჭ.) კაკუჭი, კაკვი სავსე ცვიკის ამოსადები, რომ უკანასკნელი არ გადაგორდეს; შდ. Чуб.

მახარა (ზ. ი. ჭ.) სიმინდის ნაზარცყი, მთავარ ღეროს ფესოებზე ამოსული პაცარა, უვარგისი ღეროები.

მახარა რუჭუ-რუჭუ (რჭ.) ბავშთა თამაშია; დამსხდარნი მოთამაშენი მალვით ერთმანეთს რაიმე ნივთს გადასცემენ, ერთმა მოთამაშეთაგანმა უნდა მონახოს.

მახარიის ქვაბი მეცფ. აუვსებელი, უძირო ქვაბი.

სა-**მახველა** (რჭ. ვლ. ფ.) კუნძი, რომელზედაც სარს მახავენ, აწვეცებენ.

მახრა მახრა, медвѣдка. სოფლელების რწმენით, ვინც მახრას ნახავს დ არ მოკლავს, მას რაიმე უბედურება შეემთხვევა. «მახრა მიდის თავისახლს, მივა, მიუხარია... ვინც ნახავს დ არ მოკლავს, მას ვერ გაუხარია!» შდ. Эрист. მახორა.

მაჯაგი გამომდგარი, მაგარი.

სა-**მაჯური** манжеты.

მგუნება იხ. მ-გუნება.

მეგოლარე მოზვერი (რჭ.) იხ. გოლე.

მეემშიშვ! ხარის დაძახება.

მეეჩი! კრუხის დაძახება.

მეთქინა (რჭ. ვლ. ფ.) ძალათ რომ ნაზობს, იკვანწება.

მეკენწალი იხ. კენწალი.

მელაძუა გაიძვერა, ეშმაკი.

მელიაობა (რჭ.) იციან დაურწყებას: კვერცხის ნაჭუჭში სდებენ ყოველგვარი საჭმლის ნამცეცებს დ თან ამბობენ: ეს მელისო, ეს მგელისო, ეს დათვისო, ეს ქორისო დ სხვ. ყველა ცხოველს ახსენებენ: ეს თქვენი არჩივია დ ამ ოჯახიდან არაფერი წაიღოთო. მეორე დილას ოჯახის უფროსი საჭმლის ნამცეცებით გავსებულ კვერცხის ნაჭუჭს შორს, მიუდგომელ ალაგს გადააგდებს (კრებული, 1899, XI, II განყ., გვ. 8). ზოგან ამას «მწერის არჩივი» ჰქვია.

მელო (რჭ.) შიშველი, ციცველი. მელოცი (?). «ყუენი (იხ.) მელოს არიან».

მელული (რჭ.) ოთხთითი, პურის სანიავებელი იარაღია.

მერდევანი (რჭ. ვლ. ფ.) ოღრო-ჩოღრო გზა, неровная дорога, შდ. Чуб. მერედე.

მერეცათვა, მენეცათვა ხარხინის, წბერის (იხ.) სამკაულია.

მერჩი (ზ. იმერ.) ჭერი, потолокъ.

მესნოული იხ. სნოულა.

მესცი უძირო, чувякъ.

მეცსახელები прозвища: აჯამი, აჯიი, ბარუთი, ბაცონები, ბელელეჲ, ბეჩო, ბოჭორეჲ, ბურბულეჲ, ბურჩიი, ბუჩაჩეჲ, ბუხარეჲ, გამოღი, გლეჯიი, გლუჯი, გონძღორეჲ, ღოში, ვასანსალიი, ვაჟაჯანეჲ, ვახრაკეჲ, თათო, თა-

ფლიგუდეჲ, თვალაიი, კაკუეჲ, კაკიტეჲ, კალუეჲ, კეჭუ, კვანტილეჲ, კვატუშეჲ, კიკატეჲ, კიპარეჲ, კიტიი, კნაჭი, კოკოშეჲ, კომილეჲ, კოჩობეჲ, კოჭიი, კოჯახანი, კუდალეჲ, კუზა, კუზურეჲ, კუპატეჲ, კუცუბეჲ, ლონძგირიი, მეკვერიი, ორტყაპი, ოფოფეჲ, პაწაიი, პაჭიი, პურჭი, რიკელეჲ, სალილეჲ, სიზმარეჲ, ტურა, უდიერეჲ, უდრეკეჲ, ურცხოჭამიი, უტუპინეჲ, ფაიჩი, ფანჩარეჲ, ქვაურეჲ, ქოპინეჲ, ღაკიი, ყვავიი, ჩხიკვინეჲ, ციკატეჲ, ცხალიი, ცხვარიი, ცხრარჯულეჲ, ჭალიათრიე, ჭაპანეჲ, ჭაურეჲ, ჭიანეჲ, ჭითა, ჭიპუტეჲ, ჭილვპარიი, ჭყოლო, ხახუტეჲ, ხირაგეჲ, ხოჯი, ხუხული, ჯაფა, ჯიქურეჲ, ჯომერეჲ.

მეჩეჩური (რჭ.) საქალამნე ბალახია თომზე მომსხო.

მეცხეზი (რჭ. ვლ. ფ.) მატაროცი, განგებ რისამე მომგონი, მაგ. ავადმყოფობის; შდ. Чконія მატაოცი, Чуб. მატაროცი.

მეჯეგლარა (რჭ. ვლ. ფ) მოუხეშავი, ზანტი, უავკარგო.

მზად || ბზად: სა-მზადი, სა-ბზადი სახლი სამზარეულო, кухня.

მზისთვალი მზის პირისპირ მცხინვარება, მოჭირებული სიცხე.

და-**მზნა** (რჭ.) უბედურებისა ან სხვა რისამე დაჩვევა, დაკვებება.

გადა-**მთიელი** უცხო, შორებელი. «შე კაცო, ნათესავია, გადამთიელი არ გეგონოს!

მიეთ-მოეთი მიდებულ-მოდებული; ენატანია.

მიკიტანი იხ. Чконія; სა-მიკიტნო (სპ. ميكده) ღვინის სარდაფი, სადაც სასმელ-საჭმელიც იყიდება.

მიწა фонъ ткани, рисунка დ სხვ., სახე узоръ (იხ. Чуб.). «საკაბე შალი ვიყიდე: მიწა შავი აქ დ სახე არ ვიცი, თუ მოგეწონება».

მიწისკოკო (რჭ. ვლ. ფ.) დალეული, პატარა ადამიანი.

მოიმახი (დ. ავ.) ფეხებმოჩორთილი, косолапый.

მო-**მხევა** ჭამის ნდომა, მადის გახსნა. «მეჲმხიეთ, თქვენი ჭირიმე, შჭამეთ!» სა-მხევი იმისთანა საჭმელი, რომელსაც მაძღარიც კი სჭამს.

მორადი (რჭ.) მოროდი, ყანის მეორეთ გათოხნა.

მორხილი (რჭ.) ორთითა ხე წერზე (ძნაა) მიყრდნობილი დასამაგრებლად.

მოქვირქვილე ქალები იხ. ქვირქვილი.

მოლლო თხელი, жидкій.

მოჩვეთი, მოჩოთი მოზდილი, ფრთაშესხმული წიწილი; შდ. Чконія მოჩხოროზი.

მოჩოთი (ე. ც.) იხ. მოჩვეთი.

მოცნა, ლოცნა, გამო-მოცნა იხ. გენვა.

მოჭუა, მოჭვა კრუხი.

მო-**მრე** ხშირი, სქელი. სიმინდი მომრეთაა დათესილი, ე. ი. სქლად.

მუზანდარა კედელზე მიკიდებული შკაფი ჯამ-ჭურჭელთა დ სანოვაგეთა შესანახავად; იხ. Н. Марръ, *Грамм. чан. яз.* მუსანდარა.

მუნანა/ე-ჲ ძლიერ ცოტა, პატარა, ნამცეცი. «ასე ერი მუნანეჲ ჭადი რას ეყოფა მუშა კაცს».

მუნტაკია/ი იხ. მუტაკია/ი.

მუნჯღურო იხ. მუხურო.

მურა რკინის რგოლია, მჭედელნი ხმარობენ ლურსმის თავის გასაკეთებლად.

მურთხი სუსტი, გამხდარი, დაავადმყოფებული.

მური აბრეშუმის ახლად გამოსული ჭია. «ჩემი აბრეშუმი მურათ გაფუჭდა და პარკს როგორ აახოვდა».

მურკვა, და-, ხეს რომ ძირფესვიანად ამოთხრიან ფესვით მოაჭრიან.

მურმალი (რჭ. ნ. გ.) მოუსვენარი მუშაობა, ქაპანწყვეტა.

მურძი (კ. ფ.) რგვალი ჯირკი.

მუცაკია'ი, მუნცაკია ი (< მგ. მუ < მუნ < მუნდი [= საჯდომი] + ცაკება) ერთგვარი ხუმრობა — თამაში: ყმაწვილს რაიმე უბრალო დანაშაულობისათვის, — როგორც. მაგ. გაკუება ან გაცუებაა, — ფეხებსა და ხელებში ჩაეკიდებიან და საჯდომით ხესა ან ფიცარზე რამდენჯერმე დაატაკებენ.

მუღამი საიდუმლოება, секретъ.

მუყიათი (არბ. مقيد) მუყაითი.

მუშტა (სპ. آشمه) სპილენძის კვერი, ხარაზნი ხმარობენ საწული ტყავის დასატკეპნად, დასაკვერავად.

მუშტუკუნი (სპ. مشت) მუშტი, მუჯლუგუნი. «მუშტუკუნი ვისაც გვარგა, უბაყუნეთ ერთმანეთს» (ჯიბილა, ც. ფ. № 2500, ფურ. 2,ჲ).

მუცელ-ბატონები, მუცელკეთილი მუცელა, ცრიკინა, дезинтерія.

მუცელკეთილი იხ. მუცელბატონები.

მუწვა, და-, პირის მოკუმვა. «დამუწე პირი, ნუ ლაპარაკობ ბევრს!»

მუჭი ლარძაყინის დასადგამი ბოძი.

ნა-**მუჭი** (რჭ.) მჭელეული, პურის ხელაური, снопъ.

მუჭკა (გურ. ს. ლ.) ლომის თაველი სათესურად (სანჩხვეთ) შენახული.

მუხურო, მუჯურო, კუთხე, მხარე.

მუჯირა (რჭ.) რკინაწამოცმული ხის ჯოხი მთაში სასიარულოდ.

მქიქი მწერთა კვერცხები ხორცზე მიყრილი; და-მქიქული ხორცი — ბუზის მინაყარი.

მწერის არჩივი იხ. ფუცუნცურა, აგრეთვე «მელიაობა.

ა-**მხილარი** (რჭ. ნ. გ.) ენატანია, ჯაშუში.

და-**მხობა** ფლამუში.

ნ.

ნა префиксъ, въ частности префиксъ прич. прош. времени, особенно когда разсказывается о событіи, кот. самъ авторъ не видѣлъ. «**ნა**წოლა და იმ დროს დათვი დასცემია თავზე». «გიგოს ქეთო **ნა**ყვარებია (= ჰყვარებია); ქეთოს კი არ **ნა**ცოდნა (= სცოდნია)».

ნაზუარი ნაზუარი აადინა მტვერი აადინა, ნაზუარი გააყრევინა.

ჩა-**ნაზულება** მიმინოს დაჭერილ წყერს რომ გამოართმევენ, ერთხელ თავში ნისკარტს ჩაარტყმევინებენ წასახალისებლად.

მო-**ნაგრამება** (შდ. ნეგრო) პირუტყვთა და ფრინველთ მოშენება.

ნადარ: და-ნადარება (არბ. نظر) თვალის მოკვრა. «სადღაც დევინადარე და მერე არ ვიცი, საით წევიდა».

ნადური სიმღერაა, რომელსაც უფრო ყანაში ამბობენ.

ნავარი (< ნა + სმ. աւար?) ნაოხრალი, ტიალი, გაფუჭებული, წამხდარი. «შე, ოხერო და შე, **ნავარო,** სად აგ-

დიხარ, დილიდან საღამომდი კაცი ვერ მოგიგდებს ხელში?»

ნაკილი, სა-**ნაკილო** (ო. რ. ა.) გორა, სამზღვარი.

ნასიბი (რქ. არბ. نصيب) ბედნიერება. «ღმერთმა ნასიბი დ ბარაქა (არბ. بركة) ნუ მოგიშალოს».

ნაფი выдѣленіе паутиновой железы (тутоваго шелкопряда) при завивкѣ кокона.

ნაქი язычокъ въ глоткѣ.

ნალიები იხ. ლია.

უ-**ნახავი** ხამი, გამოუცდელი. «რავა უნახავივით იქცევი, შე კაცო: მაგან გაგაკვირა?» «უნახავმა ნახაო, ცხრა მთა გადალახაო».

ნახშობა (რქ.) ლაპარაკი, ბაასი; სანახშო ადგილი, სადაც კვირა-უქმეებში იკრიბებიან დ ნახშობენ.

ნებალო ნიგვზის (კაკლის) გულის ნახევარი.

ნებიერი (ზ. იმერ.) უშობელი.

ნევვა, მო-, გადა-, ვაზის კვირტზე გადაჭრა გაზაფხულზე.

უ-**ნელი** (ს. ჟ.) მოურჩენელი, მოუნელებელი. «გაგიჩდა, შვილო, უნელი». «ჩვენ მროხას უნელი გაუჩდა».

ნელი-გიჟო — ნელ-თფილი წყალი.

ნელი პაჭარა ცეცხლზე ითქმის. «ლომი სოველი იყო, მარა ნელი შევუკეთე დ გავაშვრე». გამოუნელე (შეუნელე), ბიჭო, თვარა ნამეჭანი ალვრიალდა ცეცხლი».

ნერჩი, სა-ნერჩე სათესლეთ მიჩნეული მხალი, ხელმეორეთ გადანერგილი შემდეგ წლისათვის თესლის გამოსაღებად.

ნერჭი (რქ.) მოხარშული ხორცის ნაჭერი.

ნექვი (რქ. ვ. ქ.) ნაწილ-ნაწილ აგროვებული თივა ზვინის დასადგმელად.

ნთქ: ო-ნთქი გაუმაძღარი, обжора.

ნიდაო ცხენის კისერი ბეჭების შესაყართან, холка; იხ. Чконія ნიგო, აგრეთვე ივერ., 1900, № 209, ნ. ა.

ნიკრიხი პაჭარა, გამხდარი ნიკაპი. «გაგიხმა ნიკრიხი» წყევლაა.

ნინუა/ე, **ნონუა**/ე ღრძილი, десна.

გა-**ნიორწყლება** განადგურება, განაცარმტვერება.

ნირციო იხ. ლინციო.

ნიფრა/ე-**ჲ** (შდ. ლიფრა) პაჭარა დოქი.

ნიხა (რქ. ვლ. ფ.) სახნავში შორიშორს გავლებული კვალი; მინდორს ჯერ დანიხავენ, (ნიხას გაავლებენ) დ მერმე დახნავენ.

ნიქ: გა-ნიქება, გამო-, გამოთაყვანება, გამოსულელება.

ნოჟვა, გამო-ნოჟვა ჟონვა, გამოჟონვა, просачиваться.

ნოსფვა, მო-, დანოფიავება, დანესფიანება. «ამდენმა წვიმამ სიმინდი მონოსფა».

ნოღა დაბალი ადგილი, სილიანი დ სუქანი: კარგი მოსავალი იცის.

ნუყურ (< ნუ + უყურებ) თურმე, ბეჩა!

სა-**ნჩხვე** სათესური, მოსაშენებლად გაშვებული საქონელი, ფრინველი.

ო.

ობი შდ. კოფი, კოფსი.

ობოლა კათხა, დიდი ჭიქა.

ოგვიჩოო! ნახირის შეძახება გასარეკათ.

ოგრო როგო, ჭურის სარქველი.

ოზა ნახევრად მწიფე პური.

ოთორთქლები (რქ. ვ. ქ.) ერთმა-

ნეთზე მიმწევნო პატარა ბალვები, ბავშები.

ოთურმა (< ოსმ. اوتورمق) игра въ чехарду.

ნა-**ოთხალი** (რჭ. ი. მ.) ჭირნახულის საწყაო ოცგირვანქიანი; შდ. საბა და Чуб.

ოკაწონა (გურ.) საქანელი, სიკორკობილა.

ომუში ლარძაყინი, სახლის ოთხი (მუხურების (იხ.) გადასაკიდელი, ზღუდე.

ონთქი იხ. ნთქ.

ონჯარო (კ. ფ.) როფი საქონლის საჭმლის ჩასაყარად.

ორბა (რჭ. ვ. ჭ.) პატარა ურმის თვალზე დატანებული კუნძი.

ორო (ვლ. ზ.) პაპანაქება, დახურული ჰაერი.

ოროსპი (გურ. ს. ყ., სპ. روسپی) როსპიკი > **როსკიპი**. «ჩვენს ოდაზე ერთი დიდი ხაპია, ვინც რომ იმას ვერ ახსნის, ოროსპი და ფრახია» (კუ).

ორსი, ორსლი, ვორსი გრდემლი, დგვლემი.

ორსლი იხ. ორსი.

ორტარაგანი (< ორი + სმ. *տարեկան*) პატარა წლის კალაპოტია, ორი წლის ბავშის ფეხის ზომის.

ორღავი (რჭ. ვლ. ფ.) ეშმაკი, დაუნდობელი.

ორშიმო ხრიკა, თავმოხაპული კვატურეჲ (იხ.) ჭურიდან ღვინის ამოსაღებად.

ოსირო (რჭ. ი. მ.) იხ. ოფსინო.

ოტება (ვლ. ზ.) საქმეზე გულის აცრუება; ა-ოტებული გულაცრუებული, გულავარდნილი; ცუდი ყოფაქცევის ადამიანი; შდ. Чуб.

ოფა ცხენის ფეხების სატკივარია. «ზადი რომ არსად მქონია, ოთხ ფეხქვეშ მჭირდა ოფაო» (კრებული 1899, № 2, განყ. II, გვ. 42,19).

ოფსინო, ოსირო, გრძელ ჯოხზე მიმაგრებული ჭინჭი, ჭურის ამოსაშრალებლად ხმარობენ.

ოქროსკბილი (ს. ლ.) სიმინდის უკანასკნელი ფესვები, რომელიც მიწას არ სწვდება.

ოყლაპურჭი (ს. ყ.) თევზის ლაყუჩი.

ოყლაყი დიდი, უშნო ტანის კაცი, აყლაყუდა, неуклюжій, верзила.

ოშონგელა, ე-ჲ დიდი, ოყლაყი, მოუხეშავი.

ოჩმაგური (რჭ. ვლ. ფ.) გადაკრულად ლაპარაკი, намекъ.

ოჩოგი, ოჩოკი (რჭ. ვ. ჭ.) უმარჯო ადამიანი, ზანტი.

ოჩხარი (რჭ. ვ. ჭ.) შემოდგომაზე ჩვეულებად აქვთ სოფლელთ: ჭირნახულს რომ ჩააკარებენ (მოიწევენ), შეიკრიბებიან ერთად და ნადიმობენ; შდ. Чуб.

ოცობოდო მბოდავი, მპროტავი, ფანტაზჲორი.

ოცორკუდა (რჭ. ვლ. ფ.) ცუღლუტი; გაიძვერა.

ოჭარო (რჭ. ვლ. ფ.) სასაპალნე კეხი.

ოჭივარი ორჭიორა, ოჭიორა.

ოხთი, ოხტი (შდ. სმ. *ոխ*) სამაგიეროს გადახდა, месть. «მილალატე, მარა, იცოდე, არ შეგარჩენ: როცა იქნება ამოვალ შენს ოხთში!»

ოხჭანი (რჭ. ვ. ჭ.) ხელმოჭერილი, პურძვირი ადამიანი.

ოჯახობა (ოსმ. اوجاق) ცოლი. ჩემი ოჯახობა გახლავს, ე. ი. ჩემი ცოლი გახლავს.

ოჯიბახი (რჭ. ვლ. ფ.) ფეხებ-მრუდა, თეძოებში გაშლილი.

პ.

და-**პამპალება,** მი-, მოჩინჩლვა; პამპალა დაუმაგრებელი კურო.

პაპაჟჯვარა/ე-ჲ (დ. ზ.) ხის ჯვარი, რომელსაც ელიობის წინა ღამეს ასობენ ეზოსა და ყანაში ეშმაკისაგან თავის დასაფარავად, თანვე მღერიან: «ჯვარი აქე, ჯვარი აქე, შენი სვი და შენი ქამე, ჩემსას ჯვარი დამიწერე. ჰაუ, ჰოუ!» ამავე ღამეს ყურის ძირში თმაზე სანთელს იწებებენ, რომ კუდიანებმა არ გათვალონ.

გა-**პარება** ცეცხლის გაქრობა. «რო გადასცილდა შუაღამეს, გავაპარეთ ცეცხლი და მივწევ-მოვწევით ხის ძირას».

პაცაცინა იხ. პეცეცინა.

პარც || პარს: სა-პარცავი, სა-პარსავი სხეულის ის ნაწილი, სადაც ფანჩარია ამოსული.

ა-ნა-**პარცი** იხ. კოდილა/ე-ჲ.

პაყვი (დ. ზ.) იცყვიან პაცარა და სუქან ზავშზე, ცოცა ავადმყოფი ფერი რომ ექმნება.

პელენწუკა/ე-ჲ იხ. ზელენძუხეჲ.

პეპელა/ე-ჲ ცხვრის ფილცვების ავადმყოფობაა.

პეცეცინა, პაცაცინა ძალიან პაცარა.

ნა-**პერცყუულა/ე-ჲ** (ვლ. ზ.) პირველად ან ბოლოს ამონადები აბრეშუმის სხვილი ძაფი, ნაკლებია.

პეშვა (ო. რ. ა.) აჩაჩა ურმის ღერძის ამოსადები.

პიპინი, ა-პიპინება, და-, ზურნის, დუდუკისა და მისთანათა დაკვრა; პიპინა, სა-პიპინებელი ზოგადი სახელია ზურნისა და სხვა საკრავთა.

პიპინი, ა-პიპინება, გა-, ძალზე ავსება. «დალოცა ღმერთმა, წრეულს კაი მოსავალი იყო ღვინის: ორმოცი ქური საძველო გავაპიპინე; ერთი კაიხელა თავამდი გაპიპინებული ჩვენს ხუცს ვაჩუქე»

პირადი (რჭ.) პირველი თოხი, ყანის პირველად გათოხნა.

სა-**პირე** ясли.

პირის-სანახავი მოსალოცავი, რომელიც მოაქვთ ახალდაბადებული ბავშის პირველად ნახვის დროს.

პირკალი მიცკალი, миткаль.

პირნათო (ვლ. ზ.) თეთრი შუბლიანი ძროხა, ხარი.

პირშუშცაკი (რჭ. ვ. ქ.) ფერ-უმარულის შესაცხები მოწყობილობაა.

პირმაღლი ავი, უხსიათო.

პიწკა-პუწკა (ს. ლ.) წვრილი ფიჩხი.

პლაჭკვა ფლაშვა, მწიფე, გახეთქილ, ლეღვზე იცყვიან.

პოლიკი, ა-პოლიკება უძლურათ ათოთხება. «შელავათ მიცემული ცხენი მისუსცებულის აძიგძიგებულის ნაბიჯით აპოლიკდა ქვებიან ზრეკზედ»... (დ. კლდ. I, 180,16).

პონჭკვა ცუდათ კერვა; და-პონჭილი ცუდათ გაკერილი, ბევრ ალაგას დაკერებული. «შენი ნაპონჭი ხელახლათ გასაკერია».

პორცყვა, პორჭყვა ფორთხვა, «რაც მთებზე შენ დაპორცყავ, რავა გიდგია თავარი სული».

პორწიალი, და-პორწიალება ჩამოკიდება და ქანაობა. «კაი ქალი იყო, მარა ასე უციფრათ ქე ჩამეეპორწიალა იმ კაცს კისერზე».

პორწიკი (ს. ქ.) ა-პორწიკება, შე-, ერთმანეთზე რისამე შეწყობა, შეკოწიწება.

პორჭყვა იხ. პორცყვა.

ფოწოლიკი, გა-ფოწოლიკება (ს. ქ.) საუბრის გაგრძელება, გაჭიანურება.

ფოჭოკი გოჭის ფეხი.

ფრეხვა, ა-ფრეხვა გრეხა და ზევით აწევა. «ვის ეარშიყები, ყმაწვილო, ღორის კუდივით რო აგიფრეხია მა ულაშები?»

ფრიწინი მუსიკის უხიეროდ დაკვრა. «ბუზკანტს გიყიდი და აფრიწინე» (დ. მესხი, გასართობი, გვ. 28, სტრ. 21).

ფროშტი კოცნა: შდ. Чуб. ფროში.

ფრუწვა ძლიერ დათრობა; გადა-ფრუწული ძალზე დამთვრალი, გაბრუშებული; ფრუწვა გაკუებასაც ნიშნავს.

ფუნტულა გა-ფუნტულებული გაფუტკუნებული, ფუტკუნა, სუქანი, ჩასკვნილი, ტკიცინა.

ფუყუნა პატარა ცეცხლი.

და-**ფურება** ჭმევა. «დოუჯიჭინე ქათმებს და დააფურე».

ჩა-**ფუტია/ი** გაფუტული, ღარიბად ჩაცმული, ღარიბი. «ბიჭო, შენისთანა ჩაფუტიას რავა გავატან ანგელოზივით ქალიშვილს?»

ფუტკუნა, გა-ფუტკუნებული იხ. ფუნტულა.

ფუტუნი ჩუმად ლაპარაკი. «თელი დღე ფუტუნობდენ, მარა სასიკეთოს არ ამბობდენ, რავაც შევატყვე».

ფუჭუჭკურა (ს. ლ.) წვრილი კოღო, მაჭარს ეტანება.

ფწკარი სტრიქონი, строка, рядъ; გა-ფწკარვა выстроиться въ рядъ.

ქ·

ქალტამი ქვერი, ბურდუ, სქლად ამოსული უვარგისი ბალახი; შდ. Чконія შალღამი.

ქანტლი (რჭ. ვ. ქ.) ნედლი შეშა, რომელსაც ცეცხლი არ ეკიდება; შდ. Чуб. ქანტი.

ქგეთა ზღველა, კოკისპირული წვიმა; შდ. Чк. ქგლეთი.

ქეპალო (ო. რ. ა.) კაკლის გარეკანი, წენგო, ნაჭი, ქეშქილა.

ქეშქილა, ე-ჲ ნიგვზის კაკლის გარეკანი, ნაჭი, წენგო.

ქვარუნი, ქვერვა, რტყმევა. «იმდენს გიქვარუნებ, ნახევარი ვერ დეჲთვალო»; შდ. ჭნ. ო-ქვარუ.

ქვეფო ფექო, ფერი.

ქვერვა, და-, ძალზე დაქანცვა, დაღალვა. «ამ მგზავრობამ ნამეტანი დამქვერა»; რტყმევასაც ნიშნავს, იხ. ქვარუნი.

ქირქიკი (რჭ. ვ. ქ.) ძალზე მჭლე ხორცი; შდ. Чуб. ქოქარიკი.

ქიშკვი (რჭ. ვლ. ფ.) ძროხის დიდი ჯიქანი, რომელიც პატარა რძეს იძლევა.

ქიშხა (რჭ. ვლ. ფ.) მწარე მცენარეა. «შენ გაგიხმა ი ენა, ქიშხასავით მწარე რო გაქვს!»

ქუქვა გაწყვეტა, დახოცვა. «ამოგქუქა ღმერთმა, რა ცუდი ქვეყანა ხარ». «გეგერიათ ქუქუ!»

ქუქლნა უხეიროდ რეცხვა, ჭიჭყნა.

ქლმორე (რჭ. ვ. ქ.) ცოტათი სინათლოვანი: ქლმორე ღამე უმთვარო, მაგრამ არც ნამეტანი ბნელი ღამე.

ქლნობა, და-ქლნობა დაჭკნობა; დამჭლევება. «გუშინდელმა სიცხემ ყვავილები სულ ერთიანად დააქლნო». «რამ დაგაქლნო, შე საწყალო ასე მწარეთ?» შდ. Чк. დაღრნობა.

გა-**ქლოლვა** მძიმეთ გალახვა. «ისე გაქლოლეს, სულ «ვაჲ დედაჲს» იძახოდა».

დიხარ, დილიდან სალამომდი კაცი ვერ მოგიგდებს ხელში?»

ნაკილი, სა-**ნაკილო** (ო. რ. ა.) გორა, სამზღვარი.

ნასიბი (რქ. არბ. نصيب) ბედნიერება. «ღმერთმა ნასიბი და ბარაქა (არბ. بركة) ნუ მოგიშალოს».

ნაფი выдѣленія паутиновой железы (тутоваго шелкопряда) при завивкѣ кокона.

ნაქი язычокъ въ глоткѣ.

ნალიები იხ. ლია.

უ-**ნახავი** ხამი, გამოუცდელი. «რავა უნახავივით იქცევი, შე კაცო: მაგან გაგაკვირა?» «უნახავმა **ნახაო**, ცხრა მთა გადალახაო».

ნახშობა (რქ.) ლაპარაკი, ბაასი; სანახშო ადგილი, სადაც კვირა-უქმეებში იკრიბებიან და ნახშობენ.

ნებალო ნიგვზის (კაკლის) გულის ნახევარი.

ნებიერი (ზ. იმერ.) უშობელი.

ნეკვა, მო-, გადა-, ვაზის კვირტზე გადაჭრა გაზაფხულზე.

უ-**ნელი** (ს. ე.) მოურჩენელი, მოუნელებელი. «გაგიჩდა, შვილო, უნელი». «ჩვენ ძროხას უნელი გაუჩდა».

ნელი-გიჟო — ნელ-თფილი წყალი.

ნელი პაწარა ცეცხლზე ითქმის. «ლომი სოველი იყო, მარა ნელი შევუკეთე და გავაშვრე». გამოუნელე (შეუნელე), ბიჭო, თვარა ნამეწანი აღვრიალდა ცეცხლი».

ნერჩი, სა-ნერჩე სათესლეთ მიჩნეული მხალი, ხელმეორეთ გადანერგილი შემდეგ წლისათვის თესლის გამოსაღებად.

ნერჭი (რქ.) მოხარშული ხორცის ნაჭერი.

ნექვი (რქ. ვ. ქ.) ნაწილ-ნაწილ აგროვებული თივა ზვინის დასადგმელად.

ნთქ: ო-ნთქი გაუმაძღარი, обжора.

ნიდაო ცხენის კისერი ბეჭების შესაყართან, холка; იხ. Чконія ნიგო, აგრეთვე ივერ., 1900, № 209, ნ. ა.

ნიკრისი პაწარა, გამხდარი ნიკაპი. «გაგიხმა ნიკრისი» წყევლაა.

ნინუა/ე, ნონუა/ე ღრძილი, десна.

გა-**ნიორწყლება** განადგურება, განაცარმტვერება.

ნირციო იხ. ლინციო.

ნიწრა/ე-ჲ (შდ. ლიწრა) პაწარა დოქი.

ნიხა (რქ. ვლ. ფ.) სახნავში შორიშორს გავლებული კვალი; მინდორს ჯერ დანიხავენ, (ნიხას გაავლებენ) და მერმე დახნავენ.

ნიჭ: გა-ნიჭება, გამო-, გამოთაყვანება, გამოსულელება.

ნოჟვა, გამო-ნოჟვა ჟონვა, გამოჟონვა, просачиваться.

ნოსწვა, მო-, დანოწიავება, დანესწიანება. «ამდენმა წვიმამ სიმინდი მონოსწა».

ნოლა დაბალი ადგილი, სილიანი და სუქანი: კარგი მოსავალი იცის.

ნუყურ (< ნუ + უყურებ) თურმე, ბეჩა!

სა-**ნჩხვე** სათესური, მოსაშენებლად გაშვებული საქონელი, ფრინველი.

ო.

ობი შდ. კოფი, კოფსი.

ობოლა კათხა, დიდი ჭიქა.

ოგვიჩოო! ნახირის შეძახება გასარეკათ.

ოგრო როგო, ჭურის სარქველი.

ოზა ნახევრად მწიფე პური.

ოთორთქლები (რქ. ვ. ქ.) ერთმა-

ნეთზე მიმწევნო პაცარა ბალვები, ბავშები.

ოთურმა (< ოსმ. اوتورمة) игра въ чехарду.

ნა-**ოთხალი** (რჭ. ი. მ.) ჭირნახულის საწყაო ოცგირვანქიანი; შდ. საბა და Чуб.

ოკაწონა (გურ.) საქანელი, სიკორკობილა.

ომუზი ლარძაყინი, სახლის ოთხი (მუხურების (იხ.) გადასაკიდელი, ზღუდე.

ონთქი იხ. ნთქ.

ონჯარო (კ. ფ.) როფი საქონლის საჭმლის ჩასაყარად.

ორბა (რჭ. ვ. ჭ.) პაცარა ურმის თვალზე დაცანებული კუნძი.

ორო (ვლ. ზ.) პაპანაქება, დახურული ჰაერი.

ოროსპი (გურ. ს. ქ., სპ. روسپی) როსპიკი > **როსკიპი.** «ჩვენს ოდაზე ერთი დიდი ხაპია, ვინც **რომ** იმას ვერ ახსნის, **ოროსპი** და ფრახია» (კუ).

ორსი, ორსლი, ვორსი გრდემლი, დგვლემი.

ორსლი იხ. ორსი.

ორცარაგანი (< **ორი** + სმ. *տարե-կան*) პაცარა წულის კალაპოცია, ორი წლის ბავშის ფეხის ზომის.

ორღავი (რჭ. ვლ. ფ.) ეშმაკი, დაუნდობელი.

ორშიმო ხრიკა, თავმოხაპული კვაცურეჲ (იხ.) ჭურიდან ღვინის ამოსაღებად.

ოსირო (რჭ. ი. მ.) იხ. ოფსინო.

ოცება (ვლ. ზ.) საქმეზე გულის აცრუება; ა-ოცებული გულაცრუებული, გულავარდნილი; ცუდი ყოფაქცევის ადამიანი; შდ. Чуб.

ოფა ცხენის ფეხების საცკივარია. «ზადი რომ არსად მქონია, ოთხ ფეხქვეშ მჭირდა ოფაო» (კრებული 1899, № 2, განყ. II, გვ. 42,19).

ოფსინო, ოსირო, გრძელ ჯოხზე მიმაგრებული ჭინჭი, ჭურის ამოსაშრალებლად ხმარობენ.

ოქროსკბილი (ს. ლ.) სიმინდის უკანასკვნელი ფესვები, რომელიც მიწას არ სწვდება.

ოყლაპურჭი (ს. ქ.) თევზის ლაყუჩი.

ოყლაყი დიდი, უშნო ტანის კაცი, აყლაყუდა, неуклюжій, верзила.

ოშონგელაჲ,ე-ჲ დიდი, ოყლაყი, მოუხეშავი.

ოჩმაგური (რჭ. ვლ. ფ.) გადაკრულად ლაპარაკი, намекъ.

ოჩოგი, ოჩოკი (რჭ. ვ. ჭ.) უმარჯო ადამიანი, ზანცი.

ოჩხარი (რჭ. ვ. ჭ.) შემოდგომაზე ჩვეულებად აქვთ სოფლელთ: ჭირნახულს რომ ჩააკარებენ (მოიწევენ), შეიკრიბებიან ერთად და ნადიმობენ; შდ. Чуб.

ოცობოდო მბოდავი, მპროცავი, ფანცაზიორი.

ოცორკუდა (რჭ. ვლ. ფ.) ცუღლუტი; გაიძვერა.

ოჭარო (რჭ. ვლ. ფ.) სასაპალნე კეხი.

ოჭივარი ორჭიორა, ოჭიორა.

ოხთი, ოხცი (შდ. სმ. ոխ) სამაგიეროს გადახდა, месть. «მილალაცე, მა**რა**, იცოდე, **არ** შეგარჩენ: **როცა** იქნება ამოვალ შენს **ოხთში!»**

ოხჭანი (რჭ. ვ. ჭ.) ხელმოჭერილი, პურძვირი ადამიანი.

ოჯახობა (ოსმ. اوجاق) ცოლი. ჩემი ოჯახობა გახლავს, ე. ი. ჩემი ცოლი გახლავს.

ოჯიბახი (რჭ. ვლ. ფ.) ფეხებ-მრუდა, თეძოებში გაშლილი.

პ.

და-**პამპალება,** მი-, მოჩინჩლვა; პამპალა დაუმაგრებელი კურო.

პაპაჯვარა/ე-ჲ (დ. ზ.) ხის ჯვარი, რომელსაც ელიობის წინა ღამეს ასობენ ეზოსა და ყანაში ეშმაკისაგან თავის დასაფარავად, თანვე მღერიან: «ჯვარი აქე, ჯვარი აქე, შენი სვი და შენი ჭამე, ჩემსას ჯვარი დამიწერე. ჰაუ, ჰოუ!» ამავე ღამეს ყურის ძირში თმაზე სანთელს იწებებენ, რომ კუდიანებმა არ გათვალონ.

გა-**პარება** ცეცხლის გაქრობა. «რო გადასცილდა შუაღამეს, გავაპარეთ ცეცხლი და მივწევ-მოვწევით ხის ძირას».

პატატინა იხ. პეტეტინა.

პარც || პარს: სა-პარცავი, სა-პარსავი სხეულის ის ნაწილი, სადაც ფანჩარია ამოსული.

ა-ნა-**პარცი** იხ. კოდილა/ე-ჲ.

პაყვი (დ. ზ.) იტყვიან პატარა და სუქან ბავშზე, ცოტა ავადმყოფი ფერი რომ ექმნება.

პელენწუკა/ე-ჲ იხ. ბელენძუხეჲ.

პეპელა/ე-ჲ ცხვრის ფილტვების ავადმყოფობაა.

პეტეტინა, პატატინა ძალიან პატარა.

ნა-**პერტყულა/ე-ჲ** (ვლ. ზ.) პირველად ან ბოლოს ამონალები აბრეშუმის სხვილი ძაფი, ნაკლებია.

პეშვა (ო. რ. ა.) აჩაჩა ურმის ღერძის ამოსადები.

პიპინი, ა-პიპინება, და-, ზურნის, დუდუკისა და მისთანათა დაკვრა; პიპინა, სა-პიპინებელი ზოგადი სახელია ზურნისა და სხვა საკრავთა.

პიპინი, ა-პიპინება, გა-, ძალზე ავსება. «დალოცა ღმერთმა, წრეულს კაი მოსავალი იყო ღვინის: ორმოცი ჭური საძველო გავაპიპინე; ერთი კაიხელა თავამდი გაპიპინებული ჩვენს ხუცს ვაჩუქე»

პირადი (რჭ.) პირველი თოხი, ყანის პირველად გათოხნა.

სა-**პირე** ясли.

პირის-სანახავი მოსალოცავი, რომელიც მოაქვთ ახალდაბადებული ბავშის პირველად ნახვის დროს.

პირკალი მიტკალი, миткаль.

პირნათო (ვლ. ზ.) თეთრი შუბლიანი ძროხა, ხარი.

პირშუშტაკი (რჭ. ვ. ჭ.) ფერ-უმარულის შესაცხები მოწყობილობაა.

პირმაღლი ავი, უხასიათო.

პიწკა-პუწკა (ს. ლ.) წვრილი ფიჩხი.

პლაჭვა ფლაშვა, მწიფე, გახეთქილ. ლეღვზე იტყვიან.

პოლიკი, ა-პოლიკება უძლურათ ათოთხება. «შელავათ მიცემული ცხენი მისუსტებულის აძიგძიგებულის ნაბიჯით აპოლიკდა ქვებიან ზრეკზედ»... (დ. კლდ. I, 180,16).

პონჭვა ცუდათ კერვა; და-პონჭილი ცუდათ გაკერილი, ბევრ ალაგას დაკერებული. «შენი ნაპონჭი ხელახლათ გასაკერია».

პორტყვა, პორჭყვა ფორთხვა, «რაც მთებზე შენ დაპორტყავ, რავა გიდგია თავარი სული».

პორწიალი, და-პორწიალება ჩამოკიდება და ქანაობა. «კაი ქალი იყო, მარა ასე უტიფრათ ქე ჩამეეპორწიალა იმ კაცს კისერზე».

პორწიკი (ს. ჟ.) ა-პორწიკება, შე-, ერთმანეთზე რისამე შეწყობა, შეკოწიწება.

პორჭყვა იხ. პორტყვა.

პოწოლიკი, გა-პოწოლიკება (ს. ჟ.) საუბრის გაგრძელება, გაჭიანურება.

პოჭოკი გოჭის ფეხი.

პრეხვა, ა-პრეხვა გრეხა დ ზევით აწევა. «ვის ეარშიყები, ყმაწვილო, ლორის კუდივით რო აგიპრეხია მა ულაშები?»

პრიწინი მუსიკის უხიეროდ დაკვრა. «ბუზკანტს გიჟიდი დ აპრიწინე» (დ. მესხი, გასართობი, გვ. 28, სტრ. 21).

პროშტი კოცნა: შდ. Чуб. პროში.

პრუწვა ძლიერ დათრობა; გადა-პრუწული ძალზე დამთვრალი, გაბრუშებული; პრუწვა გაკუებასაც ნიშნავს.

პუნტულა გა-პუნტულებული გაპუტკუნებული, პუტკუნა, სუქანი, ჩასკვნილი, ტკიცინა.

პუჟუნა პაწარა ცეცხლი.

და-**პურება** ჭმევა. «დოუჯიჭინე ქათმებს დ დააპურე».

ჩა-**პუტია/ი** გაპუტული, ლარიბად ჩაცმული, ლარიბი. «ბიჭო, შენისთანა ჩაპუტიას რავა გავატან ანგელოზივით ქალიშვილს?»

პუტკუნა, გა-პუტკუნებული იხ. პუნტულა.

პუტუნი ჩუმად ლაპარაკი. «თელი დღეჲ პუტუნობდენ, მარა სასიკეთოს არ ამბობდენ, რავაც შევატყვე».

პუჭუჭკურა (ს. ლ.) წვრილი კოლო, მაჭარს ეტანება.

პწკარი სტრიქონი, строка, рядъ; გაპწკარვა выстроиться въ рядъ.

ჟ·

ჟალტამი ჟვერი, ბურდუ, სქლად ამოსული უვარგისი ბალახი; შდ. Чконія შალდამი.

ჟანტლი (რჭ. ვ. ჭ.) ნედლი შეშა, რომელსაც ცეცხლი არ ეკიდება; შდ. Чуб. ჟანტი.

ჟგეთა ზღველა, კოკისპირული წვიმა; შდ. Чк. ჟგლეთი.

ჟეპალო (ო. რ. ა.) კაკლის გარეკანი, წენგო, ნაჭი, ჟეშქილა.

ჟეშქილა ე-ჲ ნიგვზის კაკლის გარეკანი, ნაჭი, წენგო.

ჟვარუნი, ჟვერვა, რტყმევა. «იმდენს გიჟვარუნებ, ნახევარი ვერ დეჲთვალო»; შდ. ჭნ. ო-ჟვარუ.

ჟვეპო პეჟო, პერი.

ჟვერვა, და-, ძალზე დაქანცვა, დაღალვა. «ამ მგზავრობამ ნამეტანი დამჟვერა»; რტყმევასაც ნიშნავს, იხ. ჟვარუნი.

ჟირჟიკი (რჭ. ვ. ჭ.) ძალზე მჭლე ხორცი; შდ. Чуб. ჟოჟარიკი.

ჟიშკვი (რჭ. ვლ. ფ.) ძროხის დიდი ჯიქანი, რომელიც პატარა რძეს იძლევა.

ჟიშხა (რჭ. ვლ. ფ.) მწარე მცენარეა. «შენ გაგიხმა ი ენა, ჟიშხასავით მწარე რო გაქვს!»

ჟუჟვა გაწყვეტა, დახოცვა. «ამოგჟუჟა ღმერთმა, რა ცუდი ქვეყანა ხარ». «გეგერიათ ჟუჟი!»

ჟუჟღნა უხეიროდ რეცხვა, ჭიჭყნა.

ჟღმორე (რჭ. ვ. ჭ.) ცოტათი სინათლოვანი: ჟღმორე ღამე უმთვარო, მაგრამ არც ნამეტანი ბნელი ღამე.

ჟღნობა, და-ჟღნობა დაჭკნობა; დამჭლევება. «გუშინდელმა სიცხემ ყვავილები სულ ერთიანად დააჟღნო». «რამ დაგაჟღნო, შე საწყალო ასე მწარეთ?» შდ. Чк. დაღრნობა.

გა-**ჟღოლვა** მძიმეთ გალახვა. «ისე გაჟღოლეს, სულ «ვაჲ დედაჲს» იძახოდა».

რ.

რაბანა (რჭ.) ნელი, ზანტი.

რაგინრაფერი (< რა გინდა რა ფერი) მრავალშინაარსიანი.

რაზმი (სპ. رزم || სმ. ռազմ; война, сраженіе) ჯგუფი ჯარისკაცთა, ჯარი: შავირაზმი უკიდურეს მემარჯვენეთა, ხულიგანთა ბრბოს სახელია, черная сотня; შავრაზმელი ხულიგანი, უკიდურესი მემარჯვენე, черносотенецъ; წითელირაზმი მემარცხენეთა, რევოლჲუციონერთა მებრძოლი რაზმი, красная сотня; წითელრაზმელი რევოლჲუციონერთა მებრძოლი ჯგუფის წევრი, красносотенецъ.

რამე-რუმე что-нибудь, о томъ-о-семъ, всякая всячина.

რანგი (რჭ. ვ. ჭ.) თაფლის ღვინო.

რაფი წისქვილის სათავე.

რაცა! ოჰ, რამდენი! სიდიდის გამოსახატავად. «რაცა ხალხი იყო დღე საყდარში!»

რახათი (არბ. راحت) მო-რახათება დასვენება.

რბილი უძვლო ხორცი. «რბილი მომიჭერი, საწვადეთ მინდა!»

რებ: ჩამო-მ-რები ზოგადი სახელია ეპიდემიურ ავადმყოფობათა.

შემო-სა-**რები** გზა окружная дорога.

შემო-**რება,** ლამპრობა, დიდ ოთხშაბათს, საღამოს, ვენახის ოთხივე კუთხეში ცეცხლს ანთებენ, ოჯახის ერთ წევრთაგანს ხელში სახნისი უკავია, ზედ ქვას ურტყამს, უვლის ვენახს ირგვლივ და იძახის: ჯვარი აქე, ჯვარი აქე შენი სვი და შენი ქამე, ჩემსას ჯვარი დამიწერე! ჰარული ტურაქალებსა!» (სამჯერ შემოივლის) (კრებული 1899, № IX, განყ. II, გვ. 14).

რება, მო-, შეშლილობის აღსანიშნავად. «ხომ არ მოგიარა, ყმაწვილო?» ე. ი. ჭკუაზე ხომ არ შემცდარხარო. «საწყალი კაი ბიჭია, მარა ხანდახან უარს», ე. ი. ავიზნე ემართებაო.

რეგვენი ახალგაზრდა; შდ. Чуб.

რეთი, რეეთი (< რა ერთი) რამდენი. «რეეთია, ბოშო, საათი დაღამებამდი?»

რენჭკა (რჭ.) ირენჭკა, ირენჯიკეა, ილინჯა.

რეხი, რეხები (რჭ.) მთის კლდოვანი კალთები.

სა-**რეჯგველა** სარეგველა, სარეგვავი, западня.

ზედ-სა-**რთავი** ზედშესრული, имя прилагательное (სილ. ს. ქარ. გვ. 205).

სა-**რთავი** იხ. სა-კმაზი.

სა-**რთაულა** (რჭ.) იხ. მარხილი.

რთობა, და-, (რჭ.) დაბნევა, გზის დაკარგვა, заблудиться. «სანადიროს წაველ და ტყესა უხვანსა (იხ.) დავირთე».

რიკული ბირკვილი, მოაჯირი, перила.

რილო-ჭრილო (რჭ.) ლილოჭრელი, აქა-იქ გამდნარი თოვლი; რილება, გა-, თოვლის ალაგ-ალაგ გადნობა. «მთებში ჯერ თოვლი არ გარილებულა და გადნობას როსღა ველირსებით!»

რიტაო (რჭ.) დიდი, უზომო. «ისეთი რიტაო ხე მოვშჭერ, ერთი შრამელი გაკეთდება».

რიტინი, გამო-რიტინება გამოსულელება, გამოთაყვანება: გამონიჭება. გამო-რიტინებული სულელი, ჩერჩეტი.

რიჩხინი ჩხარუნი.

რიხრიხი ხმაურობა, ხმაურობით სვლა.

რკინააგური მაგრად გამომწვარი აგური, огнеупорный кирпичъ.

რკო (რჭ. ვლ. ფ.) რკოს მაგვარი, მაგარი მსხმო კაცის თავზე ან სხეულის სხვა ნაწილზე.

როგო (რჭ. ი. მ.) კაკლის წენგო, ქეშქილეჲ (იხ.).

როკა/ე-ჲ წყლის ამოსალები, სარწყულეჲ.

როკი ხმელი შტო; ხმელი ჯირკი.

როჲს-როჲს დიდ ლოდინს შემდეგ, **много времени спустя.** «დიდხანს ვითმინე და როჲს-როჲს მეშველა».

როყიო (დ. ყ.) მოუხეშავი, უშნო; ო-როყიოთ თქმა მოუფიქრებლათ თქმა, წამორროშვა.

როჭო (რჭ.) წამოზდილი, წამოჩიტული წიწილი; შდ. Чуб.

რტყ: ლა-რტყი ფინი.

სა-**რტყელი** სახლის კედლებს ზევით დადებული ოთხი ძელი ოთხივე კედლის თავის შესაკვრელად.

რუზრუზი ხმაურობა, არევ-დარევა.

რუმვა (ვლ. ბ.) და-რუმვა დახშვა, ჭუჭრუტანების დაგმანვა, რომ სინათლე არ შემოდიოდეს.

რრრუუუ, წიიწი-წიიწი! ჯიქი-ჯიიქი, ქათმების დაძახება.

რუჭუ-რუჭუ ჩხრანჭი თამაშია: ერთს ხელში დამალული აქვს მარცვალი (ან სხვა რამე); მეორემ უნდა გამოიცნოს, რომელ ხელშია დამალული.

რუხრუხი (რჭ.) მუცლის ღურღული.

სა-**რქვა**, და-სა-, საქონლის დაზმა რქებით.

რღოლვა (რჭ.) გაჭიანურებული ავადმყოფობა, არც სიცოცხლეში წევა და არც სიკვდილში.

ა-**რჩევანი, არადანი, არჩი, არდი.** თამაშობის წინ, ბავშები ორ ჯგუფად რომ განაწილდენ, ხმარობენ ამ სიტყვებს: «არჩევანი მე!» ამბობს ერთი გამყოფთაგანი, «არადანი მე-ო», უპასუხებს მეორე; პირველი ხელის არჩევა ეკუთვნის «არჩევანს», მეორე — «არადანს». რაჭაში ამის მაგიერ იციან «და-თქმა» (იხ.).

მა-**რჩიელი** მკითხავი, **ворожей;** მა-რჩიელობა მკითხაობა, **гаданіе, ворожба.**

ო-**რჩხუში** (მეგრ.) ჭურის სარეცხელა.

ნა-**რცვი** (რჭ. ვ. ჭ.) ნაცარცვი, წანაგლეჯი, წანაქიცვი ნივთი.

რცმელი (რჭ. ვ. ჭ.) ღორის მუცელზე დაკრული ქონი.

სი-კო-**რწიალა** კორწიანა, რწიანა.

რწიანა/ე-ჲ, კორწიანა/ე-ჲ, საქანელი, **качели.**

უ-**რწმილო, ურწმუნო, უხსენებელი** გველი.

უ-**რწყი** უსმელ-უჭმელი; აქედან, დაურწყება.

ს.

საბაგირი (რჭ. ვ. ჭ.) ავადმყოფობაა, ქექა უტყდება ადამიანს.

საგვა, თავის მოსაგვა თავის მოკატუნება.

სალავოთი, სალავათი (არბ. صلوات) ლოცვა-კურთხევა. «ფიცი-სალავოთი თქვა, შაური რო შაურია არა მაქვს, თვარა უარს რავა გეტყოდიო!»

სალმანა (ო. რ. ა) ურმის ხელნა.

სამთლიგული იხ. სანთლიგული.

სამუხელი ორ პოტიკა გათლილი ჯოხი

აბრეშუმის ძაფის დასახვევად «ამოლებისა» (იხ.) დროს.

სანსალ: გა-სანსალება გაცანცალება, ძალზე გასუფთავება; შდ. Чконія გასანსალებული.

სანთლიგული, სამთლიგული პაცრუქი, фитиль.

სარაჭი, სარაჭა ფიჭი, соты.

სარბანდი (სპ. سربند) კედლების თავის დასამაგრებელი დირე.

სარსალა/ე-ჲ გაწყვეტა, დახოცვა, ჭირი. «გეგერიათ სარსალეჲ!»

სარჩილი (რჭ.) რკინის რგოლი, ცელის ტარზე მისამაგრებლად.

სასისმიერი (ხმა) небный звукъ (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

საფხი (რჭ. ვ. ჭ.) ლესვაზე გადანაცალი რკინის პირველი პირი.

სეთილი (< სპ. سه تیغ) სამკბილა სალაშინია.

სეირანი ფეხისალაგი; სეირანზე მივდივარ, ე. ი. ფეხისალაგში.

სერესქელი (< ოსმ. سرعسکر *глава войска*, იხ. Н. Марръ, *Т. Р. кн. VII*, გვ. LXIII); ჯარი; ურიცხვი, უთვალავი.

სერმია (სპ. سرمایه) სავაჭრო თანხა. «ვაჭრობას დიდი სერმია უნდა: უსერმიოთ რას გააკეთებ!»

სეყვა, და-სეყვა ძალზე მობრეგვა, გალახვა, დაძვამბილება.

ფ-**სვალი** სოლი წულის კალაპოტის დასამაცებელი.

ფ-**სვალ-ხვალი** იხ. ხვალი.

სველი ყველის ამოყვანის შემდეგ დარჩენილი სითხე, რომლისგანაც ხაჭოსადულებენ.

სვინცალი, წვინცალი ოხერი, ეშმაკი, გაუტანელი; უზრდელი, ტუტუცი. «მო-**სვლისა**» სიმღერაა: მაყარნი ამბობენ, როდესაც ახლადჯვარდაწერილნი ეკლესიიდან დაბრუნდებიან და სახლის ეზოში ჩამოვლენ.

სვლეჭა, შვლეჭა გამოღება, извлекать, გარტყმევასაც ნიშნავს. «ვიშვლიჭე თილიყამყამი (იხ.) და წკეპა გავადენიე ყურისძირში!» «ძალიან უარობდა, მარა ოცდაოთხ საათში გადავაშვლეჭიე ფოშტის ფული».

სვლიკი, სვნიკი (რჭ.) ფსვნიკი, სინსილა, ტინტილა, პაცარა ხვლიკი; შდ. ძველი ქართ. მსუენი.

სვრელა (რჭ.) იხ. სვრეტა; დამსვრელული დასვრეჭილი, დახვრეტილი; ხშირი ჭუჭრუტანები რაშიმე.

სვრეტა, სვრეჭა დახვრეტა; დასვრეტილი, დასვრეჭილი ახლო-ახლოს დახვრეტილი; ნასვრეტი ნახვრეტი.

სვრეჭა იხ. სვრეტა.

სვრიჭიანი, სრუჭიანი ქაჩალი.

სთაქუნი ქაქუნი.

სია-სია! ეუბნებიან ბავშს, როდესაც ფეხის ადგმას ასწავლიან. «სია-სია, კვაკვალია!» ე. ი. იარე, აკვანკვალდიო.

სიგელა/ე (გურ. ს. ყ.) მეტსახელი, прозвище.

სიკინჭილა სათამაშო, рулетка.

სიკორკოზილა (გურ.) იხ. ოკაწონა.

სიმქაში (სპ. سیم کش) ერთგვარი მარწუხია, მავთულის გასაწევად და საჭრელად ხმარობენ.

სიმღერანი: მაყრული, მოსვლისა, მუშური, ნადური, სათამაშო, ურმული, ხელ-ხვავი და სხვ.

სინა მავთული, проволока.

გა-**სინტრიკებული** (რჭ.) ძალზე გასუქებული.

სირსიგალი (რჭ. ვლ. ფ.) მო-სირსიგალება დათელვა, მოჯირგალება, დაჯეკნა; იხ. გირგისალი.

სირსილი კისერში გაცივებისგან რომ გილიტინებდეს, სულის მოთქმას გიშლიდეს.

სისვა ჩჩვილთ მოფსმა. «მოსისე, ფეხი დეჲბანე და დაწევი!»

გა-**სისინება** იხ. ზიზინ.

სისინა (რჭ. ა. მ.) хвой.

სისინა (ხმა) свистящій звукъ (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

სისო-ხერხი გაზმული მშვილდიანი ხერხი.

სისტიქინი, და-სისტიქინება შეგინება.

და-**სისული კვერცხი** (რჭ.) ლაყე, ტყვეპია, ნაკრუხალი კვერცხი.

სიფთა (სპ.-ოსმ. سفته) ახალი ნავაჭრი, დილაზე აღებული ფული, починъ; მეტფ. «ღერთი, შენც სიფთა ხარ!» тоже, сокровище!

სიქა სიქას გაგართმევ «сдеру съ тебя *кожу* (?)».

სიჩაფეთი, ჩიჩაფეთი (სმ. *շրջափէտ* < *շրջել* გადაბრუნება და *փէտ* < *փայտ* ხე, ჯოხი) ახალ-შეკერილი წუღის გადასაბრუნებელი ჯოხი, ხარაზები ხმარობენ.

სკალატ: და-სკალატება მოჯმა.

უ-**სკვირი** უზდელი, უტეხი, ტუტუცი.

სკორე (რჭ.) დიდი ნაპრალი მუდმივ თოვლსა და ყინულში.

სკუტურა/ე-ჲ წიწილების ავადმყოფობაა, განავალი უკანვე ახმება.

სმორტი (რჭ.) თოკმობმული ჩხირი კოლოტის ყელის მოსაკრავი.

სნოულა, მე-**სნოულე** მწერია ერთგვარი, ხალხის რწმენით, თუ სნოულა სახლში შეფრინდა, ოჯახში უთუოდ ვინმე ავად გახდება, ყველა მოვალეა სნოულა მოკლას, რათა უბედურება თავიდან აიცდინოს.

სორატი (ვლ. ზ.) ძლიერ ვიწრო გზა, ბილიკი; შდ. Чуб. სორეტი, სრუტე.

სოსიალი, გა-**სოსიალება** სრიალი, გასრიალება, ცოცვა, ცოციალი, скользить.

სოსმანდი, სოსმანდილი ტეტია, ყრუ კაცი. «ჭკაჲტ, შე ზემოურო სოსმანდილო!»

სოფლობა (რჭ.) ყრილობა, сельскій сходъ.

სოჲ-სოჲ იხ. დოჲ-დოჲ.

მი-**სრება** იხ. სწრ.

სრიალი скользить; შდ. Чуб.

მო-**სრული,** მო-**სული,** статный.

სრუჭიანი იხ. სვრიჭიანი.

მო-**სტოქვა** ბალახის ძირზე მოჭმა.

სულგუნი, სურგუნი მოხარშული და გადაზელილი ყველი.

უ-**სულო** ჭიანჭველა, აბრეშუმის ჭიას ემტერება; ამით მეაბრეშუმენი ისე არიან დაშინებული, რომ ნამდვილ სახელს არ ახსენებენ და უსულოს უწოდებენ; ლოცვაც იციან უსულოს წინაღმდეგ: «ავითაო, შავითაო, შავი მოვა შავითაო, შავი მისი ჯარითაო, შავსა პირი ავუხვიე შავი აბრეშუმითაო, უსულო, უგულო, წელით მოწყვეტილითაო; ფუჲ იარე, ფუჲ იარე, ცხრა მთაჲ გადაიარე».

გადა-**სულფერება** (რჭ. ნ. გ.) გულის შელონება.

სუნციცი (რჭ. ვლ. ფ.) ჭამაში სულწასული, სულხავი.

სურგუნი იხ. სულგუნი.

სურსვნა, გა-, გაწმენდა, გახვეწა, გაზზიალება; შეჭმას, ერთიანად ჩაყლაპვასაც ნიშნავს. «ისე ჩასურსნეს, ფინჩხა არ დარჩენილა!»

სურსულა/ე-ჲ სირსილი.

სწრ || სრ: მი-სწრება, მი-სრება

სიცქვიცის, სიმარდის, სიჩქარის გამოსახატავად. «სწორეთ მისრებაა ყველაფერში ი კაცი». «წამალი კიარა, მისრებაა: უცებ წამოაყენა ფეხზე!»

სხალანა (რჭ. ვლ. ფ.) სხლით მოშენებული ადგილი.

სხენი (რჭ. ვ. ქ.) მშობიარობის შემდეგ პირველად გამოწველილი უვარგისი რძე; შდ. Чуб. ხსენი.

ზე-**სხვანი** სხვენი.

სხვიმის, სხუმის სხვა დროს.

უ-**სხი** (რჭ. ვლ. ფ.) უშვილო ძროხა.

სხლეცა: მო-სხლეცა ძალზე დაღალვა, დაქანცვა. «ამდენი შრომით მუხლები მომესხლიცა, წელში გავილუნე». «რამ მოგსხლიცა ასე, ზეით ვერ დგები?» შდ. Чуб. მოსხლეცა.

გა-**სხლიპვა** (რჭ. ვლ. ფ.) ნედლი ტყავის ჯოხებით გაჭიმვა გასახმობად, გაწკიპარცება.

სხრიალი ბავშთა ხმაურობა — ცრიალი. «გეგერიათ ქუჟი (იხ.), რას სხრიალობთ?» შდ. ხრიალი.

სხუმის იხ. სხვიმის.

ც.

ცაბასკვერა (რჭ. ვ. ქ.) ფუნისა ძნაცრისგან გაკეთებული კეცი აბრეშუმის მურის (თოთო ჭიის) დასაჯენად; შდ. ფუნია.

ცალა (რჭ.) пластъ.

ცალანჩა (რჭ.) უსაქმოდ მოხეტიალე.

ცალი მზის დაწვისგან გადაეკვრის სახეზე, загаръ на лицѣ.

სა-**ცალახო** ქეიფის დროს, თუ მსმელი ადგა შარდზე გასასვლელად, მას ჯარიმად ღვინოს ასმევენ, რომელსაც საცალახო ჰქვია; იხ. სა-ბლაყუნჩე (რჭ.).

ცანის ნება ჯანსაღობა. «თუ ღმერთმა ცანის ნება მისცა, კაი ბიჭი უნდა გამოვიდეს».

ცანცალი, გა-ცანცალება ძლიერ გასუფთავება, გაპრიალება, გაკრიალება, გასანსალება.

მა-**ცარებელი** поѣздъ желѣзной дороги.

ცარიგი (რჭ. ვ. ქ.) ხის თავი, რომელსაც მხერხავნი დაუხერხავად სტოვებენ.

ცარღალი ღარღალი, ყბედობა, болтовня. რას ცარღალობ? Чего ты болтаешь?

ცასცარაგანი (სმ. *տասատարեկան*) წულის კალაპოტია, ათი წლის ბავშის ფეხის ზომის.

ცაცაბა/ე-ბ პაწარა ჩოგნისებური ჯოხი ღერძაზე საპნის წასასმელად; ცაცაბას ხმარობენ აგრეთვე მთიბავნი ცელის პირის მოსაწყობად.

ცაცილა/ე-ბ კრიალოსანი, четки.

ცაცუნი, მო-**ცაცუნება** ხელის ნაზად დარტყმევა «სუქან ლოყაზე ხელი მოვუცაცუნე!» შდ. ცაცუნი.

ცაცყანი ჭაჭყანი, ჯაჯღანი, დაღლანი უსაბუთო ლაპარაკი.

ცაფაობა (რჭ.) ბავშთა თამაშია, რიკტაფელობა, ჩილიკაობა.

ცაფელა პაწარა თევზია, წითელი ფერი აქვს.

ცახუნი, ჩა-ცახუნება, მი-, ისე დარტყმევა, რომ «ცივი» ხმა გაიღეს. «საწყალი სულ კედელს უცახუნებდა თავს, შვილის სიკვდილს ისე გეემწარებია». «ერთი მაგრად ჩოუცახუნე მაგას თავში, რო ეშმაკობს»; შდ. ჭახუნი.

მ-ტევნები იხ. ვენახის ლოცვა.

ტეტკვა ჭეჭკვა, **прищемить**. «დამანებე თავი, შენთან ლაპარაკში ენა მოვიტეტკვე».

ტეხა (იმერ.), **ტეხა-კრეფა** (გურ.) ჭირნახულის მოწევა, **уборка кукурузы.**

სა-**ტვინის-ხე** (რჭ.) სახლის თავის ხე, რომელიც ვაცაზეა (იხ.) დამყარებული.

ტიალი, გა-**ტიალება** (გურ. ს. ჟ.) გათენება.

ტიაცი მოჭირებული სინათლე; გა-ტიაცებული ძალიან სინათლოვანი.

ტიგურა, ტიკურო (ვლ. ბ.) უშნოდ აჭრელებული პირუტყვი.

ტიკვა ფეხის ჩაკვრა რაშიმე. «სინათლე არ იყო და ფუნაში ვტიკე ფეხი»; ხელის გარტყმევასაც ნიშნავს.

ტინგიცი, ტინკიცი უზრდელი, უნამუსო; იხ. **Чкопія.**

ტინკიცი იხ. ტინგიცი.

ტინტილ: გა-ტინტილება, წა-, ჩქარა წასვლა, გარბენა, გასრიალება. «წატინტილდი ერთი, შენს გაზდას, და მომირბენიე ცივი წყალი».

ტინტრაქა ტიტლაკანა, ტიტველი.

ტირია **плакса.**

სა-**ტირალი** მიცვალებულის ტირილი და დასაფლავება, **похороны.**

ტიტველი შდ. ტიღველა.

ტიტკვინა სუქანი, ჯიჯგვინა.

ტიტყინი ჭიჭყინი, ჯიჯღინი, ღიღლინი.

ტიტყუნა თითხნა, სვრა, დატიტყნილი დასვრილი; რას იტიტყნები? — რას ისვრები.

ტილა (რჭ. ვლ. ფ.) გამხდარი, გამწვარი მოზვერი.

ტიღველა იხ. ტიღვი.

ტიღვი, ტიღველა ე-ჲ ტიტველი ბარტყი ან წიწილი, ღიღველი.

ტიხარო (ვლ. ბ.) საქონელი, რომელსაც ზურგზე თეთრი ზოლი აქვს გადაყოლებული სარტყელივით.

ტკბ: მომ-ტკბარი მომთბარი წყალი, ნელთბილი, ნელგიჟო, ლოჯმოტეხილი.

ტკეჩვა, შე-, **штукатурить;** შე-ტკეჩილი სახლი **оштукатуренный домъ.**

ტკეჩი მუხისა ან თხილისაგან ახლილი კანი (?) კალათების დასაწნავად, **лубокъ дерева.**

ტკვარცალი (დ. უ) კვერცხის დადების შემდეგ ქათმის კაკანი; ხმამაღლა კარკაცი.

ტკვერა კვნეტა, **грызть;** (1 პ. აორ. ვ-ტკვირე) ძაღლი ტკვერს ძვალს; მტკვერს ძვალს **у меня ломитъ въ костяхъ.**

ტკვლიცინა, ტკიცინა, გატკვლიცინებული ძალზე სუქანი, სავსე, პუტკუნა, პუნტულა, გაპუტკუნებული. «გოჭი ვიყიდე, მარა ისე გატკვლიცინებულია, რომე კანში არ ეტევა!»

ტკ: სა-მ-ტკური, სა-ნ-ტკური, სატკბური, ბავშის ავადმყოფობაა: თავზე მრავალი მუწუკი ამოდის, რომელიც ყოველ ახალმთავრეზე თავს იჩენს და თხლამი მოდის, წამლობენ: 1) ფქვავენ თორნის ნატეხს და ღორის თბილ ქონში შეზავებულ მალამოს მუწუკებზე უსმენ. 2) ნაჭეჭყურას (იხ.), ისლს და ლომის ჩალას სწვავენ მიწის კეცზე, ნაყვენ, სცრიან, ძროხის რძით ერთგვარ მალამოს აზავებენ და მტკივანზე უსმენ.

ტკუცვა გარტყმევა.

ტლოპანა (ვლ. ბ.) უთმო თავი.

ტოკლე კოჭლი.

ტოლიკი მირტყმა-მორტყმა, ჯგვლემა.

ტორიკი უაზროდ ხეტიალი.

ტორტვლა სიტყვის უცებ წამოცდენა, взболтнуть. «ძალიან თავდაჭერილი მეგონა, მარა იმისთანა რაღაცა წამოტორტლა, პირი დავაფჩინე».

ტოულო გრძელი ბაწარი; და-ტოულება საქონლის საბალახოზე დაბმა; შდ. Чуб. ტოილო.

ტოფი ქვირითის დაყრა, метаніе икры.

ტოტყვა უსაქმოდ სიარული, თრევა. «რავა მშიერი ძაღლივით დატოტყავ წარამარა!» **ხეზე** მიტოტყავს лазитъ на дерево.

ტრაკბალიშა/ე-ჲ, სა-**ტრაკე** турнюръ.

ტრაკუნი უსაქმოდ სიარული. «იტრაკუნე მასე შარაზე და სადილს ბებია ჩემი დაგიმზადებს»; შდ. Чуб.

ტრამი ძალიან იაფი. «დღეს სულ ტრამათ იყიდებოდა ყველაფერი». «რავა გეკადრება, ამისთანა ხარი ნანახავია, ტრამია მაგ ფასათ».

ტრეტა რღვევა. «ერთობის დროს სულ მოვტრიტეთ რაც ლობრები იყო: გავაჩალეთ სოციალიზაცია!» «ქარმა სახურავი სულ ერთიანათ აატრიტა».

ტრიბუცა?

ტრიზვა, ტრიზნა, კილვა, მასხრად აგდება.

მ-**ტრიკვნელი** (დამცირებით) დამსმელი, მშობელი.

ტრიკი, ბუშტრიკა/ე-ჲ ბუში, უკანონო შვილი.

ტრიკინა, გა-**ტრიკინებული** ძალზე გამძღარი, მუცელწამოსიებული.

ტრიკინაჲ მუცელკეთილი, მუცელ-ბატონები, მუცელა.

ტრიშინი ხმაურობით სხმა. «ძაან ტრიშინ-ტრიშინით მოდიოდა ე წვიმა». «ჩამომიტრიშინე ჲერი შაურის ღვინო».

ტრიხინი ხმაურობით სეირნობა, სიარული. «ძმა ბიჭებში ს**ტ**ორეთ მიყვარს ფაიტონში ტრიხინია... ფერმის იქით რა კაია დაფა-ზურნის ზრიხინია» (დ. მესხი, გას. გვ. 30, სტრ. 1 და შემდ.).

ტრუკუცუნი ტრაკი.

ტრუნჯი დამწვარი, გაშავებული, გახუხული. «ფული ქე ეილო, მარა ისეთი ტრუნჯი ქალი მეიყვანა, ბზინავს!»

ტუ (მეგრ. ტუ, ტჷ) ჯიქანი, вымя.

ტუკი კეტი.

სა-**ტუკელი** (რჭ. ი. მ.) ლობიოს საზელი პატარა ჯოხი.

ტუნტვრა ხელის რაშიმე უცებ ჩაკვრა. «მაშვალს ისე ვერ ვენდობი, რავარც დუღარეში ხელს არ ვტუნტრავ» (დ. მესხი, ჩანგი, გვ. 13).

ტურაქალა/ე-ჲ, კუდიანი ქალი.

ტურტყლი — илъ; შდ. Чуб. ტურტლი.

ტუტა ნაცარი.

ტუცვა ჩაგდება. «დიდხანს იმალა, მარა ბოლოს მაინც ატუციეს თავი ვირის აბანოში». ტუცური მრავალგზის ტუცვა.

ტუცი (პ. ზ.) სადგისის ნემსი.

ტუცური იხ. ტუცვა.

ტყაბუჩა/ე-ჲ ინფექციური ავადმყოფობაა, ტყავის გადაძრობა იცის.

ტყაპუნი წყალსა და ტალახში სიარული; შდ. Чуб. ტყაფუნი.

ტყაჩუ (მგ.) ტყის მცველი, лѣсникъ, объѣзчикъ.

ტყვეპერა/ე-ჲ, ტყვეპიი ლაყე კვერცხი.

ტყვეპერა ტლანქი, უშნო, მოუხეშავი. «იმ ქალს ტყვეპერა სახე აქვს».

ტყვეპიი (< ტყვეპია/ე-ჲ) იხ. ტყვეპერა.

ტყნვა, ტყნაურობა მდაბ. coire.

ტყლაპა (რჭ.) ურმის ხელნების ქვედა

პირზე დამატებული ხის ნაჭერი, დათვეა.

ტყლეჟა ლონივრად რტყმევა. «ძალიან იჯგიმებოდა, მარა რჯულზე გატყლიჟეს»; და-ტყლეჟილი — დაჩეჩქვილი, მაგ. ფული.

ტყლიპზე გასიება (ვ. მ-ლი) მეტფ. ძალზე გალახვა. «გეიდევი თოხი ფხარზე და ყანაში წადი, თვარა სულ ტყლიპზე გაგასიეფ, იმდენს გირტყამ»; ტყლიპი = ტყირპი.

უ.

უა ცხენის კისრის ავადმყოფობაა. «რაც რომ ორი ძაფი მოუყვა, სულ გასცვივდა იგი ძუა, ბუზებითა შეიფარა, ვგონებ რკუა ანუ უა» კრებული 1898, № 1, II განყ., გვ. 37).

უზუნდარა ცეკვაა.

უზური (?) უზურში მაქვს.

უკანასტარი (რჭ. ვ. ჭ. < უკანასწარი (?) დაწერილი ქაღალდის მეორე გვერდი; verso (?).

უკმაკური უწმაწური, უხეირო.

უკუნეთი შდ. კუკუნეთი.

ულაილი (პ. ზ.) წულის კალაპოტი: არის დიდიც და პატარაც.

ულორთა (პ. ზ.) კალაპოტია წულის.

ულურსი (< ოსმ. اولوس племя „кочевниковъ") ბევრი, უთვალავი.

უნჭილი ცუდი, გამხმარი, დაგვალვული, ჭირიანი. «ამისთანა უნჭილი ვაშლი კაცს კი არა, ღორს არ ეჭმება».

ურატა პატარა ურო; შდ. სმ. [illegible].

ურდო (რჭ., ოსმ. اردو ჯარი, ბანაკი) ურიცხვი; შდ. Чуб.

ურიკალა ბავშთა სათამაშო პატარა ურემი.

ურმული სიმღერაა ერთგვარი.

ურნალი (რჭ. ვ. ჭ.) კოლინდრისებური ბალახია, მაგრამ მთაში გაზდილ საქონელს სწყენს და ჰკლავს კიდეც.

ურო (რჭ. ვლ. ფ.) უბედური.

ურუმი (ვლ. ბ.) უპურმარილო, უხასიათო კაცი.

უღური (ვ. მ-ლი, ოსმ. اوغور ბედნიერება, კარგად ყოფნა) იმედი. «ძალიან შეეშინდა, მარა უღურს მაინც არ იტეხდა». «ღმერთმა შენი უღური ნუ მომიშალოს».

უყი (დ. უ.) დიდი ხნის დაუმუშავებელი მიწა, ახო.

უყუფი (რჭ.) უყუფიანი კაცი ყველაფერში ხელმარჯვე.

უშმაშური უწმაწური, ულამაზო, უშნო, ტუტუცი. «ამისთანა უშმაშური სიტყვები ჯერ არ გამიგონია».

სა-**უხანო** (რჭ. ვლ. ფ.) იხ. ჩეჩმა.

უხუჯური (მგ.) უხასიათო, ჯიუტი, უხიაგი; იხ. უ-ხუჯური.

უჯამუში უჯიატი, უჯერო.

უჯიატი (რჭ.) ურჩი, უჯერო, უჯათი. «ე ჩვენი მამასახლისი დიდი უჯიატი რამ არის: არავითარ თხოვნას არ შეისმენს».

ფ.

ფათ! გა-ფათება გასწორება. «ქაღალდი ფათაა!» ამბობენ ბანქოს თამაშის დროს, თუ ორსავე მოთამაშეს რიცხვით თანასწორი ქაღალდი დაურჩა.

ფათქუნა (რჭ. ვლ. ფ.) პირმოთნე, льстецъ.

ფათქუნი порхать, вспорхнуть.

გამო-**ფაიცრება** სახლის კედლების გამოღება, დაცლა, დაცალიერება.

ფალვა, და-, (რჭ.) დაგვა, დახვეტა. «ჯერ ახალი ცოცხია და კარგათ ფალავს».

ფალმანდა (ო. რ. ა.) ურმის ხელნებს შუა გაზანდული ფიცრები: წინა-უკანა ფალმანდას უწყვეტი ჰქვია; იხ. ლაფათინი.

ფანთხი (რჭ. ვლ. ფ.) ზანდლი, ქსელი; ობობას ფანთხი, паутина.

ფანტელა/ე-**ა** ფრთილა, ფთილა დაჩეჩილი მატყლისა. «დღეს ფანტელ-ფანტელეა თოვდა — сегодня снѣгъ шелъ хлопьями. თოვლის ფანტელეა რაჭულად — ფანჭველი, ფენჭველი.

ფარდები (ურმისა) ურემზე დადებული ჩელტები (იხ.) სიმინდის ჩასაყრელად.

ლა-**ფარე, -ფარო** სახლის გვერდზე გადმოხურული კედლების სიმშრალეში დასაცავად.

ფარ: ჩა-ფარება გა-, მეტფ. გარტყმევა. «თავი დამანებე, თვარა ისეთს გაგაფარეფ, ზათუმს დაგანახეფ».

ფარველი ფერფლი.

ფარიზი დაფარული ადგილი.

ფარმანდი (რჭ., სმ. *պարաւանդ*, შდ. სპ. پا بند) ცხენთ საზორკავი, პალვანდი, დუშაყი.

ფართვალა (რჭ.) ღვინის სასმისია. «მათ რომ აზჯარი ჩაიცვეს, არ მოშორდება თვალიო, თითო ფართვალა დალიეს, მით იზიარეს თავიო» (ხალხ. ლექსი, მიხ. გრ. ჯაფარიძის ნათქვამი, ს. სორი).

ლა-**ფაფი,** სა-**ფაფური** კვამლის გამოსასვლელი ადგილი სამზად სახლის სახურავში, აყარი.

სა-**ფაფური** იხ. ლა-ფაფი; შდ. Чконія.

ფაღარათი (< არბ. فراغت) თხრიწინი, ტრაწი, поносъ.

ფაჩი-ფუჩი ხმაურობა, шорохъ.

ფაჩქვა გაწევა, გაგანიერება.

ფახური, და-**ფახურება** თვალის დახამხამება, моргать глазами, мигъ. «ძალიანს ტრაბახობდა, მარა თვრობას რო შეხედა, მისი სივაჟკაცე ერი თვალის დაფახურებაში გაქრა», შდ. Чуб. ფახვა.

ფარჯაფინა (პ. ზ.) წულაზე დასაკერებელი ტყავი.

ფეთქი (ო. რ. ა.) საცეხველის სამკაულია, გაცეხვილი ლომის დასანიავებელი, вѣялка.

სა-**ფენი** (რჭ.) გადასახურავი, წასაზურავი, მიცვალებულის ჭირისუფალთათვის შემწეობის აღმოჩენა.

ფენჭველი (რჭ. ვ. ჭ.) ფანჭველი თოვლისა, хлопья снѣга. «თოვლი ფანჭველ-ფანჭველ მოდის», შდ. ფანტელეა.

ფერხობა, მე-ფერხობა ახალი წლის მეორე დღეს მოხაპულ კვატურაში (მწარე კვახი) ჰყრიან ლომის ჩხოს (იხ.) და საგანგებოდ დამხობილი გოდრისა ან საზუდარის წინ დებენ. გოდორზე შემდგარ ბავშს ხელში კვერცხი უჭირავს, წალმა ტრიალებს და კრუსუნობს; სხვა ბავშები გოდორს გარშემო უვლიან და ჭუჭულებივით წიაქობენ. ბავში სამჯერ მოტრიალდება, მერე წელში გაიმართება და ამბობს: «ღმერთო ასე გაამრავლე ჩვენსას ჭუჭულები და ქათმები» და გოდრიდან ხტება, კვახს ფეხს დაჰკრავს და ლომის ჩხო აქეთ იქით გაიფანტება (კრებული, 1899, № IX, განყ. II, გვ. 12); ფერხობა ბარბალობასაც (იხ.) იციან.

ფეშანგი (სპ. پشنگ < پیش آهنگ) ჩალვადრის მთელი ქარავნის წინამძღვარი ცხენი, რომელიც გაწყობილია ალის-კბილებით, ექვნებით და ჟინჟილებით; ფეშანგს უკან მოჰყვება მეორე, უფრო სადათ გაწყობილი ცხენი—დონდარი (იხ.); უკანასკნელს კი მთელი ქარავანი.

ფეშნაქაში (პ. ბ.) რკინის მეშველი, რომლითაც წულას კალაპოტზე აცმევენ.

ფეხ-გაკ[ვ]რია ბურთის თამაშია foot-ball-ივით.

და-**ფეხვა** დაკუტვა; და-ფეხვილი დაკუტული. «ძერ დროს კაი ყმაწვილი იყო, მარა ახლა დაფეხვილი გდია და კარში ვერ გამოდის».

ფეხსახვევი, ფეხსახოვი **портянки.**

სა-**ფთეურა** (რჭ.) კეტი, წისქვილის ბორბლის ფრთეში სდებენ, როდესაც ბორბლის გაჩერება უნდათ.

სა-**ფთური** უნაგირის სამკაულია; ოთხკუთხი სქელი ტყავი აბჯანდს ქვეშ ამოფარებული.

ფია იხ. ფიფია.

ფილა შეცდომა ბავშთა თამაშის დროს, **осѣчка.**

ფილარი იხ. ფირალი.

ფილი ღორის ქონი.

ფილი (რჭ. ვ. ჭ.) თავფართე ქოთანი, შდ. **Чуб.**

ლო-**ფინი** (რჭ.) იხ. ფინი.

ფინი, ლოფინი ლარძაყინებზე გადაჭედილი ფიცრები, ლარტყი.

და-**ფიქვინება** სახეზე დასივება ლოთობისაგან. «ისე დაფიქვინებია სახე, ეტყობა, ძალიან ქაჩავს».

ფიქუა/ე ფილტვი, **легкое.**

ფირალი, ფილარი, კაჩალი.

ფისრიკი, ფისრიკიანი (რჭ.) მუდამ ავადმყოფი, რომელსაც თითო რამე სატკივარი არ გამოელევა. «ფისრიკი და უბედურობა არ მოეშალა ჩემ ტერს».

ფიფია, ფია ჩიჩია, ცუდი, გლახა, ფინთი.

გა-**ფიცვა** რაიმე საქმეში ფიცს ქვეშ შეთანხმება, **забастовка.**

სა-**ფიცხობელი** (რჭ. ვ. ჭ.) კალოზე გაკეთებული აივანი პურის გასამზეურებლად; რგვალი ფიცარი ან პატარა კეცი გამომცხვარი ჭადის გასაფიცხებლად.

სა-სა-**ფლაო** საღვთოა. წელიწადში ერთხელ იციან. ლოცვა ასე იწყება: «სასაფლაო ძლიერო! ჯანი თელი, გული მხიარული, ფერი და ხორცი... ბედნიერათ მოგვიხდინე»... იხ. სა-ლოცვილი.

ფლაშვა, გადა-, მოფლაშული ძალიან სრული ტანსაცმელი და უშნოდ მოქცეული, **мѣшковатый.**

ფლეკვიე — პირში ჩალა გამოვლებული (?) «მან წეილო ყველაფერი, მე ქე დავრჩი ფლეკვიე».

ნა-**ფლეჭა ე-ჲ** ნაფრეცეჲ, ნაფრეჭეჲ, ნაფრეხეჲ, დიდი ნაჭერი რისამე.

ფოთა იხ. ფუთა.

ფოლაქი (< სპ. پولك თევზის ქერცლი) ღილი, **пуговица;** სა-ფოლაქე კილო, საღილე, **петля.**

ფომფო სრული, არამოჭირებული, **не туго завязанный.**

ფორა ბანქოს თამაშში ვინც მოიგებს, ამბობს: ფორა, ფორას ვარ, ე. ი. გავათავეო, გაველი ბოლოშიო.

ფორფოტი სულელივით სიარული. «რო უყურეფ, ასე დაფორფოტობს, მარა საქმეს ქე აკეთებს».

ფორჩხი ფოცხი, **грабли,** შდ. **Чкопія.**

ფორხილი, წა-ფორხილება წაბორძიკება, ფეხის რაზედმე წაკვრა.

ფოფიალი ცოციალი, მჩატეთ სიარული.

ფოშტა ხე (რჭ.) იხ. გარბილი.

ფოცვი (რჭ.) დაუდეგარი, მოუსვენარი.

ფოხი, მეჲფოხა — მოიგონა, მოახერხა.

ნა-**ფრეც/აე-ჲ** იხ. ნა-ფლეჭა/ე-ჲ.

ნა-**ფრეჭა/ე-ჲ** იხ. ნა-ფლეჭა/ე-ჲ.

ნა-**ფრეხა/ე-ჲ** იხ. ნა-ფლეჭა/ე-ჲ, «ჲერი ნაფრეხეჲ ჭადი გაათავა მა ონთქმა (იხ.) დ კიდო შიაა?!»

ფრია, ფრიალო (საინი) мелкая тарелка.

ფრობა, და-, სისივნის დაქრობა, მორჩენა. «ბზიკნაკბენივით იყო დასიებული, მარა ახლა ქე დაფრა».

სა-**ფრჩხილე,** სა-ნჩხილე, ფრჩხილი, საქონლის თვალის ავადმყოფობაა.

ფსვნიკი (რჭ.) იხ. სვლიკი.

ფსიორი, ა-ფსიორება, გა-, «მაღლად დ წვრილად ზრდა. «გვალვის გამო სიმინდი ისე აფსიორდა, რომე ტაროს ვერ გამოიღებს.» «ი ყმაწვილი ისეა გაფსიორებული, ავათმყოფი უნდა იყოს».

ფსლიკი ფსელი.

ფსტვილა (დ. ზ.) ბალის ტყავისგან დაწნული ჩანთა, ხმარობენ მწყესები საჭმლის შესანახავად.

ფსხილი იხ. ბზლილი.

ფსხრიკი, და-ფსხრიკული დაგვაჯული, დაბალი, დაბასკული.

ფუთა, ფოთა, связка, узелокъ.

ფუთვნა შეხვევა, пеленать. «იმე, ქე კი ფუთნიდენ გამწარებულათ ... ზამთარი არ იყო, ახოვენ დ ახოვენ თავშლებს ამ თავპირზე» (დ. მესხი, ჩანგი. გვ. 16).

ფუთქარი (ვლ. ზ.) ქათმის ტილი.

ფუთქვა, ა-, დამწვარ სხეულზე კანის აბერვა, აბუშტარება, ატკეცვა.

ფუნია/ი ფუნისგან გაკეთებული ჯამი აბრეშუმის მურის (იხ.) დასაჯენად, ტაბასკვერა.

ფუნთხი თქორი, წვრილი წვიმა; ფუნთხავს, ჭყუმპლავს, წვრილად წვიმს.

ფუნჩხული (ვლ. ზ.) ღომის-ღომი (იხ.) ნიგვზით დ ხახვით შეზავებული.

ფუნჯი უნაგირის სამკაულია, მოსართავის გამოსაბამი.

ფუქვა ჩუქვა, ცეცხლის ცუდათ მოკიდება.

სა-სა-**ფურე** (რჭ.) ორხელიანი მაღალი ქოთანი.

ფურთუხი, მი-ფურთუხება, ჩა-, საქმის ჩქარა დ ცუდათ გაკეთება.

ფურცუხი (რჭ. ვ. ქ.) ძალზე დაქანებული დალმართი; აჩქარებით რისამე კეთებასაც ნიშნავს; შდ. ფურთუხი.

ფუსუსი (ვლ. ზ.) ძლიერ სუსტი.

ფუტრ: და-ფუტრვა, გადა-, ამო-, დაწვა, დახრუკვა. «შე ოჯახ ამოფუტრულო, ფულს რომ არ იძლევი, რას მიპირობ?» «ისე შევფუტრე გოჭი, მის ჭამას არაფერი სჯობდა».

ფუღუ მუღუ, თხუნელა; ფუღუს თავიდან მოსაცილებლად, საგანგებოდ გაკეთებულის ხაჭაპურით ხელში სახლის პატრონი დადის ეზოში დ თან ამბობს: «ა ფუღუ დ ფუღუს კვერი, მეზობლისას გადაძვერი!» შემდეგ გადადის ეზოს გარეთ დ იქ სჭამს ხაჭაპურს.

მო-**ფუღურება** აბუზვა, მოწყენა.

ფუჩეჩი სიმინდის ტაროს გარემო ფოთოლი, ქუჩეჩი.

ფუჩური vulva (puellae).

ფუცუცი ძლერ პატარა, ნამცეცი. «ბიჭო, მარტუე რო ილოკმები მა პურს, ჲერი ფუცუცეჲ მეც მომიტეხე».

ფუცუნცურა (გურ. ს. ლ.) ყველიერის უკანასკვნელ საღამოს, ვახშმისას, ოჯა-

ხის უფროსი ქალი ჩამოკრებს თითო ფუნჩხას თითოეული წევრის კერძიდან და ჩასდებს კვერცხის ლენქოპაში; მეორე დილას იგივე ქალი «ენაუთქმელა» გადაагдებს ამ კვერცხის ლენქოპას ლელეში და გაილოცება, რომ მომავალ წელში მწერები და ბუზანკალები მოისპოს; შდ. მწერის არჩივი, აგრეთვე მელიაობა.

ფუცხუნა ციცხინა ღვინო, шипучее вино.

ფუწი თამაშობის დროს შეცდომა. ფუწიმე! ამბობენ, როცა შეცდომის გასწორება ჰსურთ: უკაცრავად, შემცდარ*).

ფშანი იხ. ჭილვეჲ; ნერგი.

ფშატა/ე-ჲ вѣтреная оспа.

ფშიარი პატარა ტყე სახლის ახლოს.

ფჩხვნა, გამო-, (მნიშვნელობა იხ. Чуб. დაფშხვნა); вырваться изъ рукъ. «არ მიშობდენ, მარა რავარც იქნა გამევეფჩხვენი ხელიდან».

ფხაკური ფაცა-ფუცი.

ფხარკალი ფართხალი. «დიდხანს იფხარკალა საწყალმა და ბოლოს განუტევა სული».

სა-**ფხაჭი** рейсмусъ, ხუროების იარალია.

ფხაჭო ხიოჭი, ძალზე გამხდარი.

ფხეკა «რო დავკარი ფეხი, ერ სათში ფხეკა მოვადინე ქუთეიში».

ფხრიწინი ფრეწა, раздирать; ქსოვილის გახევაზე გამოცემული ხმა.

ფხორვა, გა-, გაბერვა, дуться, «რავა ინდოურივით იფხორები?»

ქ.

ქალაქობია ბავშთა თამაშია: დამსხდარ ყმაწვილთ გაკეთებული აქვთ წრე; ერთს ბურთი აქვს, წრეს ირგვლივ უვლის და თან იძახის: «ეს ქალაქი ვისია?» წრიდან უპასუხებენ: «ჩემი და ჩემი ძმისაა»; მოთამაშე ცდილობს ბურთი რომელიმე დამჯდარს უკან დაუდვას. უკანასკნელი წამოვარდება, სტაცებს ბურთს ხელს, გაეკიდება ბურთის დამდებს, თუ მოარტყა, ისევ თავის ალაგას დაჯდება, თუ არა, პირველი მოასწრებს დაჯდომას და უალაგო იწყებს: «ეს ქალაქი ვისია? . . . .

ქალეში ცოლი; იხ. ოჯახობა.

სა-**ქალებო** ქალთა გასაჩერებელი ალაგი ეკლესიაში.

ქანვარე (რჭ. ვლ. ფ.) მდინარის ის ადგილი, სადაც წყალი მიექანება, სწრაფად გარბის; შდ. Чуб. მქნარი.

ქანი (რჭ. ვ. ჭ.) მარჯვე ადგილი, მაგ., სადუქნე ადგილი, რომელიც ადვილად მიიზიდავს მუშტრებს.

ქანქვა ყლაპვა, ლორივით ჭამა.

ქანჯვა, მო-, გვერდზე წაფერდება, წაქცევა; მოქანჯული წაფერდილი.

სა-**ქარი** საქრული, საფარი, სხლტე ქარისგან დასაფარავი.

ქართაკი პრტყელი ჩხირი, რომლითაც ჰგოზვენ ჭუჭრუტანებს.

ქარშამაგი, ქასანაკი იხ. ქარცანიკი.

ქარცანიკი ბუშის ბუში, ქარშამაგი, ქასანაკი.

ქარცეცხლი (დ. მ.) ავადმყოფობაა: ტანზე დაქერცლავეს და აფხანიებს.

ქასანაკი იხ. ქარცანიკი.

ქაქი ფინთი; შდ. სმ. *քաք*.

ქაქია ფაფა.

ქაღერა (< რქა-ღერა) ცალრქიანი საქონელი.

ქაჩალ: თავის მო-ქაჩალება მონდო-

*) იხ. Н. Марръ, *Грамм. чан.*, s. v. წუკალი.

მეზა. «რო მეჲქაჩალა თავი, ისე ლამაზათ გაგვიმასპინძლდა რომე...».

ქაჩვა ამპარცავნობა **гордиться, кичиться.** «ძალიანს იქაჩება ი შემოდგომის (იხ.) აზნაური, მარა საჭმელი ჭადი არ მოეძევა!» გადაქაჩული გაამპარცავნებული, **гордый.** ქაჩვა — გადაკვრით სმა, **выпить залпомъ.** «ისე ხუხავს და ქაჩავს ი წყალმაჭარას, რავარც დაგიბარებია!» **ნაქაჩი ღვინო** — წყალ-ღვინო; თვალების გახელა, გამოჭიმვა: «კარგათ გამოქაჩე მა თვალები, თვარა შიმშილით მოკვდები, ისე ამას აქ შველა!» დაჭერა, გაძაგვრა: «ძალიან მარჯვე ქურდი იყო, მარა ბოლოს მაინც გაქაჩეს».

ქაჩია (ო. რ. ა.) შუაცეცხლთან გაკეთებული ხარიხა ცანისამოსის გასაშრობად.

ქაცუცა/ე-ჲ ქაცვი, ეკალი.

ქაცქიცა/ე-ჲ (< რქა ცქიცეჲ) რქებწვრილა საქონელი.

ქაჭი ეკალი, ეკლიანი ადგილი.

ქაჯი-პეტრე დაუწყნარებელი, ეშმაკი, **неугомонный.**

«**ქაჯური» ენა** სიტყვის ყოველ მარცვლის შემდეგ ჩაისმის თანხმოვანი «წ» ან «ფ», ხმოვანი კი წინამარცვლის რჩება; ანდა, სიტყვას ორად ყოფენ და წინაუკმო სმენ. მაგ.: «ქა**წა**ლო**წო**, მა**წა**კო**წო**ცე**წე**!» «სი**ფი**ყვა**ფა**რუ**ფუ**ლი**ფი**». «კვი-ლე სა-ლომი რია-სწო, ძუ ყოს-ი და-გინ დიახვა»; შდ. ფრანგული argot, ინგლისური slang.

ქეეჩი! ხბოს დაძახება, მოწოდებაა.

ქემცუცი (რჭ. ვლ. ფ.) მკვახეთ მოლაპარაკე, უკმეხი.

ქენდერი (რჭ. ვლ. ფ.) ლიპი, ფაშვი.

ქენქერა/ე-ჲ, ჩენჩერეჲ, ღენღერეჲ, ქერქეცეჲ, ხეშცერეჲ, ჩერჩეცი. «ქათალიკოზო ქენქერა, ჩემზე ვარესი შენ ჰქენა!»

ქერობინა (რჭ. ვლ. ფ.) მთის მაღალი ბალახია, შვრიას ჰგავს; შდ. **Эрист.** ქეროფა.

ქერქეცა/ე-ჲ ჩერჩეცი, სულელი.

ქერქლი Чуб. შდ. ქერცლი.

ქერცლი თევზის ქერქლი, ქეცედი, **чешуя.**

ქეცერი თმის თეზო, ქერცლი, **перхоть.**

გა-**ქექილი** გაიძვერა, გაცვეთილი, გაქუცული, გაღლეტილი, მამაძაღლი, ეშმაკი.

ქეშელი ქოშინი, ქოქინი, ქლოშინი, **пыхтѣть.**

ქვანქვალი კოხცად, მოხთენილად სვლა. «მაგაზე უარს ნუ მეტყვი: წაქვანქვალდი შენი ლამაზი ფეხებით და ისევ მოქვანქვალდი».

ქვაპცკარი (რჭ. < ქვა + ფუცკარი, თუ ქვაბთ + კარი?) კლდე, სადაც ფუცკარი ბუდობს.

ქვარქნა, ამო-ქვარქნა დასვრა, დათქერვა, დათითხნა. «ისეთი ტალახი იყო, ჯანჯუხასავით ამევიქვარქნე».

ქვა-სალობია ბავშთა თამაშია. თითოეულ მოთამაშეს თითო სალა ქვა აქვს; ერთ ალაგზე დგამენ რგვალ ქვას (კოჭს), სადაც ჩამწკრივდებიან მოთამაშენი და მორიგეობით გადისვრიან თავთავის ქვას; თამაშს იწყებს ის ყმაწვილი, რომლის ქვა უფრო შორს იქმნება. თანდათან ურტყამს თავის ქვას სხვის ქვებს, ბოლოს კოჭს მიარტყამს და გადააგორებს; კოჭის განვლილ მანძილს ფეხით გაზომავს და დაითვლის. თუ მოთამაშემ, ვინიცობაა, ვერ მოარტყა, ამ ხელზე თამაშის უფლებას ჰკარგავს და იცდის, სანამ ჯერი მის ქვას მოუვიდოდეს.

ქვახანაფი ფილთაქვა.

ქვეხენია გვესი, ეშმაკი, მზაკვარი*).

ქვეშამადგა/ე-ჲ კონკილა ურმის დასაყენებელი, **подставка для арбы.**

ქვეშეჯმია მეტფ. ზანტსა დ გამოუსადეგარ კაცზე იტყვიან.

ქვიბიი გატეხილი დოქისა დ მისთანათა ქვედა ნაწილი, ხმარობენ მარილის ან სხვა რისამე შესანახავად.

ქვინახარი მაღალფეხებიანი ყუთი სამზარეულოში ჭურჭლის შესანახავად.

ქვირინოფა (რჭ. ვლ. ფ.) ფეტვის მაგვარი ბალახია.

ქვირქვილი ტირილი, ქვითინი; მოქვირქვილე ქალები ზარში დაქირავებული ქალები, რომლებიც ხმა დაბლა სტირიან, ქვირქვილობენ, რომ გამოიყოლიონ ისინიც, ვისაც ტირილი არ ეხერხებათ.

ქვიშინი (რჭ.) ხის ჯამი.

მ-**ქვლევა,** ჩა-მ-, დაშლა, დახსნა, «ბევრი ხარშვისგან ხორცი სულ ერთიანად ჩამქვლეულა«.

ქიაქი, მოქიაქება, გა-, აქეთ იქეთ მიბნევ-მობნევა, ალაფება. «მთვრალებმა სულ დალეწეს ყველაფერი, მთლად მოაქიაქეს იქაურობა»; აგრეთვე ლანძღვა-გინებასაც ნიშნავს. «ისე გალანძღა და გააქიაქა, რომ რიონი ვერ გაბანს».

ქილა ჩოხის მასრა; სა-ქილე სამასრე.

ქილახორი (ო. რ. ა. < სპ. کیل საწყაო, კოდი, آخور თავლა) ცხენთა საპირე ჩალა-თივის ჩასაყრელი.

ქილი დიდი კბილი, ეშვი, **клыкъ.**

ქილიქი იხ. ქილუქი.

ქილიში დირე, რომელზედაც სახლის იატაკია დაგებული.

ქილუქი, ქილიქი ფიცრების ნასკვი სახლის კუთხისა; ქილუქიანი სახლია, როდესაც კედლები ნასკვენია; შდ. ბოყვი.

ქიმარა/ე-ჲ იხ. ქიმი.

ქიმი, ქიმარა/ე-ჲ, წვეტი სარისა, ტოტისა დ სხვ.; ჯღა.

ქინქიტი თეთრი, სუფთა. «კარგად გააქინქიტე ტანისამოსი: ჭუჭყი არ შერჩეს».

ქინჩვა, მო-, ქინჩზე (იხ. **Чконія**) თმის მოწევა, ქიჩავი, **тянуть за волосы на затылкѣ.**

ქირჩიმალი ღონივრად რაზედმე ხელის წასმა.

ქიქაბა/ე-ჲ ტილი ფანჩარზე; შდ. **Эрист.** ჯღიბა.

ქიჩავი გამოწევა, გამოთრევა. «უარს ამბობდა, მარა სულ ქიჩავ-ქიჩავით წამოვიყვანე!»

ქიჩქინია/ი (ს. ქ.) ლამაზი, ტურფა, კოხტა. «ქიჩქინია თეთრო ქალო, მინდა გული გაგიხარო».

ქინქალა «ადგილ მამული: ოი, იმ ღდინ (იხ.) ამოსაკრულებელმა ბანკმა შემითხელა .... დ ქინქალაზეა ახლა მიმდგარი» (დ. მესხი, ჩანგი, გვ. 15).

ქლა მ-თლად.

სა-**ქმი,** სა-**ქმიდღეჲ** **будни.** «საქმი დ უქმი გასწორებული მაქ, მარა ვერაფელი წევიკვირტე (იხ.).

იმას-**ქნა,** ის-**ქნა** (< იმან ის ქნა) ძირითადი მნიშვნელობა ქმნა, გაკეთებაა, მაგრამ საუბარში სხვადასხვა აზრით იხმარება: «ფული ბლომათ იყო, მარა ქე იმასქნეს!», ე. ი. გაფლანგეს, შეშჭამესო. «რო დაათქვა ასი მანეთი, ფეხი არ იმასქნა», ე. ი. არ მოუცვალაო». «ი კაცი ახლა აქ იყო დ სედთ

---

*) შდ. ვუეცი (Н. Марръ, *T. P.*, *VI*, გვ. XLV), აგრეთვე რჭ. ვვეხენი.

წეიმასქნა?» «ოჰოჰოჰო, რა გამოიმასქნილი მამაძაღლია!» და სხვ.

ქოთი (რჭ. ვ. ჭ.) კვერცხის ბოლო.

სა-**ქოლე** (რჭ. ა. მ.) სახურავზე დაწყობილი ქვები ბასკების (იხ.) მაგიერ.

სა-**ქონე** ქამარზე დაკიდებული ნაჭერი ფულის ჩასადებად.

ქორეთი (რჭ. ა. მ.) სხვენი; შდ. Чуб. ქორედი.

ჩი-**ქორთული** ცუდი, არეული ქართული.

ქორობია/ი, ქორ-წიწილობიი, ქორ-ბუდობიი ბავშთა თამაში: ბავშები (წიწილები) ირჩევენ უფროსს, დედას (კრუხს), რომელმაც წიწილები ქორისაგან უნდა დაიფაროს. ამ დროს ქორი (ერთი ბავშთაგანი) ბუდეს აკეთებს. კრუხსა და ქორს შუა შემდეგი დიალოგია:

> კრ. ქორო, ბუდეს დაგინგრევ!
> ქ. მე წიწილას წაგართმევ!
> (3 ჯერ).
> კრ. შენს ეზოში ხვადგები ჩასულა!
> ქ. წადი და გადადენე!
> კრ. მე არ მცალია!

ქორი მიდის. კრუხი ბუდეს ანგრევს და ფიჩხით, თითქოს სავარცხლით, თმას გადაივარცხნის და შემდეგ წიწილს გადასცემს. ამ დროს ქორი ბრუნდება და კითხულობს, ბუდე რად დამინგრიეთ და სავარცხელი სად წაიღეთო. კრუხი მიუთითებს თავისთან მყოფ წიწილზე, ეს შემდეგზე და ასე ბოლომდე. უკანასკნელი მიუგებს, სავარცხელი გადავაგდეო. ქორი დაედევნება და თუ მარჯვეა, სათითაოდ ყველა წიწილს დაიჭერს.

ქორ-ბუდობია/ი იხ. ქორობია.

ქორქალი ბობოქრობა, ქვარქვალი, волноваться.

ქორცუდა (რჭ. ვლ. ფ.) ქოსა.

ქორ-წიწილობია/ი იხ. ქორობია.

ქოქი (ოსმ. كوك) ძირი, ფესვი; ქოქათ ამოვარდნა ძირიან-ბუდიან ამოვარდნა, გადაშენება: «აგიშენდება ქოქი, მა ქალი თუ იმასქენი (იხ.) ცოლათ».

ქოქიჩა (ს. ლ.) ხბო, ბავშები უწოდებენ.

ქოჩაბანდი (რჭ. ვლ. ფ.) შუაცეცხლიან სახლში საწოლ ტახტს ზევით ყავრით ჩამოხურული ალაგი; შდ. Чуб.

ქრობა შდ. ფრობა.

სა-**ქრული** საფარი, სხლტე ქარისგან დასაფარავი,

სა-ნა-**ქსელა** საქსელავი ჯოხი.

ქსინი (რჭ. ვ. ჭ.) ზამთრის ცივი ქარი.

მა-**ქუდური** სახლის წინ ან გვერდზე გადმოხურული, навѣсъ.

ქულბაქი ქურა.

ქუნქური, ჩუნჩური (რჭ.) ქუქუნი.

ქურთუნა (ს. ლ.) ჩაღრმავებული ადგილი, სადაც დამპალი წყალია ჩამდგარი.

ქუსლი კავის ნაწილი, რომელზედაც სახნისია წამოგებული.

ქუქუ თვალის ავადმყოფობაა, ячмень.

ქუჩეჩი იხ. ფუჩეჩი.

ქუჩუჩო (რჭ.) სიმინდის თავი; შდ. Чконія ქოჩოჩი.

ღ.

ღაბზი ბირძლინა, გულზე შემკდომი.

ღაბო? ღაბოსავით თფილია.

სა-**ღადრია** (დ. ავ.) ჩოტი, თიხეულის ნატეხი ღადრისა და ნაცრის ასალებად.

ღადრვა, გამო-, დაკვლა, ყელის გამოჭრა.

ღადრის ჭადი ღადარში გამომცხვარი ჭადი, ღადროული.

ღალზათი სუსტი, ძაბუნი, ზანტი.

ღალვა, გა-, გათვალვა, **сглазить.** «შემოვიდა ურია ქენთელი, შეღალა, შეთვალა, შეაზნეულა (ნათვალევის ლოცვიდან.); მ-ღალავი ეშმაკი, მაცდური.

ღანდალი გულის წუხილი, გულის შეღონება. «ჲერთი ჭირი მოვიცილე მეგონა და მეორე გამიჩნდა გულის საღანდალოთ».

ღანღლვა, მო-, მოჩინჩლვა, მდაბიურად coire.

ღანწალი, ღანცალი წანწალი, წოწიალი, ლოწიალი, უსაქმოდ თრევა, ჩანჩალი.

ღანღვილი (რჭ. ვლ. ფ.) თოკზე მობმული ხის კაკვი, ურემზე თივის დასაკრავად ხმარობენ.

ღანჭალი რყევა, ნძრევა და თან ჭრიალი.

ღარზეში ჩარჩო, რომელშიდაც ჩამაგრებულია წისქვილის ღარის თავი.

ღარის დასმა რაჲმე კაი საქმეში ჩავარდნა, მოგება. «თუ იქ ვიშოვე ადგილი, ხომ დევისვი ღარი: ქერის ორმოა, ღმერთმანი!»

ღარმე კინეღამ, წინეღამ. «ჭკუიდან შევიშალე ღარმე».

ღარცაპი (რჭ. ვ. ჭ.) დაბალი, ჩაღრმავებული ადგილი.

ღარღალი, ღარღილი ლაპარაკი, თქმა, ძახილი: «გაფაციცებით თვალყურს ადევნებდენ კრებაზე დაღარღალებულ სიტყვებს» («კოლხ.» № 75, 1911, გვ. 2). «ბჭოო, გადუღარღილე მამაშენს, მევიდეს»; შდ. ჭნ. ო-ღარღალუ (Н. Марръ, *Грамм.*, გვ. 200).

ღარღილი იხ. ღარღალი.

ღაძვი (დ. ზ.) ხიწვი.

ღაწაწა ნაკლები, უვარგისი ხორცი.

ღაჭაჭა/ე-ჲ, ხოჭოჭეჲ, **раковинка.**

ღდინი (არბ. دين) რჯული. «შენი ღდინი არ იყოს ბარეღამ!» «გასსი შე ღდინძაღლო!»

ღებ: ამო-ღება, აბრეშუმის პარკიდან ძაფის ახვევა.

ღება/ე-ჲ, იღება/ე-ჲ უღელზე მიმაგრებული ჯოხი, რომელიც უკავია ფარცხზე მჯდარს ფარცხვის დროს.

ამო-სა-**ღები** **чтеніе по складамъ.** «ჩემს ამოსაღებს რომ სწუნობს ეგ შენი ანა-ბანაო, სასწორ-საზომის სიმრუდე სამართალია განაო!» (აკაკი, კრებული, № 3—4, 1900, გვ. 2).

სა-**ღეჭელა**/ე-ჲ საქონლის ავადმყოფობაა, ენაზე ჰყრის და ჭამას ძლიერ უშლის.

ღვანღვალი გიდლის ხელი. «გურულს გიდელი ჩამოუვარდა და ვაჲმე ღვანღვალოო!»

ღვედი ქამარი, **поясъ,** შდ. Чуб.

ღვეზელი, ღვეძელი კვერცხ-ნართავი პური; შობაახალწელს ნათლულნი ნათლიას მოართმევენ ხოლმე ღვეზელს; შდ. Чуб.

ღვეძელი იხ. ღვეზელი.

ღვინჭიპა/ე-ჲ მეცელი ჭიპის ადგას. «ამდენი სირბილით ღვინჭიპეჲ ჩამასქდა».

ღვინჯა/ე-ჲ ძალიან მწიფე ხილი, ყურძნი.

ღვირკი (რჭ.) ფეხის უკანა ნაწილი? «კაცმა თავის საქმეს ღვირკეზში თუ არ მიზდია, ისე ვერაფერს გახდება».

ღვირჭნა იხ. ღვრიჭნა.

ღვრელვა ქვეშ-ქვეშობა, გაიძვერობა, მ-ღვრელავი ცუდი, ეშმაკი, შემოჩენილი, **коварный.**

ღვრემა მოწყენა, მოქუშვა, **хмуриться.** დაღვრემილი **печальный;** რას დაგიღვრემია, რას დაღვრემილხარ, **чего печалишься, о чемъ скучаешь?** სახე და-

ღვრემილი — **съ печальнымъ лицомъ**; შდ. **Чуб.** დაღრომა.

ღვრიალა/ე-ჲ ბავშის სათამაშოა; აკეთებენ თხილის ან ნიგვზის კაკლიდან: გახვრეტილ კაკალში ძაფია გაყრილი; ძაფიან კაკალს რამდენჯერმე გადაატრიალებენ, შემდეგ ძაფს გაწელავენ (იხ.) აქეთ-იქეთ, კაკალი ჩქარა ტრიალებს და ხმაურობს «ღვრია-ღვრიას» იძახის; შდ. ჭნ. ვირვილი, (**Н. Марръ**, *Грамм.*, გვ. 143).

ღვრიალო აგუზგუზებული ცეცხლი.

ღვრიმლი (რჭ.)?

ღვრიჭნა, ღვირჭნა ხელ-პირის მაგრად დაბანა. «ისე იბანდა, რომ ხელებს სულ ღვრიჭინ-ღვრიჭინი გაქონდა».

ღვიტიკელა?

ღია დაბალ ადგილზე გადარებული მდინარე; ნა-ღიები დაბალი, მოსილული ადგილი, საყანეთ კარგია.

ღიმღამი (რჭ.) მონდომება, უნარი; ღიმღამიანი მონდომებული, მარჯვე; შდ. **Чконія** ულიმლამო.

ღიზიანი, ღიზინი, გა-ღიზიანება, გაჯავრება, **дразнить**; შდ. **Чконія** აღიზიანება.

ღინღლი **пухъ, пушокъ.**

ღირღილა/ე-ჲ (ე. ც.) პატარა მოკირკილე, ხმაურა რუ; შდ. **Чконія** ღურღური.

ღირმგნა, მო-, და-, ბლაგვი დანით უხეიროდ რისამე ჭრა.

ღირღილო (ს. ქ.) იხ. თვერი.

ო-**ღირღილო** (რჭ.) ბავშთა თამაშია: ორ ჯგუფად გაყოფილნი მოთამაშენი ხელჩაკიდებულნი დაშორებით პირისპირ დგანან; თამაში დიალოგით იწყება; ერთის ჯგუფიდან რომელიმე ამბობს: ოღირღილო! მეორე ჯგუფიდან ვინმე უპასუხებს: ოქროს კბილო! I ქალი მინდა! II მობრძარდი და წაიყვანე! პირველი გაიქცევა წინდაწინვე არჩეულის ქალის მოსატაცებლად: თუ მოტაცება ვერ მოახერხა, ტყვეთ რჩება (ქალის როლის თამაში ვაჟსაც შეუძლია).

ღირტიმალი წისქვილის ქვის სუსტი ტრიალი.

ღიფი ღიფი არ გაულია, ე. ი. სიტყვა არ უთქვამს, დადუმდა.

ღლეტა ტყავის გართმევა, წართმევა, გა-ღლეტილი გაქუცული, ეშმაკი.

ღლიცვი დალეული, გამხდარი ბავში.

ღლიცინი სიცილი, ლაზღანდარობა.

ნა-**ღობარა/ე-ჲ** ძველი ღობრიდან აღებული შეშა. «ე ზამთარი ნაღობარეჲთ გევიტანე».

ღომ-ბიჭა გაველურებული, მეორე წელს თავისით ამოსული ღომი.

ღომისღომი ღომის მარცვლებიდან გაკეთებული ღომი. დასავლეთ საქართველოში კიდევ «ქვილისღომი» და «სიმიდეჲსღომი» იციან.

ღორობია ბავშთა თამაშია: თითოეულ მოთამაშეს თავისი პატარა ორმო აქვს; შუაზე მოდიდო ორმოა — საღორე; ერთი მოთამაშე გარედან ჭაკუნით დენის საღორეში ღორს, სხვები უშლიან: ღორს (ქვას) გადუკრავენ და შორს გადუგდებენ; თუ მეღორემ მოასწრო ღორის ჩადენა, ცალფეხს ორმოს დააჭერს, დანარჩენები ალაგს იცვლიან; ამით უნდა ისარგებლოს მეღორემ და რომელიმე ალაგი დაიჭიროს.

ღოტია ზაქი, კოტი.

ღოღიალი ღოწიალი, წოწიალი, უსაქმოდ თრევა. «რავა ძუნკალი ძაღლივით დაღოღიალობ, შე კაცო?»

ღოწიალი იხ. ღოღიალი.

ღოჭიალი (რჭ.) ერთსა ჲ იმავე ალაგას ბუაკი, ჭრიალი.

ღრიანცელი ყვირილი, ხმაურობა, ღრიალი.

ღრინწი გაგიწყდა ღრინწი! წყევლაა.

ღრანჯვა кривляться; დაღრანჯული დაღრეკილი, кривой, რას იღრანჯები? чего ты кривляешься?

ღრიფი ღრიპონი (ნინ., გვ. 53).

ღრიჭინი უსაპონო ღერძის ჭრიალი.

ღრიჭო ნახევრად, ცოტად მოღებული; მაგ., კარი ჲ სხვ. «კარი ღრიჭოთ იყო ჲ ყველაფერს შევხედე!»

ღრუჭუმი (რჭ. ნ. გ.) ბუნებრივი ორმოები სათიბში.

ღრჯო, ღჯუ უხუჯური, უხასიათო, მიუკარებელი.

ღუ (რჭ. ვ. ჭ.) ბუჩქია, კლდეებზე ხარობს, ზამთარ-ზაფხულ შემოსილია ფოთოლით, შავი ნაყოფი იცის, წამლად ხმარობენ.

ღუზვა ღუნვა. «რო დავღუზე თავი, იალღაა! (იხ.) ჵერ საათში ფხეკა გავადინე ქუთეიში!»

ღუნწი, ღუნწაკი ძუნწი; სა-ღუნწე სიღრმე კაცის კეფაში, ქეჩოში. «საღუნწეში ჩახედე, საღუნწეში: იქ შეატყობ, რაც კაცია!»

ღურღუმელა (რჭ. ვლ. ფ.) ქვეშ-ქვეშა.

ღურკო (რჭ. ნ. გ.) ანკესის გრძელი ჯოხი.

ღურკლი (რჭ. ვ. ჭ.) ხილი დამატლიანებული ან ცალგვერდა.

ღურღუტიანი (რჭ. ნ. გ.) გაიძვერა, ქვეშ-ქვეშა.

ღუტუ-ღუტუ! გოჭების მოწოდებაა.

მო-**ღუღვა** შდ. ღუშვა.

ღუშვა хмуриться, მო-ღუშული хмурый, надутый, сердитый, ცა მოიღუშა — небо заволокло тучами, რას იღუშები? чего хмуришься? შდ. Чуб. მოღუღვა.

ღჯუ იხ. ღრჯო.

ყ.

ყაბა (რჭ. ვ. ჭ., ოსმ. قبا *губка, пористое вещество*) გაბერილი, გასიებული, მაგრამ პატარა წონის საქონელზე იტყვიან.

ყადახა (პ. ბ.) ყავრის დასაჭედი სხვილი ლურსმანი.

და-**ყადრება** (რჭ. ვ. ჭ.) ხეს რომ სიდამპლე შეუდგება; შდ. Чконія ყანდი.

ყაიდა (არბ. قيده) ფორმა, პლანი; კილო. «რა ყაიდისაა ი კაცი?»

ყაილა (< არბ. قال) ლაპარაკი, დავიდარაბა; მოჩხუბარი.

ყაიმი (არბ. قيّم) სწორი; გაყაიმდა გასწორდა.

ყაირი (რჭ. ვ. ჭ.) სხვილთავა ლურსმანი ცხენის დასაჭედი, რომ ყინულზე ფეხი არ დაუცურდეს.

ყაიში (პ. ბ.) დანის პირის ასაწყობი, ასალესი ტყავი.

ყალაური (რჭ. ვლ. ფ.) ყალაურში ქილიქის აყვანა — კედლის ისე სწორად აყვანა, მეტ-ნაკლებობა, სიმრუდე არ ჰქონდეს; იხ. ქილუქი.

გა-**ყალიშტურება** საქმის გაადვილება, გაბათილება.

ყანყალი უსაქმოდ ლაყუნი, თრევა, шляться безъ дѣла, бродить. «ასე დაყანყალობს, ბ-ნო, დილიდან საღამომდი ჲ საქმეს ჵერ ფუნჩხას ვერ გააკეთებიეფ!»

ყაპუ (გ. ზ.) ღორის ავადმყოფობაა.

ყაპყაპაჲ (გურ. ს. ყ.) ხის ბაყაყი.

ყაჟირა ჭაღარა, გა-ყაჟირებული ჭაღარა შერეული.

ყარამანდუღლა (ოსმ. قارامانداوله) შავი ქსოვილი საცანისამოსე.

ჩა-**ყარე** (რჭ. ვლ. ფ.) ყლაპია, გაუმაძღარი.

ა-**ყარი** (რჭ. ნ. გ.) იხ. სა-ფაფური.

სა-**ყარი** სენია, წითლად ყრის ტანზე, ძნელი მოსარჩენია.

ნა-**ყარ-ნუყარი** всякая всячина, сбродъ.

ყასნაყი (ოსმ. قاصناق) საქსოვი ჩხირი.

ყაფაზა (< არბ. قفص?) დუქნის დარაბა.

ყაფანი (ოსმ. قپان) დიდი სასწორი; ადგილი, სადაც სწონიან.

ყაყვირა (ს. ლ.) ღორის ჭირი.

ყე (რჭ., ზ. იმერ.) წინადადებაში შემასმენელს შემდეგ დაისმის დამატების მრავლობითი რიცხვის აღსანიშნავად; частица, въ предложеніяхъ слѣдуетъ за сказуемымъ для выраженія дополненія во множ. числѣ; მაგ., ვუთხარიყე, я сказалъ имъ, ვუთხარით, мы сказали ему, ვუთხარითყე мы сказали имъ.

ყელ-ბატონები, ყელ-ჭირვება კისერა, კისერ-ბატონები, скарлатина; იხ. ბატონები.

ყელი დროისა და ალაგის აღსანიშნავად. «მართალი მოგახსენო, კაი ყელი შევურჩიე ვაჭრობას და ქე დამჩა ბარე ორი კაპიკი».

ყელ-ჭირვება იხ. ყელბატონები.

ყერწი ღერო, რომელზედაც მიბმულია ნაყოფი; შდ. Чуб. კუნწი.

ყერუეტი (რჭ. ვლ. ფ.) კისერმოქცეული.

ყეფა (დ. ყ.) ღვინის სიმაგრის გამოსახატავად. «ცოლიკოურის ღვინო ისე ყეფს, რომ ჲერი ბოთლი კისერს მოგტეხს!»

ყეფი (რჭ. ვ. ჭ.) მეტისმეტად ცივი წყალი.

ყეყვა, გა-, ძალზე გაძღომა, გაყეყილი ნამეტანი გამძღარი; შდ. გა-ზეყილი.

ყვავა ბანქოს თამაშში пика.

ყვავილ-ბატონები, ყვავილი, оспа; იხ. ბატონები.

ყვაპე (რჭ. ვლ. ფ.) დაცემული, ჩავარდნილი ადგილი.

ყვაპუზა პატარა და გაბერილი.

ყვერა ურმის ღერძის დასამაგრებელი სოლი.

ყვერება, ა-ყვერება მხალისა და საზოგადოთ ბოსტნეულობის აყვავება; მეტფ. «ძალიან იპრანჭება, მარა კაი აყვერებული ბძანდება», ე. ი. დაბერებულია.

ყვიათი, გამო-ყვიათება გამონიჭება, გამოლენჩება; გამო-ყვიათებული ლენჩი, გამოსულელებული.

ყვინვა, და-, (დ. ყ.) იხ. ყურვა.

ყვინია (რჭ. ვლ. ფ.) შუბლგამობერილი.

ყვინცილი, გულის შეყვინცილება, გულის შეწუხება.

ყვიჭიპა მუცელგაბერილი.

ყიალი უსაქმოდ თრევა; ყიალა მაჩანჩალა. «დაგწყევლოს ღმერთმა, კალამო, ყიალა ბატის ფრთისაო».

ყია-მყრალა შდ. ჭიამყრალა.

ყინჩვა შდ. ყინწილი.

ყინწილი, წა-ყინწილება წაგრძელება; კისერწაყინწილებული წვრილ და გრძელკისრიანი; შდ. Чконія ყინჩვა.

ყილილი, ყილილიანი ფხიანი, საქმის გამკეთებელი.

ყიყინი შდ. ყიჭინი.

ყიყლიყო! кукуреку!

ყიჭინი ყიყინი, ყვირილი.

ყლანცი, ყლაპი, ყლუპი, глотокъ.

ყლანწვა ყლურჭვა, ხუხვა, გლანჯვა, выпить залпомъ. «აბა, ერთიც გადაყლანწე და მერე საყოვლაწმინდაო (იხ.) დავლიოთ»; შდ. ყლანცი.

ყლაფუნი ქაქუნი.

ყლაყუნი იხ. ყლაფუნი.

სა-**ყმაწვილო** (დ. გლუშ.) ავადმყოფობაა, золотуха; საყმაწვილოსა და სხვა ავადმყოფობის წამლები სოფლის ექიმთ შემდეგი აქვთ: აბუსალათინი, ალილა, არდაშხანა, დარის ფირფელი, ენდრო, ზღვისპერო, თეთრიკოჭი, თოფალაზი, თხის ნაღველი, ინა, კიბოსთვალი, კოთხოჯი, კუსკვერცხი, ლახუსცაკი, ლილია, მარცოქა, მუმია, ნიორდასალევი, ოდოყარი, რაჭული წამალი, რევანდი, სანდალი (თეთრი, შავი და წითელი), სილამაქის ფოთოლი, ფოფალი, ქალმანა, ქაფური, ყვითელი კოჭი, ჭიისფერი, ჯაოზი (დედალ-მამალი), ჯაოზისყვავილი და სხვ.

სა-**ყოვლაწმინდაო** ნადიმობის გათავებისას უკანასკნელი ჭიქა, რომლითაც მოიხსენებენ ყოვლად წმიდა ღვთისმშობელს და უსურვებენ ერთმანეთს, ყოვლად წმინდა ღვთის მშობელი იყოს ამ ოჯახისა და ჩვენი შემწე; შეგვეწიოს ყოვლად წმინდა, მოგვცეს ღმერთმა, რაც რო გვინდაო!» და სხვ.

სა-**ყოლი** (ზემ. გ. ბ.) ცოლიური, ცოლის სახლი.

შეა-**ყოლე**! проваливай! მია-ყოლე!

მო-მ-**ყოლი** (რჭ. ვლ. ფ.) ბავშის ბუდე, послѣдъ.

ყონყოლი, ყოყოლი მამალი.

ყოყოლი იხ. ყონყოლი.

ყრა: გა-ყრა დღე და ღამისა შებინდება. «ძალიან ჩქარა მოვდიოდით, და დღე და ღამე რო გეიყარა, შინ ვიყავით».

ო-**ყრალუა**/ე მცენ. მყრალა-მყრალა.

ყრიანჭოლა (რჭ.) მყრალა-მყრალა, ოყრალუა.

ყრილობა სოფლობა, сельскій сходъ.

ყულაბი (არბ. بلاقّ) კარის სარაზავი; რკინის კაკუჭი (იხ.), რომელზედაც კარი ჰკიდია.

ყულავა ბზის გათლილი ჯოხი, ხარაზნი ხმარობენ წულის გასალესავად, გასაპრიალებლად.

ყუმი (რჭ.) უხასიათო, ცუდი, მიუკარებელი.

ყუჟი (რჭ.) პურისა, მჭადისა და მისთანათა ყუა. «ყუჟნი მელოს არიან», ე. ი. ლადარში ჩაცხობილი პურის ყუა მოჩანს, ცქცველია (იხ. მელო), ნაცარი არ აყრიაო.

ყურბალიშა/ე-ა პაცარა ბალიში, думка.

ყურები (ვლ. ბ.) შუაცეცხლის სანთები ადგილი, ყვერბი.

ყურვა, და-, ყვინვა, და-, წყალში ჩაყურყუმელავება, ჩაძირვა, ყვინთვა.

ყურუმსალი (ოსმ. قرومساق) თავისი ცოლის მაჭანკალი, გინებაა; შდ. Чуб.

ყურწი ნემსის ყური, игольное ушко; შდ. Чуб. კურწი.

ყურწუმელა ეკალეჲს, ძიგურეჲს (იხ.) ფოთოლი.

ყურჭი (რჭ.) ძალიან მწიფე ხილი; იხ. ღვინჯეჲ.

ყურჭიცი (რჭ. ვლ. ფ.) ყურპაცარა.

ყუყვა, კუნცხვა, сидѣть на корточкахъ, დაყუყული დაკუნცხული.

შ.

მი-**შავება** მძულვარებით რისამე მიცემა, მიგდება. «შე, კაცო, მიაშავე ი ხუჲ თუმანი და მეჲცილე თავიდან»; წა-შავება წათრევა. «სა წაშავდა ე პირ-შავი?»; გა-შავება (კენჭის ყრაში) **забаллотировать.**

შავიქვა მარგანეცი (იხ. Эрист.); «სა შავქვაში მიდიხარ?» წყევლაა.

შავირაზმი, შავრაზმელი იხ. რაზმი.

ნა-**შალი** წვრილი ფული, ხურდა. «რავა ნაშალ ფარასავით გადაყევი ხელს, სა დეჲკარგე?»

და-**შამუშება** დალალვა, დაქანცვა.

შანგული (ვლ. ზ.) გრძელი რქებიანი ხოჭოა, არის შავი და თეთრი.

გა-**შანშალება** გაშლა, გაზერვა, გაფართოება.

შენ შემოგიარე! (ზემ. გ. ზ.) შენგენაცვალე!

შენობა (< ნაცვალსახ. შენ) განუსაზღვრელი ბატონობის, უფლების გამოსახატავად. «რა ამბავია ყმაწვილო, სულ შენობა ხომ არ არის: ჲერთი ჩვენც გვაცალე!»; მისობა (< მისი) «წავართმევთ, რო ზრიხინობს (იხ.), მისობაა თუ?»

შეშპაიბარი (სპ. ششپيوار ექვსფეხიანი) ზღაპრული ცხენია; მეტაფ. გამხდარ, ჯაგლაგ ცხენზე ითქმის. «გუშინ ვკარი დეზი ჩემს შეშპაიბარს და ერთ საათში ფხეკა მოვადინე ქუთეიშში» (ჯიბილა, ცნ. ფ. № 2500, ფელ. 1,I).

მა-**შვალი** შუამავალი, მაჭანკალი. «მაშვალს ისე არ ვენდობი, რავარც დულარეში არ ვტუნტრავ (იხ.) ხელს». «გიცხონდა მაშვალი, რა სითვა (იხ.) ქალი მოგიყვანია ცოლათ!»; სა-მაშვლო ფული, რაც მაშვალს ერგება საქმის გარიგებისათვის.

შვანგი შამბი, ქალტამი.

ნა-**შვაო** იხ. შურო.

შვალვინო იხ. სა-ხარჯო ღვინო.

მე-**შველი,** სა-შველი, ტყავის ნაჭერი წულის ჩასაცმელად.

შვეტა, (დ. ყ.) გა-შვეტა ჩხოტვა, ფოთოლის გაკრეფა.

შვლეჭა იხ. სვლეჭა.

შვლიპი (რჭ.) იხ. კუშუპაური.

შთიმვა იხ. ჯგიმვა, არა მარტო თვალის ქაჩვა, როგორც ჭყონია ხსნის.

შიბაქა Чуб. შდ. ბოქშო.

ნა-**შიერი** შთამომავლობა, **потомки.**

შილიფი, გა-შილიფება, შილიფათ ჩაცმა თავისუფლად, სუბუქად ჩაცმა.

შიშინა (ხმა) **шипящій звукъ** (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

შიშკალიფა/ე-ჲ (ვლ. ზ.) შიში, მორიდება. «რავა შიშკალიფეჲ მოხვალ, ვის ერიდები?»

შიშტიბური (რჭ.) მაქვა.

შლიგინი ხმაურობით რაშიმე შესვლასირბილი.

უ-**შმაშური** იხ. უშმაშური.

შმუთი ჭახრაკიანი დიდი სალაშინია.

შოლობორდი (რჭ. ვლ. ფ.) უთავბოლოდ მოლაპარაკე.

შოქშოქი (რჭ.) იხ. ბოქბოქი.

შოშოფი (რჭ.) მოულოდნელი, უეცარი უბედურობა.

შტრინგი ყოჩალი, მარჯვე.

შტოლა, იხ. ლანდი, აბრეშუმის ძაფი, რაც ერთი «ჩაყრა» პარკისგან «ამოიღება». ერთი «ჩაყრა» პარკი — ერთი «კვერცხია»; რვა «კვერცხი» — ერთი გირვანქაა.

შურო (რჭ.) მთის კალთაზე ჩამოშვებული დიდი თხრილი, ხეების ქვეით დასაგორებლათ, სათრიელი, სახახანიი.

შუშა ახალი, ნორჩი, თოთო, მაგ., შუშა-შუშა კიტრები.

შუშა-ბანდი (ოსმ.-სპ. شيشه بند) стеклянная галлерея.

შუშუ მოტვინთხელოსავით.

შუშტრი მარჯვე კაცი, шустрый (?).

შუშხი ძლიერ შავი, დამწვარი; შუშხია ჭინჭარსაც ჰქვია.

შუბლი შუა (წინა) გამწე ლარმაყინი (გადასაკიდელი) სიხლის სათავედან სარტყლამდე.

შხვერთი ნედლ წნელზე ართმეული კანი.

შხოლარი იხ. ხელარი.

შხუმფვლა, ჭყუმპვლა თქორვა, წვეთ-წვეთა წვიმა.

შხუნება, ცხუნება ჭირება, წნელისა, მათრახისა და მისთანათა მორტყმევა. «რო ვუშხუნე და ვუშხუნე, სულ «ვაჲ დედაჲა» ვაძახეზიე!»

ჩ.

ჩაბალუა (რჭ. ვ. ჭ.) უხეირო, უმსგავსო ადამიანი.

ჩაილული ჩაილულის წყალი დალია, ე. ი. ჩაიარა მდინარესავით, მისი ხსენებაც არ არისო.

ჩაკუნი, ხაკუნი, ჩხაკუნი უძლურთ სიარული; «ისე დავბერდი, რომე ამ დილის აქეთია მოვჩაკუნობ და ძლივს ჩამოვაწიე სალამომდი»; სუსტად რტყმევასაც ნიშნავს «ბიჭო, მე რო გნახე, მასოლმა (იხ.) ამ ჲერ კვალ მიწას უჩაკუნებ და ვერ გაათავე?»

ჩალიკვა Чуб. შდ. ლაჩეკვა.

ჩანჩალი შდ. ჩარჩალი.

ჩარუხა (რჭ. ვლ. ფ.) ჩოლოხი, ჩახუნდარა, კოჭლი, ტოკლე, კოჭიტარეჲ.

ჩარჩალი ჩანჩალი, თრევა. «ი ოჯახ ამოსაგდებმა მამასახლისმა ჩამაჩარჩალა კანცალარიაში და საქმიდლეჲ (იხ.) გამაცთინა».

ჩარჩვა, გა-, (რჭ. ვლ. ფ.) წაბლის გარჩევა ბუძგისაგან.

ჩარჩი штопоръ; შდ. Чконія.

ჩარჭილა/ე-ჲ, ჩაჭილა მთლიანი ხისგან გაკეთებული პატარა საწნახელი, ყურძნის ჩასაკრეფად ხმარობენ.

ჩაფარა/ე-ჲ ოთხკუთხი გვერდებიანი ჩელტი (იხ.) აბრეშუმის დასაჯენად ან სხვა საჭიროებისათვის.

ჩაფურა (რჭ. ჯ. ჭ.) ფართე ტუჩიანი დოქი.

ა-**ჩაჩა** (ურემი) ჩოჩიალა ურემი; გოგრაჭა; შდ. Чуб.

ჩაჩუტი (ოსმ. چاشوت < არბ. جاسوس) ენატანია, ჯაშუში.

ჩაჭილა იხ. ჩარჭილა.

ჩახუნდარა კოჭლი, დამტვრეული, დაფეხვილი.

ჩელტი წნელისგან დალობილი გრძელი ოთხკუთხი, აბრეშუმის დასაჯენად ხმარობენ, ანდა სამზად (იხ.) სახლში ჭერის მაგიერობას სწევს.

ჩენჩ: სა-ჩენჩა/ე-ჲ, სა-ჩენჩელა/ე-ჲ სიმინდის საფშვენი, ჩერხულა.

ჩენჩერა/ე-ჲ იხ. ქენქერეჲ, დენდერა.

ჩენგელა/ე-ჲ იხ. ჩერგენი.

ჩერგენი (რჭ.) ჩენგელეჲ, ჩერგილი, გასაშრობად აყენებული პურისა და მის-

თანათა კონა; და-ჩერგვნა პურის კონებად აწყობა, აჩენგელება.

ჩეჩმა (სპ.-ოსმ. چمچه) ფეხისალაგი; საუხანო.

ჩეჩქი ჯენჯი, ნაგავი. მეცფ. «წრეულს ფულები ჩეჩქივით მაქვს», ე. ი. ძალიან ბევრი.

სა-**ჩეხე** იხ. ჩიხ.

ჩვარჩვალი ღვარღვალი, უშნო ლაპარაკი. «არ გცხვენია, კაცო, დილიდან საღამომდი აცინცილებ მაგ ენას და სულ რო ჩვარჩვალობ?»

ჩიბაყვი დიდი ჩიყვი, ყიყვი.

ჩიაცი (რჭ.) ჩრია, მსუბუქი, მჩაცე.

ჩიბე (ო. რ. ა.) ალაცი, წისქვილის ყუთი, რომელშიდაც ფქვილი ცვივა; შდ. Чуб.

ჩიბურდანიძე ვიგინდარა, მოთრეული. «რამდენი მაგისთანა ჩიბურდანიძე გამეჲარს, ყველას პაცივს ვერ ვსცემ».

ჩიგორგალი (რჭ. ვლ. ფ.) კისრული, მალაყი.

ჩიკინი, ჩხიკინი, გა-ჩიკინება, მი-, -ჩხიკინება მიკვლომა, რაიმე საქმეზე მიცივება. «რო მიაჩიკინდი მა ორ კვალს მიწას, ხვითოს (იხ. Чконія) ხვარ დაგისვამს?»

ჩიმჩამი, შე-ჩიმჩამება (რჭ.) დაფიქრება.

ჩინდრიკი ძუნძული. «რავა ურიასავით მიაჩინდრიკებ მა ცხენს?»

ჩინჩა/ე-ჲ ჩრჩილი. «კაი ყაბალახი მქონდა, ჩინჩას რო არ შეეჭამა»; შდ. ჭნ. ჩიჩი.

ჩინჩახვა (რჭ.) ძალზე გულფიცხი.

ჩიცივერა, ჩიცის-კვერა იხ. ვენახის ლოცვა.

ჩიც-მალულა (რჭ.) ბავშთა თამაშია.

ჩიცმარიობა იხ. თაგვმარიობა.

ჩიქვილა (ო. რ. ა.) ქათმის ბეჭის თავი.

ჩიჩაფეთი იხ. სიჩაფეთი.

ჩიჩია/ე გლახა, ჩია, ფია, ფიფია, ცუდი. «შე ჩიჩია გლახა, დაგილია ხახა!»

ჩიჩფება ჩუმად რისამე მიცემა. «რავა, საქმე ისე კარ გოუკეთებია: კაი ასიანი ვუჩიჩფე».

ჩიჩხონა (რჭ. ვ. ჭ.) ქონის გადადნობის შემდეგ მაგარი რამ დარჩეს.

ჩიჩხუცი (რჭ. ვლ. ფ.) ჩხია თვალებიანი, თვალგამოკაცული.

ჩიხარი აბრეშუმის ჭიის ცუდი პარკი; შდ. Чуб. ჩიხა.

ჩიხ, ჩეხ: სა-ჩიხე, სა-ჩეხე (ჲ. იმერ.) ფარეხი, ქართა.

ჩლარცა (ს. ლ.) вѣтреная оспа; შდ. ფშაცა.

ჩლარჩი (რჭ. ვლ. ფ.) ჩლაჩუა, უშნო, უკოხცაო.

ჩლაჩუა (რჭ.) იხ. ჩლარჩი.

ჩლექა, მო-, ენის მოჩლექა, шепелявить; შდ. Чуб.

ჩლუჩვა (რჭ.) ჩუკნობა; ჩლუჩუა ონანისცი.

ჩოინა (რჭ. ა. მ.) თუჯის ქვაბი.

ჩოილარი penis.

ჩოლოხი იხ. ჩარუხა.

ჩომა (ჲ. ი. ჭ.) საქონელი, პირუცყვი.

მო-**ჩორთილი** მრუდე, გალუნული.

ნ-**ჩოყვა** ხარბად ჭამა, ძალზე გაძღომა. «რავა ჲერი კვირის უჭმელივით ინჩოყები, შე კაცო!» «ისე გამეინჩოყა საცირალში (იხ.) ი უბედური, რომე ზეით ვერ ადგა!»

ჩოჩიალა ურემი პაცარა მთის ურემი, აჩაჩა ურემი.

ჩოჩო (ვლ. ბ.) ჯაშკუცისაგან დალობილი პაცარა კალათი ახალ ამოლებული ყველის ჩასადებად: ყველი იწურება, სველი (იხ.) კალათში გადის.

ჩოჩოლი ღერძის ბოლოებზე შემორ-

ტყმული ცანდი (იხ.), რომლის შემდეგ ჩარჭობილია ჭინჭილაკი.

ჩოხადამპალა ივნისის ზედმეტი სახელია, რადგან ამ თვეში ხშირი წვიმა იცის.

ჩუთრი (რჭ. ვ. ჭ.) ფეხზე ცეცხლისაგან ატკეცილი ადგილი.

ჩუილი (რჭ.) ჩუქვა, ფუქვა, ცეცხლს რო ცუდათ ეკიდება და დიდი კვამლი ადგება.

ჩუნჩური (რჭ.) იხ. ქუნქური.

ჩუქვა Чкопія შდ. ფუქვა.

ჩუსტარაგანი (სმ. *չորս տարեկան*) პატარა წულის კალაპოტია, ოთხი წლის ბავშის ფეხის ზომის.

ჩუღნა მიწის უხეიროდ თხრა.

ჩუჩხური მნიშვნელობა იხ. Чкопія; მეტფ. **надоѣдать, приставать.** «სულ ვუჩუჩხურებ და არ მომცემს ფულს, აბა რას იზამს?»

ჩხაპუტი (გურ. ს. ჟ.) ჩა-ჩხაპუტება წულის ქუსლჩაკეცილ ჩაცმა.

ჩხარი, ჩხერი არახშირი, **рѣдкій.** «კაი ლამაზი ქალია, ჩხარი კბილები რომ არ ჰქონდეს»; (ი. მერკ-ძე) შდ. Чкопія მეჩხერი.

ჩხერი იხ. ჩხარი.

ჩხიკინი იხ. ჩიკინი.

ჩხინკალი იხ. კირტნა.

ჩხირ-გადაგდულობა (რჭ.) ბავშთა თამაშია: ორი მოთამაშე დამჯდარია, მათ პირდაპირ დაშორებით დგანან ყმაწვილები: ნახევარი ამათგანი ერთ დამჯდარს ეკუთვნის, ნახევარი — მეორეს. დამსხდარნი მორიგეობით ისვრიან ჩხირებს; ყოველი მოთამაშე ცდილობს მოწინააღმდეგის ჩხირი დაიჭიროს და თავის უფროსს (დამჯდარს) ჩააბაროს.

ჩხმეტი (ო. რ. ა.) ქვიანი ადგილი, კეჭინარა, ქვარნალი.

ჩხო გაუცეხველი ლომი. «წრეულს ვაშლს ჩხოსავით ასხია».

ჩხოკო, ჩხონკო ახო, საყანეთ გაკაფული ადგილი.

ჩხონკო იხ. ჩხოკო.

ჩხუკური იხ. ჩხუტური.

ჩხუტვა წვრილის რისამე შესობა.

ჩხუტური, ჩხუკური მრავალგზის ჩხუტვა, შესობა.

ც.

ცა-და-ქვეყანა სიმრავლის აღსანიშნავად. «მის ქორწილში ცადაქვეყანა (ხალხი) იყო».

ცალაყუა (რჭ.) ნახევრად რგვალი, ახალი მთვარის სახის ხაჭაპური.

ცალფეხობია/ი ბავშთა თამაშია: მიწაზე მოხაზულ რამდენსამე ნაწილად დაყოფილ ოთხკუთხედში ბავშები ცალი ფეხით პრტყელ ქვას აგორებენ ისე, რომ ქვა ხაზზე არ დავარდეს.

სა-**ცალხელო** ცალხელით სახმარი კვერი, მჭედელნი ხმარობენ,

ცანდი ყინული, წირეხი.

ცაცუნი, მო-ცაცუნება იხ. ტატუნი.

ცაცხანი, და-ცაცხანება, შე-, შეძახება, დაფეთება, გაწყრომა. «ძალიან ბრიხინობდა (იხ.), მარა ერთი ისეთი შევუცაცხანე, რო თვალები დავათხრევიე».

ცეკვანი: ბაღდადური, დავლური, კინტოური, ლიზაია, უზუნდარა, ხონური.

ცერვა, მო-, მოცერვა ლობისა მეორე წყება წნელის გადავლება.

ცვანცვალი ქვანქვალი, კვანკვალი, ჩქარა და კოხტად სიარული.

ცვეთა გაქცევის აღსანიშნავად, удирать. «სცვითა თავი და ღლუზურ-ღლუზურით წევიდა!»

სა-**ცივი** (გურ. ს. ქ.) წყარო.

ციკი clitoris; შდ. საბა მიკი, აგრეთვე მგ. ნიკი.

ნა-**ცილი** (რჭ. ნ. გ.) წერა, рокъ, судьба.

ვერ-ე-**ცინე** კაცი ან სხვა რაიმე, რომელსაც ვერ დასცინებ. «იმას, ჩემო ბიძია, ვერეცინე ჰქვია!» ე. ი. შენი დასაცინელი არ გახლავს, ადვილად ხელს ვერ წამოკრავო.

ცინცილა იხ. ცუნცულა.

ცირგავი (რჭ. ვლ. ფ.) მასხრობა; გაცირგავება მასხრად აგდება.

სა-**ციქველი** (რჭ. ვლ. ფ.) მათხოვრის მისაცემი შემწეობა; იმერეთში ისე იხმარება, როგორც ჩუბინაშვილს აქვს ახსნილი.

ციცაფეხა/ე-ჲ ბოძები, რომელ შუა გამართულია საქსოვი მანქანის დგიმი და სავარცხელი.

და-**ციცინება** სხეულის კანის ან ტუჩის დასკდომა. «ისე დამიციცინა ქარმა ე ტუჩი, რომ ლაპარაკი არ შემიძლია».

ციცხა! კატის შერისხვა, აცხა!

ციცხინა (რჭ.) ფუცხუნა ღვინო, шипучее вино.

სა-უ-**ცოდინარო**, საარიცო სალვთო სალოცვილია (იხ.); ამ დღეს ღმერთს ევედრებიან შენდობას იმ ცოდვებისას, რომელიც წინაპართ ჩაუდენიათ, მაგრამ თავად არ იციან: «საუცოდინაროს ძალო და მადლო, ვიცოდეთ და არ ვიცოდეთ, მაინც მოგვიხდინე ბედნიერებაო»; ეს ლოცვა იკითხება განსაკუთრებულ ქურის თავზე, რომელსაც აგრეთვე საარიცო ანუ საუცოდინარო ჰქვია.

ცოკიალი იხ. ცორიალი.

სა-**ცორველა** (რჭ. ვლ. ფ.) რკინა, რომელზედაც წისქვილის ბორბლის ფეხი ბრუნავს.

ცორიალი, ცოკიალი მჩატეთ ცურვა წყალში დაუყურავად, пить по поверхности, не погружаясь.

ცოფვა ჩქარა გაქცევა. «დაჭერას მიპირობდენ, მარა რო ვცოფე, ისე გამოვქარდი, ქორი ვერ დემეწეოდა».

ცოცება, ა-, მოპარვა, ხელიდან ჩუმად მოტაცება. «ისე ამაცოცა, რაცხა ორი გროში მქონდა, იმ ოჯახდაქცეულმა, რომე თვალის დაფახურება ვერ მოვასწარი»; სხვა მნიშვნელობა იხ. Чуб.

ცოცხვა, მო-, გაქცევა. «რო მოვცოცხე, ყმაწვილო, ჲერ საათში ფხეკა მოვადინე აქანეჲ, უკან არ მომიხედია ისე!» მეტფ. გაცოცხვა გაწყრომა. «ი ბიჭი ძაან თავაშვებულია და ცოტა გაცოცხვა, ღვთის წინაშე, არ აწყენს!»

ცრეც: გა-ცრეცა, და-, დახევა, დახსნა, დაქონქვა, изнашиваться; შდ. Чуб.

ცქინტი იხ. წკენტა.

ცქიტინი, გა-ცქიტინება წაწვეტება, გადაწკვერტვა, მაგ., ულვაშების გაცქიტინება.

ცქნაფვა ერთიანად შეჭმა, გადაყლაპვა.

ცქურტნა, ძგურტნა პატარ-პატარად ჭრა; ნა-ცქურტნი, ნაძგურტნი პატარა ჩამონაჭერი.

ცუდ-ღარა წისქვილის გვერდზე თხრილი: წყალს უშვებენ, როცა წისქვილი არ მუშაობს.

ცულა (რჭ. ვლ. ფ.) წისქვილის ქვაში ჩამჯდარი რკინა, რომლის საშვალებით ბორბალი ქვას ატრიალებს.

ცუნცულა/ე-ჲ, ცინცილა/ე-ჲ ახალამოყვანილი ყველის პატარა ნაწყვეტი.

მა-**ცუნცქალია**/ი (ვლ. ბ.) პატარა თაგვი.

ცუცურაკი, გა-ცუცურაკება მოტყუება.

ცუხი სანთლის გადადნობის შემდეგ უვარგისი რამ დარჩეს; ცუხი კაცი უვარგისი, გამოუდეგარი.

ცხად: შე-ცხადება პირველი შეკივლება, ოჯახში რომ ვინმე მოკვდება.

ცხაკუნი მოკლე და ჩქარი ნაბიჯით სიარული; შდ. ჩხაკუნი.

ცხება: ხელს ხო არ გიცხებს? чешется что-ли у тебя рука? ამბობენ ხელგაუჩერებელ, ხელ-დაუწყნარებელ კაცზე; გა-ცხება (სულის) სიკვდილი. «ვიფიქრე, ი წამალი ფეხზე წამოაყენებს მეთქი და ქარ გაცხებია სული!» შდ. Чкопія ფეხის გაცხება.

მ-**ცხეთება** ძალზე გაოცება, გულის შეწუხება; მემცხეთა — გულს მეცა, მეოცა.

ცხვინჯა (კ. ფ.) დიდი და უშნო ცხვირიანი; შდ. მგ.-ჭნ. ჩხვინდი=ცხვირი.

ცხონდარი (რჭ.) რცხილის მაგვარი მაგარი ხეა, მთებში იზრდება.

«**ცხრა**» ბანქოს თამაშია, игра въ карты въ родѣ макао.

ცხრა-პაჭარძალა (რჭ.) წიგნობელა, მრავალწიგნა, ცხოველთა კუჭის თავი მრავლად დაკეცილი.

ცხრა-რჯულა გალღეჭილი, გაქუცული, გაქექილი, ეშმაკი, ცხრაწვენა.

ცხრა-წვენა (რჭ. ვლ. ფ.) იხ. ცხრარჯულა.

ცხრონკო (რჭ. ვ. ჭ.) ხის ქერქისგან გაკეთებული ზანდი (ქსოვილი), ხარებს აცმევენ ტუჩზე ყანაში მუშაობის დროს.

ცხუნება იხ. შხუნება.

ძ.

ძაბრვა გადაკრვით სმა. «კაი ძალი ვძაბრე ი ღვინო, ნუ გენაღვლება!»

ძანძ: გა-ძანძვა, და-, დაკაპანება, ხეხილის ბლომად მოსხმა. «ისეა ე ჩვენი ვაშლი დაძანძული, რომ არ ვიცი თუ გაძლოს შტოებმა»; შდ. ძინძა. (ჭყონიას ლექს. დაზანძვა შეცდომაა, იხ. ივერ., 1900, № 209, ნ. ა.).

ძარძგალი იხ. ზარძგალი.

ძაღლის ალიონი ძალიან ადრე.

ძგვამზა, ჩა-, საჭმლის ერთიანად ჩაყლაპვა; სა-ძგვამზავი — მუქთი საჭმელი. «ის ისეთი გაქექილია, რომ საძგვამზავი თუ იშოვა, ორ თვესაც არ მეიცვლის ფეხს».

ძგველა ცოფვა (იხ.), გაქცევა, მოცოცხვა. «ვძგვილე თავი და იალაა!» (იხ.).

ძგვნელა, ნ-ძგველა, და-ძგვნელება ზრაგვანი, ლონივრად დავარდნა.

ნა-**ძგიდურა** (რჭ.) ნასაკურთხევი, ნათრევი ხორცი.

ძგურტნა იხ. ცქურტნა.

ძგუტური, ძუძგური, торчать, выжидать.

ძგუფვა, გა-ძგუფვა (ს. ქ.) გაჭიმვა, გაწყვეტა, მაგ., ძაფის.

რ-**ძევალი** ბუდეში განგებ ჩატოვებული კვერცხი მოვსებული (იხ.) ქათმის მისაჩვევად; მზევალი, მძევალი.

ძელგი, მძლაგე; ძელგი ღვინო терпкое вино.

ძელური ჯარგვალი, მთლიანი ხეებისაგან, ძელებისაგან, აშენებული სახლი.

ძვალის (sic) **მოტეხა** მეტფ. შერცხვენა; ძვალის მტეხელი სირცხვილის მჭმელი.

და-**ძვამზილება** (< და-ძვალ + რბილება) ძალზე გალახვა.

სა-**ძველო** (ღვინო) კაილვინო, მეორე წლისთვის შესანახავი ღვინო.

ძიგარი ქილიში, **балка.**

ძიგვა (რჭ. ვლ. ფ.) წმინდა ზალახი, სათივე.

ძიგვე ეკალი, ზურდე.

ძიგურა/**ე-ჲ** ეკალა; ეკალას ყლორტე-ზისგან გაკეთებული საჭამადი.

ძიგძიგი ძაგძაგი, ზარძგალი, კანკალი სიცივისაგან; შდ. Чуб.

მ-**ძინარახე** **мимоза.**

ძინკლი ცუდი სუნი, **смрадъ;** შდ. Чуб. ზინზლი.

ძინძა (ო. რ. ა.) კარგად ნახეირები ყურ-ძნის მტევანი. «ჩვენს ვენახში ძინძა-ძინძა, თქვენს ვენახში კიმპლა-კიმპ-ლა»; იხ. კიმპალი.

ძინძგლი, გინგლი მწვირე, ჭუჭყი; გა-ძინძგლული ჭუჭყიანი. «ჰაჲტ, შე ძინძგლიანო ყაზახო!»

ძირშილუული (პ. ზ.) რკინის სალუზავი (იხ.) მანქანაა.

ძირ: სა-მო-ძირო, მოძირე **мужчина,** продолжатель рода, ამოგივარდა სამოძირო, ე. ი. ძირიან-ბუდიანად ამოვარდიო.

უ-**ძირო** იხ. მესტი.

ძიძგაზი (ვლ. ზ.) ეკლნარი; ძიძგაზი ადგილი მიუდგომელი, ეკლიანი ადგილი.

მ-**ძლაგე** იხ. ძელგი.

სა-მ-**ძლე** ორი მომსხო ხე კერაზე კე-ცების გასწყობად.

გა-**ძმარვა** (რჭ.) გაკოჭვა, დაჭერა. გა-ძაგრვა.

ძონკი ძონძი, კონკი; და-ძონკილი ძონძებში გახვეული.

ძრუწვა იხ. ძურწვა.

ძუნკალი, წუნკალი ძუკნა ძაღლი; მეტფ. მაჩანჩალა, ყიალა. «რავა მშიერი ძაღლივით დაძუნკალობ თელი დღეჲ?»

ძუღნუტი (რჭ.)?

ძურა (ჭნ. ზურა) ძუ ძაღლი.

ძურწვა, ძრუწვა, გაქცევა, გაპარვა. «ძურწა თავი დ გაქრა!»

ძუძგი (კ. ფ.) ნაგავი. «დოუსვი ცოცხი, მოძუძგულია აქოურობა».

ძუძგური იხ. ძგუტური.

ძლინკი იხ. ზლინკი.

წ.

მო-**წაბლუა** (რჭ.) წიწიბო, წიფლის ნა-ყოფი, **буковые орѣшки.**

წათხი (რჭ.) მარილის წყალი ყველის ჩასადებად; შდ. **Чуб.**

წალვა, მო-, დასაძმარავი მხალეულის ცოტახნით ცხელ წყალში გაჩერება: ჯერ წალვენ დ შემდეგ «დეზენ» (იხ.), ძმარავენ.

უ-**წამაქო** სართავ-დაკლებული საჭამადი.

წანწალტო (რჭ.) მომწარო — მჟავე, მწალტე.

წანწკლვა შდ. კანკლვა.

წარზის კანი, წარზიკანი აბრეშუმის ჭიის მესამე კანი, **третій возрастъ шелковичнаго червя.**

წარზული (რჭ.) ნახევრად რგვალი ხე-ებისგან გაკეთებული სახლი; **შდ. Чконія** წარზვა დ საწარზავი.

წზერვა, წკზერვა (რჭ.) ღვინის გა-მოხდა; წზერი, წკზერი ღვინის სახ-დელი მანქანა, ხარხიმი (იხ.).

წელაღვერა (რჭ.) წელმოწყვეტილი, ულონო, სუსტი.

წელვა, გა-, გაჭიმვა растягивать, тянуть.

წენი (რჭ.) წელი. поясница.

წერი ნიგვზის ხის კანი, რომლის გამონახარშ წვენში ურევენ ლიას (იხ. Чуб.), ხმარობენ შალების სალებავად.

წესის აგება მეტფ. გალახვა. «თუ ჩაგიგდე ხელში, მე ვიცი, რავაც უნდა გალახვა, აგიგებ წესს».

წეწკილა (ს. ლ.) წვრილი ღერღილი: შდ. ჯეჯგილა, აგრეთვე ჭეჭკილა.

წვადინელა (რჭ. ვლ. ფ.) მთის მხალი, წვრილი, გველერწოს მაგვარი.

უ-**წვავი** შორეული, მიუწდომელი ქვეყანა, უფსკრული. «შენ გადავარდი უწვავში. შე შეჩვენებულო, უწვავში!»

სა-**წვეთელა** კვალი სახლის ირგვლივ, სახურავიდან წვიმის წყლის ჩასადენად: შდ. ო-ჭვათო.

მე-**წველი** ძროხა და მისთანა, რომელიც იწველება, дойная; შდ. Чуб. მწველელი.

და-**წვია** ბანქოს თამაშია, ოთუზბირი (ოსმ. اوتوزبر), ოცდათერთმეტი.

მა-**წვიერი**, ქორწილსა, ყრილობაზე (იხ.) და განსაკუთრებით სატირალში (იხ.) მომწვევი კაცი.

წვინტალი იხ. სვინტალი.

წიაკოკოლა ჩხუბი, მიწევ-მოწევა, აყალ-მაყალი, ხმაურობა. «გუშინწინ რო . . . წიაკოკოლას ვუყურე, მეგონა, ერთი ხუთასი ცხენოსანი შეიარაღებული ლეკი დეგვენძგვლა (იხ.) თავზე» (ჯიბილა, ცნ. ფ. № 2500, ფელ. 2,9).

წიაქი წიწილთ წრიაპი.

წიგნობელა იხ. ცხრაპატარძალა.

წიკწიკა, გა-წიკწიკებული წვრილი და გრძელ-წვეტიანი.

წითელ-ბატონები წითელა; იხ. ბატონები.

წითელი რაზმი, წითელრაზმელი; იხ. რაზმი.

წილადობილა, წინადობილა წინასიტყვაობა; გაჭიანურებული უსაბუთო ლაპარაკი.

წინადობილა იხ. წილადობილა.

წინელამ კინელამ.

ო-**წინწალი** იხ. წორ || წონ.

წინწილი, გაწინწილებული წვეტიანი, остроконечный.

წინწრიხი მწვირე, ჭუჭყი, ტალახი, შდ. Чуб. წუნწუხი.

წისქვილის ფერი აბრეშუმის ჭიის პირველი კანი, первый возрастъ шелковичнаго червя.

წიტი მუწუკი, მსხმო; შდ. Чуб.

წიწკი, გულწიწკი (ს. ლ.) брезгливый.

წიწკინი ჭრიალი, კრიჭინი. «ისეთი ქარი იყო, სახლს სულ წიწკინ-წიწკინი გაქონდა».

წიწყინი, ა-წიწყინება ატალახიანება, დალპობა, დახრწნა.

წკაპუნები ფოსტლები.

წკბერვა, წკბერი იხ. წბერვა.

წკვარამი უფსკრული, ქვესკნელი; შდ. Чконія სკვარამი.

წკვარწკვალი წვეთებით დენა. «ღვინო პირში რომ არ ეტია, ულაშებზე მოწკვარწკვალებდა».

წკენტა, წკინტი, ცქინტი, წკვერტი, бубна.

წკვერტი წვერი, кончикъ; იხ. აგრეთვე წკენტა.

გო-**წკინტაჲ** (ს. ჟ.) მანჭვა-გრეხვა, гримасы.

წკინტი იხ. წკენტა.

წკიპარტა (ს. ლ.) პატარა მატლია, ყველში ჩნდება.

გა-**წკიპარტება** ნედლი ტყავის გაჭიმვა

ჯოხებზე გასახმობად; იხ. გა-სხლიპვა; მეტაფ. გალახვა, მობრეგვა. «წუნარათ იყავი, თვარა საქალაბნე ტყავივით გაგაწკიპარტებ».

წკვრელვა (რჭ.) ყმაწვილის მიერ თავისი საცოლოს (ან ქალის მიერ თავისი საქმროს) დათვალიერება, დასინჯვა.

წკლიპა (რჭ.) რკინის წკირი ცელის თავზე დაჭედილი სიმაგრისათვის.

წკლუმი იხ. ბუსუნი; წკლუმი არ დაძრა გაბუსუნდა, ხმა არ ამოუღია.

წკურვა, მო-, და-, დაღვრემა, მოღუშვა, მოქუშვა; რას იწკურები? **чего ты хмуришься?** მოწკურული დაღვრემილი, მოქუშული.

წლაწვა, გამოწლაწვა, დაწვრილება, დამჭლევება. «რავა აზნოუშვილის ძალლივით გამოწლაწულხარ მუცელში».

წმაწური **волноваться, метаться.** «რას წმაწურობ, დაწყნარდი!»

წმენდვა, და-, დაკოდვა, დაყვერვა საქონელთა!»

წმინდანიანი (დ. ბ.) ღამის ფრინველია, ფრენის დროს ცოტათი ანათებს; ხალხის რწმენით, სადაც **წ.** ჩაფრინდება, იქ უთუოდ ვინმე გადაიცვლება.

წნეხა შდ. ჭეხნა.

წოდინი, გა-წოდინება ზმორება.

ი-**წონწალი** იხ. წორ || წონ.

წორ: მო-წორება მოჭრა, გაკაფვა. «კაი დროს მოვასწორე ი ტყუეჲ, თვარა უშეშოთ ვერ გავძლებდი».

მა-**წორიოდ** სწორად, **въ уровень.** «წრეულს თოვლი სახურავის მაწორიოდ იყო».

წორ || წონ: ი-წორწალი, ი-წონწალი, ო-წინწალი, ირწევანი, ოწინარი, აზარმაცი, **рычагъ.**

წოწოლიკა (?) ალმასივით წოწოლიკა ყმაწვილია.

წრ: მო-წრა, მი-, გა-, (დ. ყ.) წევა. «დამეთხუე, იქით გეჲწარი».

წრიწინი (რჭ.) ბავშთ ტრაწი, ფალარათი; შდ. თხრიწინი.

წრე-ბურთი ბურთის თამაშია; მოთამაშენი ორ ჯგუფად არიან გაყოფილნი: ერთი ჯგუფი დგას წრეში, მეორე წრეს გარე; გარეშეთ აქვთ ბურთი, რომლითაც ცდილობენ წრეში მყოფნი სათითოოდ გამორეკონ წრიდან.

წრუპვა, მო-, ცოტათი წყლისა და მისთანათა მოსმა, პატარ-პატარად დალევა. «ნუნუას სწრუპავ, მასში დარდს ლუპავ, ივიწყებ ნაღველს, ივიწყებ ჯავრსა» (დ. მესხი, გასართობი, 1902 წ., გვ. 53, სტრ. 16 და შემდ.).

წრუპუნი წრუწუნი. «მიმინოს წრუპუნი გეყოფა შენ, მეტი არაფელი იმას-ქნა» (იხ.).

წრუწუნი **Чуб.** შდ. წრუპუნი.

წუკალა (ს. ლ.) თუჯის პატარა ქვაბი.

წუნია რომელიც უმიზეზოთ ყველაფერს იწუნებს. «წუნიას აკლდებოდეს».

წუნკალი იხ. ძუნკალი.

წუნწუხი შდ. წინწრიხი.

წუნწყვა, და-, ამო-, დაწუწვა, დასველება.

წურუკა (ს. ლ.) ნადუღის გადანაწური.

მო-**წუწკნული** პატარა, კოხტა, მოხდენილი. «ქალი არაა კაი, მარა ტუჩები მოწუწკნული აქ».

მ-**წყაზარი** (რჭ.) ცოცხალი, მარდი, ფხიანი, მარჯვე; შდ. **Чуб.**

სა-**წყლე** ხელსახოცი; **полотенце (для вытиранія рукъ).**

გა-**წყალება** წართმევა, მოტაცება, გაცლა. «სულ გაგვაწყალა შინაური ფრინველისგან ი დალუპულმა ტურამ».

წყლისა/ე-ჲ ძუძუს ავადმყოფობაა.

უ-**წყვეტი,** საწკვერტი, კეხის ტახტაზე მიმაგრებული თასმები ხურჯინისა, ნაბდისა და სხვა რისამე მისაკრავად.

ჭ.

ჭაბუკობა, სა-ჭაბუკო, სალოცვილია (იხ.) ჭაბუკთათვის.

⌈მ⌉-**ჭადი** ფეტვი; ჭადის-ჭადი ფეტვის ფქვილისაგან გამომცხვარი მჭადი.

ჭაკუნი Чконія შდ. კვაჭინი.

ჭამპურა (რჭ. ვლ. ფ.) გაუმაძღარი, ჭამია, მსუნაგი, მარტო ოდენ ჭამაზე გაფრთხილებული.

ჭანი ცუდათ დაწმენდილი მოზვერი, რომელიც ძროხებს ხშირად დასდევს, თუმცა უნაყოფოდ; შდ. მგ. ჭანი ცვედანი.

ჭა⌈ნ⌉კვი კაკვი.

ჭანკი Чуб. შდ. მო-კანჭვა.

ჭარი (რჭ. ი. მ.) დაბალი, ნოტიო ადგილი, ლენჭყი, ჭენჭყი.

ჭაღარა შდ. ყაჟირა.

ჭაჭანაქება, ჭაჭარაქება (კ. ფ.) პაპანაქება, გაგანია (იხ.) სიცხე.

ჭაჭარაქება იხ. ჭაჭანაქება.

ჭაჭვა ჭლაჭვა, ქაჩვა, ამპარტავნება.

ჭაჭვეთი (გურ. ს. ლ.) დადეგობას (1 სექტემბერს) კუდიანი ქალები· მიემგზავრებიან ჭაჭვეთს ეშმაკებთან და მიაქვთ მოსაკითხად ხალხის ნაჭირნახულევი. ამ უბედურების თავიდან ასაცილებლად სოფლელნი ყურის ძირში სანთლით თმას იბეჭნავენ; იციან აგრეთვე «გადამახილი»; «ჯვარი აქე, ჯვარი აქე, შენი სვი და შენი ჭამე.... ჩვენს ქალებს ჩერია და კვირის თავი, თქვენს ქალებს .... ვირის თავი».

ჭაჭუტა (ს. ლ.) ჩჩვილი, ახალამოყვანილი ყველი.

ჭაჭყანი ტატყანი, დაღლანი, იხ. ჯაჯღანი.

ჭაჭყა-ჭუჭყი გახეულ ფეხსაცმელში წყალი შედიოდეს და სიარულის დროს ხმა გაქონდეს.

ჭახუნი, და-ჭახუნება, მი-, ჭიქების ერთმანეთზე მირტყმევა სადღეგრძელოს დროს. «რა ქვია ამ ჭიქას? — ეს პეტრეს სადღეგძელოა! «აბა, მოჲ, მივაჭახუნოთ!» შდ. ტახუნი.

ჭელტი (რჭ. ვლ. ფ.) ლოთი, ღვინით გაუჯერებელი.

ჭენება, გამო-ჭენება იხ. გამო-ჭიანება.

ჭენჭეხი, ჯენჯეხი (ო. რ. ა.) ტლაპო, გაუვალი ტალახი.

ჭენჭყო ჭაობი, болото; შდ. ლენჭყო.

ჭერეხი (დ. ყ.) ქვა-ხვინჭკიანი ადგილი.

ჭეჭკვა, მო-ჭეჭკვა, მოტეტკვა, **прищемить.** «თითი შევიჭეჭკე». «არ ვემდური მარა, მისი სიტყვები გულში მაინც ჭეჭკათ ჩამრჩა».

ჭეჭკილა (ს. ლ.) ნაცერა; შდ. ჯეჯგილა და წეწკილა.

ჭეჭყ: ნა-ჭეჭყურა/ე-ჲ აბრეშუმის ცუდი პარკი; აბრეშუმის «ამოლების» (იხ.) შემდეგ დარჩენილი ჭიები.

ჭეხნა (< ჭნეხა || წნეხა) ყურძნის დაჭყლეტა, ღვინის გამოწურვა.

ო-**ჭვათო** (მგ.) სა-წვეთელა.

ჭვირთი, ჭურთი ტვირთი.

ჭიამყრალა ყიამყრალა.

ჭიამჭამელი სნეულებაა; გაუმაძღრობა, **прожорливость.** «⌈ზ⌉ჭო! ჭიამჭამელი ხო არ გაგიჩდა, ამდენს რო თქვლაფავ?»

ჭი (რჭ. < ჭირი) ჭირიმე, გენაცვალე. «არა, ჭი, მაგას ვერ ვიზამ». «მომეცი, ჭი, ნუ მაწვალებ». «წავიდეთ, ჭი!»

ჭიანი, გამო-ჭიანება, ჭენება მეტფ. გალანძღვა, გათრევა. «თავი დამანებე, თვარა საქვეყნოთ გამო-გაჭიანეფ!»

უ-**ჭიატარი** (რჭ.)?

ჭიატი (კ. ფ.) ცოტა ხნით გამოდარება. «ქე იჭიატა, მარა ახლევეჲ დოუშობს».

ჭიკა სათამაშო კოჭის მუცელი, ჭუტი.

ჭილა-ჭულა (გურ. ს. ჟ.) ჭრელი.

ჭიმი იხ. ბაჭაჭყი.

ჭინკობისთვე — 15 ოკტომბრიდან 15 ნოემბრამდე, როდესაც დიდი წვიმები იცის.

ჭინკორა/ე-ჲ, პატარა, დაავადმყოფებული; ხილზე იტყვიან: ჭინკორეჲ ვაშლი, სხალი ჲ სხვ.

ჭინჭა იხ. მრავალწიგნა, ცხრაპატარძალა.

ჭიორი ქაფქირივით დახვრეტილი მწარე კვახი, ხაპი.

ჭიპლიკი (პ. ბ.) პატარა წუღა.

სა-მ-**ჭირობელი** ურემზე ძნის დასაკრავი გრძელი ჭოკი (ჭყონიას «სამჭიდობელი» შეცდომაა, იხ. ივერ. 1900, № 209, ნ. ა.).

ჭიტა! ჭიჭიტა! ბავშთა გასართობი თამაშია: ერთი მოთამაშეთაგანი თვალებზე ხელებს აიფარებს, თითქოს დაიმალა, შემდეგ უცებ გამოიხედება ჲ «ჭიტააა!» დაიძახებს; შდ. Чконія ჭიტინი.

ჭიტოლი სათამაშო კოჭის გვერდია.

ჭირბოშანი ჭოპოსანი, სხვილკბილებიანი ქლიბი ხისა, ძვლისა ჲ მისთანათა გასაფხეკად.

ჭილვა/ე-ჲ წნელი შემოვლებული ხარდნის ირგვლივ ვაზის დასამაგრებლად, ჭიგო, ფშანი.

ჭიჭავება, მო-, (მგ. ჭიჭე) ფულის ზომიერად ხარჯვა, თავშენახულობა; მოჭიჭავე მომჭირნე, **бережливый.** «მე შენ გეუბნები ი ფულს ასე ოხრათ ნუ ფლანგავ, ცოტა მოუჭიჭავე, თვარა, ისე ამ ბიჭს აქ შველა, რავარც გაგძვრეს ნიფხავი!»

ჭიჭიპალა (ო. რ. ა.) პატარა ჭუჭრუტანა.

ჭიჭიტა იხ. ჭიტა.

ჭიჭკვი აყვავებული, აყვერებული (იხ.) ჭარხალი.

ჭიჭყინი შდ. ტიტყინი.

ჭიხრიელი (რჭ. ვ. ჭ.) საქალამნე ტყავზე ჩანაცალი ფენთხები.

ჭკმანვა იხ. გმანვა.

და-**ჭკორვა** მწვანილეულობის დაჭრა; შდ. ჭნ. ო-ჭკორუ (**Н. Марръ,** ***Грамм.,*** გვ. 226).

ჭლაჭვა (დ. ავ.) ჭაჭვა, ქაჩვა, შტიმვა, ტყლაჭვა. «ძალიან იჭლაჭებოდა ძველად, მარა ახლა, რო მიაკლდა საფანელი, ჩამოყარა ყურები».

ჭლ: სი-მ-ჭლე ბავშის ავადმყოფობაა, ძალიან გახდომა იცის: სოფლის ექიმნი ავადმყოფს ხარის თფილ ფაშში ხვევენ.

და-**ჭმანვა**, -ჭკმანვა, -ჭპანვა იხ. გმანვა.

ჭონტოლი ბალანა, სიგინებლად ამბობენ.

ჭოპოსანი შდ. ჭირბოშანი.

ა-ნ-**ჭორება** სურნელების დაფრქვევა, **наполнять ароматомъ;** მეტფ. «ქ-არ აანჭორა!» **навонялъ.**

შე-**ჭორიკება** (რჭ. ვ. ჭ.) შელვინიანება, დათრობა.

ჭოჭინა/ე-ჲ ოწინარი; შდ. **Чуб.**

ჭპანვა იხ. გმანვა.

ჭრიახი ქათმის კრიახი.

ჭუა (< ჭუვა < ჭვივა) მრავალფრად ბრკიალებს, ელვარებს.

ჭუილი სროლა, გადაგდება რისამე, რომ ჰაერში სტვენდეს. «სულ ჭუილ-ჭუილით მოდიოდა ისარი». «რო ვიჭულიე, ხუთ ფხარზე გადავაგდე».

ჭურთი იხ. ჭვირთი.

ჭურღული (რჭ. ვ. ჭ.) ტკბილი მუსაიფი ნელის დაბალის ხმით.

ჭურცუმალი, ხურცუმალი, ხვრიციმალი, ჭუჭრუცანა.

ჭუცვა, და-ჭუცვა თვალის დახუჭვა: მეცფ. «რა მეძება, დაჭუცული აქვს ოჯახი?» შდ. ჭუჭვა.

ჭუცი Чуб. შდ. ჭიკა.

ჭურჭუმალი გასროლილი ისრის ან ჯოხის ჰაერში სცვენა, ჭუილი.

ჭუჭვა (თვალისა), მო-, ხუჭვა (< *kuṭva) прищурить глаза; შდ. ჭუცვა.

ჭუჭუ-მალობია (ს. ქ.) ბავშთა თამაშია; შდ. კუკუ-მალობია.

ჭუჭყვა მი-, მიჯარვა, მიწყობა. «მიწის სივიწროვის გამო, გლეხები ერთმანეთზე ვართ მიჭუჭყული».

ჭუჭყური «ოქროპირი... არხეინად აბოლებდა თუთუნს და ყურს უგდებდა მისი ყალიონის გრძელი ღერის სხვადასხვა ხმოვანს ჭუჭყურს» (ჯიბილა, ცნ. ფ. № 2593, ფლ. 1,15).

ჭყალვა, და-, გა-, გაკაწრვა. царапать; შდ. ბრჭყალი.

ჭყაპნა ჯლაბნა, ღლაბნა.

ჭყერა, ნ-ჭყერა, მ-, ჭყეცა, ცქერა, მზერა.

მ-**ჭყვლევა,** ნ-ჭყვლევა დამჭყვლევა, გულზე ხელების დაკრეფა. «რავა ხელებ დამჭყვლეული დამდგომიხარ თავზე, ხომ არავის ცირი?»

ჭყიპარცი (რჭ. ვ. ჭ.) ენამრავალა, წარა-მარა მოლაპარაკე.

ჭყლაპი თოთო, მაგ., წიწილი.

ლა-**ჭყორი** (რჭ.) დაპობილი მუხის სარები; შდ. Чуб. ლაჭყორი, აგრეთვე მგ. ჭყონი = მუხა.

ჭყუმპვლა იხ. შხუმფვლა.

ხ.

ხაბაკი რისამე ძებნა, рыться, возиться. «რას დახაბაკობ მაქანეჲ?» Чего тамъ возишься? ხაბაკი ავეჯეულობასაც ჰქვია (ჭყონია — ხიბაკი); გახაბაკება ავეჯეულობის სახლიდან გაცანა; გაქურდვა.

ხაბალობა (< არბ. خبر?) ოხუნჯობა. «დავლიეთ, მოვსძახეთ «ორიდელა», ვიხაბალეთ, ვიხუნცრუცეთ» (ცარცაროზი. № 9, 1909, გვ. 3, სვ. 1).

ხაბო მდინარის ნაპირი.

ხათქა-ხუთქი ხმაურობა, რცყმევა.

ხაკუნი, ჩხაკუნი, იხ. ჩაკუნი; შდ. ცხაკუნი.

ხალამი დიდი ქოთანი, უმთავრესად ყველის შესანახავად; შდ. საბა და Чуб. ხალანი.

გა-**ხალარება** (რჭ. ვ. ჭ.) მოჩხუბართა გაშველება, გაზავება.

ხალახინი (რჭ. ვ. ჭ.) დიდი ჭოგრი, ხალა, ხალხა, ხოლი.

ხალცვა, მო-ხალცვა მოხალვა, გახურებულ კეცზე მარცვლეულის შეწვა.

ხამანწკა (რჭ. ვ. ჭ.) მომცრო სასმისი, рюмка.

ხამის ცემა (დ. ყ.) სირბილისა ან დიდი მუშაობის შემდეგ ცუდ ხასიათზე დადგომა, გულის აცერცეცება: სოფლად ხამნაცემს ცკბილ კვერს აჭმევენ.

ხამუში ჩოთირი; მეხამუშება მეჩოთირება, არ მესიამოვნება.

ხანცალი, გა-ხანცალება, და-, დასუფთავება, დაწმენდა. «მუშებმა ისე გაახანცალეს ყანა, რომ ჟერ ძირ ბალახს ვერ ნახავ»; იხ. და-ხანჭალება.

და-**ხანჭალება** დასუფთავება, კარგად გარეცხვა, დაფერვა. «ისე დავხანჭალე ჯამ-ჭურჭელი, მის შეხედვას არაფერი სჯობია: გაპრიალებულია!»; შდ. ხანცალი.

ხანჭკი (?) (გურ.) რა დროის ქორწილია ძამიავ, ქვეყანა იქცეოდა და ცურა ქორწილს შობოდაო, ხანჭკს მიარ თუ? (ჩანგი, გვ. 66, სცრ. 18, აპ. წულაძე).

ხარგა (ზ. ი. ჭ.) ხარების ჯოგი.

ხარ-უღელა იხ. ვენახის ლოცვა.

ხარხიმი, ხარხინი ღვინის საწურავი მანქანაა, წნერი, წკნერი; ხარხინის სამკაულებია: ა) ისარი — ჭახრაკი, ბ) დირე — ზევიდან დადებული ორბოძალა ხე, გ) ქუდი = დათვის თავი — ჭახრაკზე ჩამოცმული, დ) სამართი — დირის გასამაგრებელი, ე) ბერა — ხე, რომელშიდაც დირეა გაყრილი, ვ) დანდლები — ბერაში გაყრილი ხეები, რომლებზედაც მერეცაფაა, ზ) მერეცაფა — ქვა ყურძნის გასაჭნეხი და საწურავი, ჱ) კვირისთავი — ჭახრაკზე დაკიდებული ქვა, თ) კაპიწი — ჭაჭის ჩასაყრელი, ი) კაკალა — ჭაჭის ასალები, კ) კონცილა — დირეს და კაკალას შუა შესადები ჯირკები.

სა-**ხარჯო** (ღვინო) შვაღვინო, წყალღვინო, რომელიც შესანახავად არ ვარგა.

სა-**ხაცო ხარი** მოზვრობიდანვე ინიშნება სახაცოდ; ამისთანა ხარი დიდ პაცივშია: კვირაში რამდენიმე დღე უღელში არ იბმება (ზოგან—პარასკევ-შაბათკვირეს, ზოგან—კვირე-ორშაბათს), გაყიდვა აკრძალულია, ავად შეიქნეს — ექიმობა არ უნდა; ლამე ცყეში დარჩეს—მეზნა არ შეიძლება, ვინაიდგან მგელი და სხვა მავნე არ ერჩის; თუ ვინიცობაა დაიკარგა, ხაცმა მიირთვაო, ამბობენ; ხანში შესულს კლავენ; ამ დღისთვის მოწვეულია მთელი გვარეულობა (ბაბუა-შვილიშვილები); მღვდლის დაკურთხევის შემდეგ, თითოეული წევრი ხარის პაცრონს შემოავლებს თავზე ანთებულ სანთელს და დაილოცება; ცალკე დაკურთხებულ გულ-ღვიძლს მღვდელი დასჭრის და თითოეულ დამსწრეს ჩამოურიგებს; იმართება საერთო ნადიმი (სოფ. გორდი).

ხაცკუნი, ჩა-ხაცკუნება, შე-, ხმაურობით ხორცეულის ჭამა.

ხაცრაბუცა (რჭ. ვლ. ფ.) ლაზლანდარა.

სა-**ხაფიფო** (რჭ. ვ. ჭ.) მეცად საყვარელი რამ.

ხაფსვარი (პ. ბ.) იხ. ხვალ-ფსვალი.

ხაჩირი ხუროების იარაღია.

ხაციცი (ა. ა.) შობის წინა სალამოს ოჯახის თითოეული წევრისათვის კლავენ ქათმებს და კუჭმაჭის (იხ.) მაგიერ ურთავენ ჭყინც ყველსა და მოხარშულ ბრინჯს; შობას ადრე, გათენებამდი, ყველანი სუფრას მოუსხდებიან და ლოცვის შემდეგ საუზმობენ, რომელსაც ხაციცი ჰქვია.

ხახალი (დ. ბ.) ცხრილი, рѣшето; ხახლვა, გა-, ხახალში მარცვალთ გავლება: მეცფ. «ასე იჭაჭება მაგ ვაჭარი, მარა კარგათ რომ გახახლო, შაურის არაფერი არ დარჩება»; შდ. Чуб.

სა-**ხახანია ი** მთის კალთაზე დაყოლებული ღარი ხე-ცყის (იხ.) ჩამოსაგორებლად; შურო, ნაშვავო, სათარი, სათრიელი.

ხე, ფხე (მგ.) ასული, ქალი; მხევალი: ჭავჭანიხე ჭავჭანიძის ქალი, ასული; მელეიხე მელაძის ქალი და სხვ.

მე-**ხევე** საცირალში (იხ.) მოსულნი ქირისუფლის ნათესავთა და მოყვარეთ გარდა, სხვა მცხოვრებნი იმავე სოფლისა; მე-

ხევენი «გადასახურავს» იხდიან მხოლოდ ათ შურს.

სა-**ხეთქი** (აცამი) საპობი აცამი.

ხელ: ნა-ხელავი ნაკეთები. «ე შალი კაი ნახელავია»; «შენი ნახელავი მრავალ წელს ნუ მომიშალოს ღმერთმა».

ხელარი, შხოლარი, ხის სწორი და გრძელი შცოები.

ხელ-თოფა ბავშის სათამაშო პაცარა თოფი.

ხელი სუნი, მაგ., «ამ დოქს ღვინის ხელი აქვს» кувшинъ отдаетъ, несетъ виномъ.

ხელის ჭუჭყი ფულს ეძახიან.

ხელ-კალათა პაცარა კალათი.

სა-**ხელო** рукавъ платья; შდ. Чуб. სახელი.

ხალ-მაკვარანცხი იხ. მაკვარანცხი.

ხელციви ქურდი, ჟიბგირი.

ხელხვავი სიმღერაა.

ხეპრე სულელი; გაუთლელი.

ხეპქო (ა. ქ.) კვერცხის კანი, ხეჭუჭი, ლენჭოპა; შდ. ქნ. ხეჭეპა, სმ. *խեճեպ* და Чуб. ხეჭბი.

ხერე-ხურე ნაყარნუყარი, არეული; сбродъ.

მე-**ხეცე** (რჭ.) დაუპაციჟებელი სცუმარი, რომელიც ვისმე დაპაციჟებულს აეკვიაცება, რომ «თვალში არავის ეცეს» მისი უცხოობა. «ისე თამამად ეჭირა თავი, ვერც შეაცყობდი, რომ მეხეცეთ იყო მოსული».

ხეცერი, ხეშცერი სულელი, ჩერჩეცი, ქერქეცი.

ხე-ცყე საშენებელი მასალა (ხისა).

ხეში (რჭ. ი. მ.) იხ. ხეჩო.

ხეშცერი იხ. ხეცერი.

და-**ხეჩერიკება** დასახიჩრება, სხეულის რომელიმე ნაწილის დაშავება.

ხეჩო, ხეში (რჭ.) პაცარა კონებად შეკრული პურის თავლები მომკის შემდეგ დარჩენილი; შდ. ქნ. ხეში და ხეფა (Н. Марръ, *Грамм.*, გვ. 230—1). იხ. მო-ნა-კვერება.

ხეჭბი შდ. ხეპქო.

ხეჭუჭი შდ. ხეპქო.

ხვალი იხ. ხვალ-ფსვალი.

ხვალ-ფსვალი, ხაფსვარი, წულის კალაპოცზე დასამაცებელი ჯოხები: ხვალი გრძელია, ფსვალი=სოლი პაცარაა, მოკლე.

უ-**ხვანი** იხ. უ-ხუანი.

ხვანხვალი ხვარხვალი, ხვანცარიკი, ფხაკური, მიცრიალ-მოცრიალება.

ხვალმანდური სახლის სახურავსა და კედელს შუა ცალიერ ადგილას აჭედილი ფიცრები.

ხვარდ: (რჭ.) ა-ხვარდნა აშლა, ჩხუბი. «ისეთი ჭინჭყლია, ისეთი, რაც უნდა ლოჩო (იხ.) კაცი შეხვდეს, მაინც აეხვარდნება».

ხვარხვალი წყლის დუღილი, ქვარქვალი; შდ. ქნ. ო-ხარხალუ.

ხვაცა, ხვაჭა კბილების დაკრეჭა; დახვაცული, დახვაჭული პირდაღებული, რომელსაც კბილები უჩანს.

ხვაწაწინი ხის კოვზის ამოსახუცკნავი (იხ. ხუცკნა) წვერში მოღუნული დანა; ხვეწი; შდ. Чконія ხოწი.

ხვაჭა, და-ხვაჭული იხ. ხვაცა.

ხველა-ბაცონები ხველა, коклюшъ; იხ. ბაცონები.

სა-მ-**ხვედრო** უკანა ნაწლევი; სამხვედროს ავადმყოფობა ბუასილი.

ხვიარა/ე-ჲ ერთგვარი ბალახია, რაზედმე მოეხვევა და ისე იზრდება.

მა-**ხვიერი** აბრეშუმის ჭია, რომელიც უკვე პარკს აკეთებს, ახვევს. მეცფ. «რავა მახვიერი აბრეშუმივით აქიცინებ მაგ თავს?»

ხვირკილა/ე-ჲ თხმელის ნაყოფი, კვირხილეჲ.

ხვირცქიმალი იხ. ხურცქუმალი.

ხვისირო ძირზე შეკრეჭილი თმა, ხოცორა (იხ. Чкопія); შდ. კვიცირო.

ხვისქი, ხვიშთი. «ხვისქი არ გამაჩნია»; ე. ი. არაფერი არა მაქვს, უფულოდ ვარ.

ხვიშცარა/ე-ჲ გრძელი სალაშინია; შდ. Чуб. ქუსცარა.

ხვიშთი იხ. ხვისქი.

ხვრიცქიმალი იხ. ხურცქუმალი.

მო-ნა-**ხთომი** იხ. ხც.

ხიაპა იხ. თხიპა.

ხიბალუკი (რჭ. ვლ. ფ.) მასხარა, ხუმარა; შდ. საბას ხიბალიკი.

ხიზა (რჭ. ვ. ჭ.) მდინარეზე გაბმული თოკი (?).

ხიკვა, მო-, მოგროვება, ერთად რისამე თავის მოყრა. «მოხიკე შიშა დ დავანთოთ ცეხლი». მეცფ. «ისე დაბეგვეს, მოსახიკავათ გახდა».

ხიკინი, გა-ხიკინება გახმობა, ხიკინ-ხიკინი რისამე გამხმარის ხმაურობა. «ისე გეეხამებია იმ ქალს კაბა, რომ სულ ხიკინ-ხიკინი გაქონდა!»

ხილვა, გა-ხილვა, ბოსცნეულის გარჩევა, გამოწმენდვა ცუდი ბალახებისგან; თაფლის გამოღება სკიდან. «გახილე, ბოშო, ბოსცანი!» მეცფ. «რას იხილები დ იქექები, ცილები ხომ არ გჭამს?»

ხიმონი (რჭ.) შეღავათი, გულიდან დარდის გადაყრა. «წყალი დავლიე დ გულს ხიმონი მომცა, მიხიმონა».

ხიმსლი (რჭ. ვ. ჭ.)] ხის ანახეთქი, ხის ძლიერ წვრილი ნაწილი მცვრის მსგავსი.

ხინდიკა/ე-ჲ (ე. ც.) ჯაჯგუნა ურემი.

ხინკლი (ვლ. ბ.) ჭურჭლის ძირში ჩალექილი რამ.

ხიოდი, ხიოდი «ბაცონები» (იხ.), როცა წითელა, ხველა დ სხვ. მორეული არ არის; მოუხიოდე «ბაცონებს» — მოუბოდიშე, შეეხვეწე, რომ არ გაჯავრდეს; შდ. სვ. ხიად.

ხიოჭი (დ. ყ.) გამხდარი, მჭლე. «რა ხიოჭი საქონელია; ცარიელი ძვალ-ცყავია!»

ა-**ხირხვლა** იხ. ა-კირკვლა.

ხიცირია (ს. ქ.) თამაშია; **игра въ жмурки.**

ხიცკინა ხრცილი, **хрящъ.**

ხიშქნა ვაშლისა დ მისთანათა უხეიროდ, ლორივით ჭამა.

ხიციანი, ხიცინი, ხიჩინი, ლიცინი, **щекотать;** მეხიცინება **мнѣ щекотно;** შდ. ღიზინი.

ხიხა (დ. ყ.) გამხდარი, მწირი, დალეული, ცოცა. «ათი წელიწადი შენ ხიხა ნუ კი გგონია!»

ხლაპი (საბა) შდ. ხრაპი.

ხლარცუნი (რჭ.) ულამაზოდ შემოხვევნა, ხუნცრუცი; შდ. Чкопія ხლახუნი.

ხლეჩა, ჩა-, ხმის ჩახრინწვა; იხ. ხლიჩინი.

ხლეწა ხლეჩა, გლეჯა; დარცყმევა, ხმაურობით დავარდნა, ბრაგვანი.

ხლიჩინი, ჩახლეჩილი ხმით ლაპარაკი; იხ. ხლეჩა.

ხობოკა/ე-ჲ, ხობოკურა/ე-ჲ მაგარკანიანი კვახი.

ხობოკურა იხ. ხობოკა.

ხოზიკი იხ. Чуб.; ა-ხოზიკება აკიდება, აკვიაცება, აცორლიალება, **навязываться.** «არ ვიცი, ამეხოზიკა დ აგერ ჲერი წელიწადია მე ვარჩენ დ ვერ მევიცილე».

ხოზო სხვილ-მარცვლიანი უფხო პური; შდ. ძვ. ქართ. კუეზა, აგრეთვე ლვეზელი.

ხოლი (რჭ.) კაკლის (ნიგვზის) სარეკი ჭოკი, ხალახინი; შდ. Чуб. ხალა.

ხოლი (რჭ.) აღმართი გზა.

ხონური ერთგვარი ცეკვაა, რამდენიმე კაცის მხარზე ხელგადადებულის.

ხონჭკა (ს. ლ.) ნახევრად მწიფე სიმინდის ტარო.

ხოპიო (საინი) ღრმა საინი, მათლაფა, глубокая тарелка.

ხორხისმიერი (ხმა) гортанный звукъ (სილ. ს. ქ. გვ. 201).

ხოში (სპ. خوشی?) სიკეთე, პატიოსნება. «ახალგაზდობის ხოში არ გამიტეხია».

ხოწი (რჭ.) პურის ცომის მოსაჭრელი თენგია; შდ. Чконія.

ხოხია (ს. ლ.) საადრეო მიწის ლობიო.

და-**ხოხინება** სულის დათქმა, დასვენება.

ხოხოპა (რჭ. ვ. ჭ.) ყელმოტეხილი დოქი, ჩაფი და მისთანანი; შდ. ხუხუპეჲ.

ხოხორიკ: გა-მო-ხოხორიკება გამოძვრენა, გამოყვანა.

ხრაპი (რჭ. ვ. ჭ.) უზომო ღვინის მსმელი, გაუჯერებელი; შდ. საბას ხლაპი.

ხრეში ღორღი, щебень.

ხრიგი ძველი, დამტვრეული, დანგრეული, დაქონქილი. «რავა მოგიხრიგავთ ე ოთახი!» — როგორ მიგიმოგინგრევიათ!

ხრიკი მუნი.

ხროგი ხმელი, გამხდარი და დიდი; შდ. საბას ხროხი.

ხრონცი დაბერებული, дряхлый.

ხროხანა (ო. რ. ა.) ტუჩმოტეხილი დოქი, ქოთანი და მისთანანი.

ხრუკვა, გა-, და-, შეწვა, შერუჯვა; გახრუკული დამწვარი, გაშავებული. «გარუჯული, გახრუკული კუთხეშია მიგდებული» (ლომის სახმობი ლასტია).

ხრუკი (რჭ. ვ. ჭ.) ძალზე გამხდარი საქონელი, ადამიანზედაც იტყვიან.

უ-**ხსენებელი,** უ-რწმილო გველი.

ხსენი Чуб. შდ. სხენი.

ხტ || ხთ: მო-ნა-ხტომი, მო-ნა-ხთომი უქმური. მონახტომის ლოცვა ასე იწყება. «მონახტომო მამიანო, მონახტომო დედიანო, ... ორშაბათს მოხვდი.... გავლაზე მოხვდი.... რა რჯულით შეეყარე, იმ რჯულით გამეეყარე, რა რჯულით შეეთვისე, იმ რჯულით გამეეთვისე.... ამას (სახელი) გეეყარე, იმას (სახელი) შეეყარე».

ხტული ხარვეზი.

უ-**ხუანი** (რჭ.) გაუვალი, დაბურული, ულრანი ტყე; შდ. ძველი ქართ. ხუმა გალება.

ხულიგანი, ხულუგანი (ინგლისური hooligan) გვარი იყო ერთი ოჯახის, რომლის ყველა წევრი მცარცველი, ავაზაკი გამოდგა; ზოგადათ ითქმის ნაძირალზე, შავრაზმელზე.

ხუნდ: სა-ხუნდარი (დ. ავ.) მტრედთა მოსაკლავად ჩასასაფრებელი ადგილი; შდ. Чуб.

ხუნტულა, გა-ხუნტულებული პატარა, ლამაზი და სუქანი, გაპუნტულებული.

ხუნხუზი (ჩინური) იქაური კაზაკია; ჩვენში მცარცველის, აბრაგის აზრით იხმარება.

ხურგი ჩირგვი.

ხურგი გორა, საზღვარი; მე-ხურგე მეგორავე, მესამზღვრე.

შე-**ხურება** მეტფ. გაწყრომა. «ის კი შევახურე რჯულზე!»

ხურცუმალი ჭურცუმალი, ჭუჭრუტანა, ჭიჭრიტანა, ჯუჯრუტანა, ხვირტიმალი, ხვრიტიმალი, щель.

ხურუში (სპ. خروس მამალი) ვნებათა ღელვით შეპყრობილი, **страстный.**

ხუცკნა ძირზე რისამე ჩაჭრა; ა-მო-ხუცკნა ამოთლა, ამოჭრა, მაგ., საწნახელის ამოხუცკნა, კოვზის ამოხუცკნა, **выдолбить.**

ხუჭვა შდ. ჭუჭვა და ჭუცვა.

ხუხუპა/ე-ჲ (ვლ. ბ.) ვიწრო თავიანი ქოთანი კვაწარახისა და სხვ. შესანახავად; იხ. ხოხოპა.

ხუხვა გადაკვრით სმა, გლანჯვა, **выпивать залпомъ.**

ხუხური (რჭ. ვლ. ფ.) თხმელის ხვირკილი, ნაყოფი; შდ. კოკოლა (**Н. Марръ,** *Т. и Р. VII, Дневникъ,* გვ. **35**).

უ-**ხუჯური** (მგ. < უ + ხუჯი = მხარი) მხარში მიუდგომელი, უხასიათო, მიუკარებელი ადამიანი; იხ. უხუჯური.

ჯ.

ჯაბაგანა იხ. ბიჯაგი.

ჯაბადა/ე-ჲ ჯაშკუცისგან დაღობილი კალათი.

ჯაბარყული ქვაბის ყური; შდ. **Чконія** კაბარყული.

ჯაბაყულა შუა მოსართავი უნაგირის ბალიშზე გადარცყმული.

ჯაბუნაკი ნეხვი; თუ ვინმე ჰპაერს გააფუჭებს, მას ბავშები ჯაბუნაკს აჭმევენ, ე. ი. პირში რაღაცა ცუდს ჩაუდებენ.

ჯადაგირი (რჭ. ვლ. ფ.) ბევრი ნახირი; ჯანდაკს, მჭლე საქონელსაც ჰქვია; შდ. **Чуб.** ჯადაგო.

ჯავახი (რჭ. ვ. ჭ.) ჯიბრი. «ე ხარები ერათმანეთს ეჯავახებიან».

ჯაკელი მეორე წლის ხბო.

წა-**ჯალაგინება** (რჭ. ვ. ჭ.)?

უ-**ჯამუში** იხ. უჯამუში.

ჯაო (რჭ.) ჯაგარი.

ნა-**ჯაო** დაბალი ადგილი.

ჯარაბა/ე-ჲ (სპ. چرخاب) ჯარა, სასთველი მანქანაა.

ჯარხანა ჯოჯოხეთი. «მე რო მოვკვდები, მერე ჯანაბას და ჯარხანას ყველაფერი».

ჯარჯ: მო-ჯარჯვა (კვერცხისა) მაგრად მოხარშულ კვერცხს ნაჭუჭს აცლიან და კვამლზე ჰკიდებენ გასახმობად, მოსაჯარჯავად: ამისთანა მოჯარჯული კვერცხი ღვეზელში ჩასართავად იხმარება.

ჯარჯული ლობე, რომელსაც წელამისგან (ვაზის ნასხლევი) გაკეთებული თავსახურავი აქვს წვიმისგან დასაფარავად; შდ. **Чконія** ჯარჯი.

ჯალადირი?

ჯალინა ბლაგვი, უვარგისი დანა.

ჯახ: მო-ჯახვა (დ. უ.) გაფუჭება, წახდომა. «მოჯახული ქე იყო ი ღვინო, მარა კარგა ბლომად ვქაჩეთ».

ჯახრიკა, ჯაგლაგი, **кляча.**

ჯახრიკი წვალება, **биться объ ледъ.** «რავა ხარ პეცრია?» — რავა ვიქნები, სულ ვჯახრიკობ, მარა ვერაფერს ვერ გავხდი!

ჯაჯგუნი ჯაჯგური, ხმაურობა.

ჯაჯგური ბრძოლა, ჭიდაობა, ხმაურობა. «ეჯაჯგურება ცხოვრებას».

ჯაჯლანი დადლანი, ჭაჭყანი, ყვირილი, უშნო ლაპარაკი.

ჯგიმვა წელში გამართვა, გაჯგიმული, სარგადაყლაპულივით წელში გამართული; რას იჯგიმები თუ იცი?

интересно знать, чего ты дуешься, чего ты гордишься? აგერ არ მეიჯგიმება?! а вотъ, идетъ, словно аршинъ проглотилъ!

ჯგუთი იხ. ჯუქანი.

ჯგუშვა უხეიროდ რისამე შერჭობა, შესობა; ცუდათ კერვა.

ა-**ჯედა** უნამუსო ქალი, ავარდნილი, აცეხილი, რომელიც ყველას თავზე აჯდება.

და-**ჯედა** (რჭ. ვლ. ფ.) საზოგადოთ ითქმის დაბალსა ჵ ფართო ჭურჭელზე.

ჯეკნა, და-, ბალახეულობის ფეხით დაცკეპნა, დაზეკნა, დათელვა.

ჯელგა (რჭ. ვლ. ფ.) ხროვა, ჯოგი.

ჯენჯეხი იხ. ჭენჭეხი.

ჯენჯი ძენძი, ჩენჩი, ნაგავი, ნამცვრევ-ნამსხვრევის გროვა; შდ. საბა.

ჯერკო (რჭ. ვ. ჭ.) დიდი როდინი.

ჯეჯგილა/ე-ჲ მსხვილი ღერღილი; ღერღილის ნაცერასაც ჴქვია; შდ. ჭეჭკილა ჵ წეწკილა.

ჯვარ-ა, -ი ბანქოს თამაშში трефъ.

უ-**ჯიატი** იხ. უჯიატი.

«**ჯია-ჯია**» (რჭ.) ჯიჭ-ჯიჭ, ქათმის დაძახება, მოწოდებაა; შდ. საბას ჯუჯუ.

და-სი-**ჯიბიქება** (რჭ. ვლ. ფ.) მაგრად რისამე შეკვრა, გაკოჭვა; მდაბიურად coire.

ჯიგჯიგი იხ. ჯიყჯიყი.

ჯიკავი, ჯიკება толкать. «იმისთანა ვუჯიკე, ცხვირ-პირით დავახეთქე».

ჯილა წილი; ჯილა ვიყარეთ бросили жребій.

ჯიმალა/ე-ჲ, **ჯუმალა**/ე-ჲ (მგ.) მამიდის ან დეჲდის ქმარი.

ჯინაგარი ჯინიანი კაცი, ჯიუტი, упрямый.

ჯინგულა/ე-ჲ მხალეულის მსხვილი ძირი.

ჯინთაგი (კ. ფ.) უხუჯური, ჯინაგარი, ჯიუტი.

ო-**ჯინჯალა**/ე-ჲ სამზადი (იხ.) სახლის დირე, რომელზედაც ნაჭა (საქვაბე, საკიდელი) ჴკიდია. «რომ ჴკიდია ნაჭა ოჯინჯალაზე, არ გავსცვალო მე ახლანდელ ზალაზე!» (გ. ბ.).

ჯინჯგალი (რჭ.) მიწევ-მოწევა, ქიჩავი.

ჯირგალი ჯეკნა, ცკეპნა; მეტფ. დაჯაბნება. «მალე ამოჲ ქუთეისს, თვარა წაგვაჯირგალეს ზემოურებმა».

«**ჯის**» (III პ. < ჯდომა) სათამაშო კოჭის გვერდი.

ჯიქანი ცური; იხ. ცუ, вымя.

ჯიყჯიყი (სილ.), ჯიგჯიგი, უშნოდ, ცუდათ ლაპარაკი. «უცხო ენით ჯიყჯიყობს ჵ ქართულათ ორ სიტყვასაც ვერ მოაბრუნებს» (კოლხ. 1911, № 138, გვ. 2, მეთაური. I,52).

ჯიჭ-ჯიჭ იხ. ჯია-ჯია.

მო-ნ-**ჯიხვა** ავი-ზნე, падучая болѣзнь.

ჯიხტა, ჩიხტა ქალის თავსახურავი.

ჯიჯაყვი (რჭ. ვ. ჭ.) ბაყვებს შუა გამოსული ჯირკველი; დაბელვის შემდეგ ხეზე დარჩენილი ტოტების ჩანაჭერი.

ჯიჯგვი, ჯიჯგვინა, ტიტკვინა დაბალი, სქელი ჵ ქონმორეული.

გა-**ჯიჯიბახება** (რჭ.) გაბოგირება, გზაზე გადალობვა.

ჯიჯინ: გა-ჯიჯინება გაწეწვა, აბურძგვნა, თმაგაჯიჯინებული—თმააბურძგვნილი.

ჯიჯიხანა (რჭ. ვ. ჭ.) მეტისმეტი გაჭირვება.

ჯლიქვი ბლიკვი, მუჯლუგუნი.

ჯმუში (რჭ. ვ. ჭ.) ჯმუხი, დაბალი ჵ ჩასკვნილი ადამიანი.

ჯმუხი Чуб. შდ. ჯმუში.

ჯოლვა, და-, (ე. ც.) მიწის დაფარცხვა

დათესვამდე; სა-**ჯო**ლავი სამეურნეო იარაღი მიწის დასაჯოლავად.

ჯომაგ: მო-**ჯო**მაგება (რჭ. ვ. ჭ.) ჭირნახულისა და მისთანათა ერთად შეგროვება, თავის მოყრა.

ჯორგვა, და-, მძიმე რისამე დადება, прессовать; და**ჯო**რგილი მძიმე ცვირს ქვეშე მყოფი.

გა-**ჯორვა,** მი-, მეცფ. დაცუქსვა, გაწყრომა, გალანძღვა.

ჯორი-ღლეცა (რჭ.), ვირი-ღლეცა, ბავშთა თამაშია.

ჯორჯალი, მი-ჯორჯალება, მო-, ნელად, ფანცად მიცრიალ-მოცრიალება.

ჯორჯღლები ხეზე მრავლად ამოყრილი შცო.

ჯოსცარაგანი (პ. ბ.) იხ. ჩუსცარაგანი.

ჯუმადა/ე-ჲ იხ. ჯიმადა/ე-ჲ.

ჯუნდვრა იხ. ფუნდვრა.

ჯურმა (რჭ. ვ. ჭ.) გუჯაბისგან (იხ.) გაკეთებული საჭმელი.

ჯუქანი პრასისა, ნიახურისა და სხვა მხალეულობის ამოსათხრელი წვეციანი ჯოხი, ჯგვერი, ჯგუთი.

ჯუღელი (ო. რ. ა.) ავი, ყაყანა კაცი.

ჯუჯუ (საბა) შდ. ჯიჭ-ჯიჭ.

ჯუჯულები (რჭ.) ჯგუფად ამოსული შცოები, ჯორჯღლები (იხ.).

ჯღაბნა შდ. ღლაბნა.

ჯღავილი ბღავილი, ჩხავილი.

ჯღამარა/ე-ჲ (ს. ჟ.) ჭროლა, თვალჭრელა.

ჯღარკი ღრაკი, ჯღანი.

ჯღიბალია/ი ჯღიბა.

Дополненія.

ა. **ალთა, ბალთა** «ზოგი ალთას, ზოგი ბალთას» საერთო საქმეში შეუთანხმებელი მოქმედების გამოსახატავად ითქმის; «**кто въ лѣсъ, кто по дрова**».

არადანი იხ. ა-რჩევანი.

არხეინი კმაყოფილი, მხიარული. «ოქროპირი .... არხეინად აბოლებდა თუთუნს დ ყურს უგდებდა .... ყალიონის .... ღერის სხვადასხვა ხმოვანს ჭუჭყურს» (ჯიბილა, ცნ. ფ. № 2593).

აჭი-ბაჭია Чуб. შდ. იჭი-ბოჭია.

ბ. **ბალთა** იხ. ალთა.

ბანდალი იხ. ბანცალი.

ბეთქვა, და-, მო-, მობრეგვა, მობეგვა, გალახვა; ხმის გამოღებას, ხმაურობასაც ნიშნავს; შდ. ფეთქვა.

ბზად: იხ. მზად.

გადა-სა-**ბიჯი** იხ. ალაგე.

ბლანტი Чуб. შდ. ბლარტი.

ბლიკვი შდ. ჯლიქვი.

ბოგინი შდ. ბოქინი.

ბომბორა/ე-ჲ იხ. ბამბურა/ე-ჲ.

ბოქვენი შდ. ბოქვერი.

ბოცნა იხ. ლოცნა.

ბოხი შდ. ბოყორა.

ბღარტი შდ. ბჟღარტი.

გ. **გლანჯვა** გადაკვრით სმა; იხ. ხუხვა.

გნაწ იხ. გნატ.

გრეხვა შდ. პრეხვა.

დ. **დადღანი** შდ. ჯაჯღანი.

დუსტათ Чкопія შდ. ზუსკი.

ზ. **ზეგნური** იხ. ზე-გნური.

ზლუდე იხ. ომუზი.

თ. **თითისტარი** შდ. თირისტარი.

თითხნა Чуб. შდ. ტიტყნა.

თქმა говоръ; იმერული თქმა **имерскій говоръ**, რაჭული თქმა **рачинскій говоръ** დ სხვ.; კილო **нарѣчіе.**

ი. **ილინცური** შდ. ლინციო დ ნირციო.

კ. **კაბარყული** Чкопія შდ. ჯაბარყული.

კაზმ. იხ. კმაზ.

კანტი-კუნტი შდ. ბანდი-ბუნდი.

კბოდე (საბა) შდ. კოდმე.

კვამლი შდ. კულამი.

კვანკვალი იხ. ცვანცვალი.

კვიმატი Чкопія შდ. მაკვიტი.

გადა-სა-**კიდელი** იხ. ომუზი.

კინელამ შდ. წინელამ.

კიპკიპა იხ. კინკიბა.

ნა-**კლე** (რჭ.) უჭკუო.

კოდმე შდ. კმედო.

კოპჭა (ქნ.) შდ. კომიჭი.

კორიდა (ქნ.) შდ. კორიზა.

კოჭლი შდ. ტოკლე.
კრიახი Чконія შდ. ჭრიახი.
კუმატი იხ. კვიმატი.
კუმვა, მო-, მომუწვა, მოკუმშვა.
კუმპალი შდ. კიმპალი.
კუნწი Чуб. შდ. ყერწი.
კურკა შდ. ზურკა.
კუწკუწია (რჭ. ვლ. ფ.) მაქოში მასრის ჩასამაგრებელი ჭახრაკი.
ლ. ლაში შდ. ლაფში.
ლაჭყორი იხ. ლა-ჭყორი.
ლონთქოში შდ. ლორთქოში.
მ. მენეტაფა შდ. მერეტაფა.
მერული (საბა) შდ. მელული.
მიკი (საბა) შდ. ციკი ჲ ნიკი.
მისობა იხ. შენობა.
მწალტე (საბა) შდ. წანწალტო.
ნ. ნალბაქი Чуб. შდ. ლამბაქი.
ნაჯაო იხ. ნა-ჯაო.
ნეგრო ჯიში; შდ. მო-ნაგრამება.
ნიკი (მგ.) იხ. მიკი.
ნონუა იხ. ნინუა.
ნორდი შდ. ლორდი.
პ. პაწაწა, პაწაწინა შდ. პატატინა.
პეჟო შდ. ჟვეპო.
პოტიკა შდ. ბოჭკიტა.
პუნტულა შდ. ხუნტულა.
პუტუნი ფუჩუნი.
ჟ. ჟონვა შდ. ნოჟვა.
ჟღვერტვა ღონივრად რისამე დანარცხება.
რ. რკილი Чконія შდ. კრილი.
როგო შდ. ოგრო.
ს. გა-**საჭება** გადასროლვა, გადაგდება; გადენვა, გადასახლება. «ცა ჲ ქვეყანას აქცევდა, მარა გოუსაჭეს **ციმბირში!**»
სილა შდ. ლისა.
სკვარამი შდ. წკვარამი.
ტ. ტვირთი შდ. ჭვირთი.
ტოილო Чуб. შდ. ტოულო.
ფ. ფატრვა, გა-, გამო-, გაჭრა, გაჩეხა; მაგ., მუცლის გამოფატრვა **выпотрошить.**
ფეთქვა შდ. ბეთქვა.
ფხე იხ. ხე.
ფუშვა შესობა, შერჭობა; შდ. Чуб.
ფუჩუნი შდ. პუტუნი.
ქ. ქარგალი (სპ. کارگر) ხელოსანი, ოსტატი; ხელოსნის თანაშემწე, **подмастерье.**
ქერვა, და-, მდაბიურად coire.
ქუსტარა Чуб. შდ. ხვიშტარა.
ღ. ღიჟინი შდ. ხიცინი.
ღილველი შდ. ტილველი.
ღორცხონებული ავადსახსენებელი, კვდარმაღლი, **печальной памяти.**
ღრნობა შდ. ყლნობა.
ღუნვა შდ. ღუჟვა.
ჩ. ჩიხტა იხ. ჯიხტა.
ც. უ-**ცაბედი** მოულოდნელი, უეცარი; უცაბედათ მოულოდნელად, უცებ.
ძ. ძუნწი შდ. ღუნწი.
ჭ. ჭიჭყნა შდ. ჟუჟლნა.
ჭუტი Чуб. შდ. ჭიტოლი.
ხ. ხვრეტა შდ. სვრეტა.
ხლახუნი შდ. ხლარცუნი.
ხროხი (საბა) შდ. ხროგი.
ჯ. ჯაგარი შდ. ჯაო.

МАТЕРІАЛЫ ПО ЯФЕТИЧЕСКОМУ ЯЗЫКОЗНАНІЮ

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ АКАДЕМИКА **Н. Я. Марра.**

Изданы:

I.—ილია ჭყონია. სიტყვის-კონა. საბა-სულხან ორბელიანის და დავით ჩუბინაშვილის ლექსიკონებში გამოტოვებული სიტყვები. Илья Чконія. Грузинскій Глоссарій. Слова, не вошедшія въ Словари Савы-Сулхана Орбеліани и Давида Чубинова. 1910.

II.—Н. Марръ. Грамматика чанскаго (лазскаго) языка съ хрестоматіею и словаремъ. 1910.

III.—I. Кипшидзе. Дополнительныя свѣдѣнія о чанскомъ языкѣ. (Изъ лингвистической экскурсіи въ Русскій Лазистанъ). 1911.

IV.—П. Чарая. Объ отношеніи абхазскаго языка къ яфетическимъ. 1912.

VI.—ვ. ბერიძე. სიტყვის-კონა იმერულ და რაჭულ თქმათა. В. Беридзе. Грузинскій (картскій) глоссарій по имерскому и рачинскому говорамъ. 1912.

Печатаются:

V.—Н. Марръ. Къ вопросу о положеніи абхазскаго языка среди яфетическихъ.

— I. Кипшидзе. Грамматика мингрельскаго (иверскаго) языка съ хрестоматіею и со словаремъ.

Подготовляются къ печати:

— Н. Марръ. Грамматика сванскаго языка.

— А. Шанидзе. Хевсурскій говоръ грузинскаго (картскаго) языка.

— Н. Марръ. Грамматика грузинскаго (картскаго) языка.

— Н. Марръ. Сравнительная грамматика языковъ яфетической вѣтви.

— Н. Марръ. Сравнительная грамматика яфетическихъ языковъ съ семитическими.

Цѣна 1 руб.; Prix 2 Mrk. 50 Pf.

Продается у коммиссіонеровъ Императорской Академіи Наукъ:
И. И. Глазунова и К. Л. Риккера въ С.-Петербургѣ, Н. П. Карбасникова въ С.-Петербургѣ, Москвѣ, Варшавѣ и Вильнѣ, Н. Я. Оглоблина въ С.-Петербургѣ и Кіевѣ, Н. Киммеля въ Ригѣ, Фоссъ (Г. В. Зоргенфрей) въ Лейпцигѣ, Люзакъ и Комп. въ Лондонѣ.

Commissionnaires de l'Académie Impériale des Sciences:
J. Glasounof et C. Ricker à St.-Pétersbourg, N. Karbasnikof à St.-Pétersbourg, Moscou, Varsovie et Vilna, N. Ogloblinе à St.-Pétersbourg et Kiеf, N. Kymmel à Riga, Voss' Sortiment (G. W. Sorgenfrey) à Leipsic, Luzac & Cie à Londres.